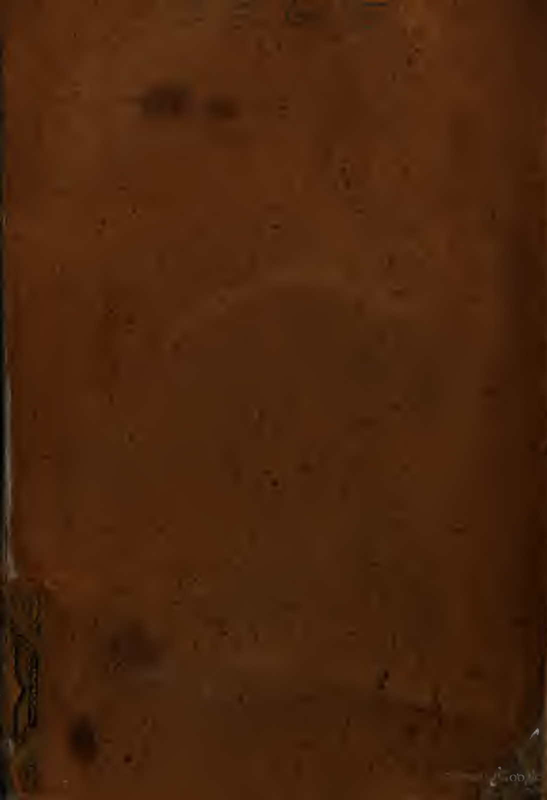

5 G
35
EMANUE

DE TVRCORVM ORIGINE, RELIGIONE, AC IMMANISSIMA EORUM in Christianos tyrannide, Deq; viis per quas Christiani Principes Turcos profligare & inuadere facilè possent.

Liber iamprimùm natus et ad vtilitatem Reipublicæ Christianæ æditus.

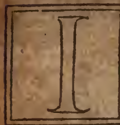
Ioanne Cuspiniano autore.

RES NOVA, ET CHRIstianis auribus inaudita.

ANTVERPIÆ,
Apud Ioan. Steelsium in scuto
Burgundiæ. Anno
1541.

Per tutto li 1612 sono anni .71. che è stato stampato

DE TVRCORVM ORIGINE.

INVESTIGANTI mihi accurate originem Turcorum, & neotericorum scripta discutere pernecessarium duxi. Quod dum facio, inter Latinos primus occurrit Pōponius Mela, qui in fine Geographiæ libri, cum Scythiæ populos, & qui Tanaidem paludem ac Riphæos mōtes incolunt, describit, Iuxta, inquit, Thussagetæ Turceq; vastas syluas occupant, aluntur& venando. Quod Plinius repetit lib. sexto, cap. septimo, Thussagetæ & Turcæ, à quibus hodie, qui latè in Asia imperitant, Turci orti quibusdam iudicantur. Eustathius Dionysij Poëtæ interpres, aliam originem eorum commemorat: Post Scythas, inquit, eos qui mari Cronio vicini Caspium accolunt, Vnni sunt, quos Simocatus historiarum conditor à Persis vocari Turcos existimat, ad Orientem vernū spectantes. Ob id magis probandos censet, qui scribunt Vnnos sine th, quàm qui illos populos Thunnos vocant. Ptolomæus inter Sarmatas Asiaticos supra Caspias portas Tuscos ponit, qui iidem videntur cum Turcis. Neoterici omnes hanc sequuti opinionem, illinc prodiisse Turcos commemorant. Antisthes ille Frisingensis Otho, diui Leopoldi filius, libro quinto Annalium suorū, à Caspiis portis egressos Turcos scribit, Anno humanæ redemptionis

ſeptingenteſimo quinquageſimo nono, & circiter: ac cum Auaribus populis (qui hodie Hungari dicuntur) multis profligatis conflixiſſe, Pipino apud Francos regnante patre Caroli Magni. Martinus Segonius Nouomontanus ex quorundam opinione ſcribit Turcos ex Caucaſiis portis egreſſos, primum finitimas gentes, et in iis Armenios inuaſiſſe. Inde Minorem Aſiam ab iis armis occupatam, anno à mundi origine tertio & ſexageſimo ſuper noningenteſimum ac quinquies milleſimum. Anno
844. vero ſalutis octingenteſimo quadrageſimo quarto, quum Byzantij imperaret Conſtantinus Quintus, Leonis Tertij filius, Stephano Tertio Pontifice Maximo. Platyna ſcribit Turcos meliores ſedes poſtulaſſe, ac primo Alanos, mox Colchos & Armenios, inde Minoris Aſię populos, poſtremo Perſas & Saracenos viciſſe & oppreſſiſſe, Anno Chriſti ſeptingenteſimo, quinquageſimoquinto. Sunt etiam, vt ſubiungit, qui hos fuiſſe Scythas ſcribant, ex iis præſertim, quos Alexander Macedonum rex intra Hyperboreos montes ferreis repagulis clauſerit: hac metaphora vſi, quòd gentem indomitam, in angulum illum, tanquàm in ergaſtulum concluſiſſet.

Inter Græcos autores Scilix, qui hiſtoriam Cōſtantinopolitanam ædidit, hæc de Turcis ſcripta reliquit, quæ cum prioribus conueniunt. Turcorum, inquit, genus Vnnicum eſt, circa Caucaſum montē gens maxima atque libera. Quum Saraceni latè dominarentur in Aſia, atq; inter ſe diſſiderent. Maugimet Princeps Perſidis & Mœdiæ, contra Imbraēlē item Saracenum Babyloniæ principē auxilia Turcorum accerſiuit. Illi, duce Mucaleth victoria potiti, ad Imperium Perſię aſpirare cœperunt: prçſidiaq;

in Ara

in Araxis ponte constituta à Saracenis, ne Scythæ transirent in Persiam, dum amouere conarentur, prohibiti manu valida pro domo, Duce Strangolipe, contra exercitũ Mauginet veniũt, ac tandem potiũtur totius Persiæ: Stragolix Sultanus efficitur, ruptisque Caucasi claustris, Turcos alios euocat, vicinisque bellum suscitat. Babylonem Pissasirio rege superato in potestatem redigit. Contra Carbassen Arabiæ Principem bellum primum per Cuelman legatum, deinde per Asan fratris filium infœliciter gessit, amissis copiis ac profligatis. Verum hi atque alij huius nationis insurgentes, totam Asiam occupauere, atque cum Saracenis de vna lege conuenere, quum prius, vti reliqui Scythæ, idola colerent. In sequentibus deinde temporibus, diuersi ex iis duces ac Principes loca diuersa cepére. Solimannus Niceam vsque ad Hellespontum & Tarsum Ciliciæ occupauit. Qui in prima expeditione Hierosolymitana expulsus à nostris cum tota familia fuit. Ducath Damascum, omnémque regionem Decapoleos subegit. Assungur Alapiam, quam nunc Alepum dicunt, olim Epiphania dicta. Anexianus Antiochiam cum modicis finibus. Nam vsque Laodiceam Syriç Colipha Ægypti è gente Saracenico possidebat regiones. Post annos deinceps circiter octuaginta, regnante apud Hierosolymas ex nostris Almerico, Syracinus Notandini Damasceni Principis Dux, simulatione ferendi auxilij Calyphæ Ægyptio, qui tunc à nostris oppugnabatur, eum obtruncauit, Soldanumq; se primum Ægypti constituit. Huius Saladinus successor Hierosolymç Syriæq; regnum nostris expulsis in potestatem recepit. Processuq; temporis, & ipsi Saracenicum nomen ex Turcis, quòd inter Arabes versarentur

vsque in hodiernum diē accepere, perpetuaq́; postmodum lege sanxere, ne quis Turcus aut in secta Mahometana natus, Sultanus esset, sed aut Christianus fidei desertor, aut alterius nationis captiuus ac seruus.

Zonoras, qui Ioan. Monachus dicitur, in Græcis Imperatoribus de origine Turcorum scribens, tradit eos tenuissimis primordiis & obscuris planè, septingentesimo ab hinc anno ex Caspiis mōtibus natali solo relicto, in Persidem & Minorem Asiam primum impetum fecisse, vagosq́; latrocinātes magis quàm belligerantes prouincias vastasse: prima stipendia Basilio Macedone imperante, sub Muchumetio Saracenorum Principe meruisse, quorum opera Babylonios, Indósque ille vicerit. Sed peperit iis virtus inuidiam, prohibitiq́; ad sua redire, indignati primo secedunt. Inde vno alteroq́; prælio Tangrolipicis Mucaletij Ducis eorum auspiciis fœliciter aduersus Saracenos gesto, tandem egregiè vincunt, Muchumetiumq́; profligatū acie obtruncant. Ex quo res Turcica ad Tangrolipicem delata. Is aliis Turcis ad se accersitis, Cucumetium nepotem aduersus Arabas cum paratissimis copiis misit. Qui prælio ab iis victus, cum à patruo per summum contemptum exceptus esset, eius iracundiam veritus, ab illo deficit, & Pasara Chorasmiorum vrbe munitissima sese inclusit. Tangrolipix interea prælio genti funestissimo in Mœdiæ finibus cum Romanis, Asani alterius nepotis ductu, conflixit. Quo victo & cæso indignatus Aleimum fratrem iterum in Romanos misit. Qui egregiam victoriam, capto Liparite Græcorum Duce, & cæsis etiam Iberis Romanorum sociis, retulit. Sed cū Liparitem primum, mox & dona à Principe missa fa

cile

cile Turcus reddidisset, nec præstarent Romani q̄d promiserant, ingentibus copiis accinctus Tangrolipix, Asiam omnem ad Euxinum mare, aut vastat, aut subigit. Variatum deinde in gente factionibus exortis, ad Gallorum vsq; memorabilem illam expeditionem, qua Franci ab iis sæpius magna etiam imperij parte mulctati sunt, donec Othomannus veterem gentis gloriam asserere ausus est.

Pius Senensis in Asia sua, & in libro, quo quæ sub Friderico Tertio gesta sunt, continentur, cui titulus est Europa, errore eos teneri magno docet, qui Turcos Teucros nominãt, quòd Troiam possident, quorum origo ex Creta commemoratur: cũ Turcorum gens Barbara sit ac Scythica. Citatur ab eo Hetichus Philosophus (nescio quis) qui tradit Turcos in Asiatica Scythia vltra Perichios mõtes & Taracũtas insulas cõtra Aquilonis vbera, id est, ad Septentrionalem Oceanum sedes patrias habuisse: Quæ gens sit truculenta, ignominiosa, & in cunctis stupris ac lupanaribus fornicaria. Comedens quæ cæteri abominentur, iumentorum, luporum, & vulturum carnes, vixq; abortiuis hominũ abstinet. Diem festum nullũ colit, nisi mense Augusto Saturnalia. Rom. Imperiũ audiuit magis q̃ sensit, quamuis Octauiano Augusto in auro littorio cẽsum dederit: Et id quidẽ sponte. Nã cũ vicinas vndique regiones annua illi tributa reddere animaduertisset, nouũ dierũ ac temporum exortũ esse Deum arbitrata, munera illi quotannis misit. Exin Pontũ Cappadociãq; transgressa, ad reliquas finitimas gentes sensim illapsa est, more latronũ clãdestinis excursionibus vires sibi vendicans, occupatis mõtibus et claustris oportunis, vnde facile irruptiones fieri possent, vsq; adeo emersit ac sublata est animis, vt palã

iam & pari Marte aduersum finitimos de agri possessione certaret. Deniq; tempore succedenti, non solum Pontum & Cappadociam, verum etiam Galatiam, Bythiniam, Pamphyliam, Pisidiam, vtramque Phrygiam, Cilices, Cares, & eam Asiam quæ Minor vocatur, ad oras vsque Ionij & littora Græci maris occupauerit.

Nicolaus Euboicus Sagundinus, qui ab aliis Secundinus dicitur, vir Græce ac Latine peritissimus, qui Florentiæ sub Eugenio Quarto, vbi Græcorum causa concilium agebatur, eruditissime disputationes Græcorum interpretabatur, ac illustre nomen fidi interpretis consequutus est. Ad Æneam Syluium Senensem tum præsulem libellum scripsit tersissimum, de origine & familia Othomannorũ.
600. In quo disserit Turcorum gentem ab annis sexcentis & suprà, è Scythis, qui trans Tanaim Asiam versus, nulla stabili sede, nullis vrbibus, nullis certis ac perpetuis domiciliis campos patentes, vage passimq; coluere, originem traxisse, & tanquam riuulum quendam è fonte inde emanasse. Argumẽtum autem affert, quòd primo Pontum & Cappadociam transgressi, ad reliquas inde finitimas partes sensim illapsi sunt. Accedit vitæ morumque similitudo, habitus, cultus corporis, equitandi sagittandique ratio, & omnino rei militaris communis quædam & patria disciplina. Et quod sine vlla dubitatione cuiquam probari possit, linguæ ipsius ac vsus loquendi cognatio. Hi parua manu primo latronum more clandestinis quibusdam excursionibus ac insultibus, vires sibi vendicare conati sunt. Confluentéque subinde (vt fit) huiuscemodi generis hominum multitudine, occupatis opportunis quibusdam montibus claustrisque, vnde per occasiones

casiones facile irruptiones fieri possent, vsqueadeò emerserunt ac sublati sunt animis, vt palam iam & pari marte aduersum finitimos de agri possessione certare non vererentur. Denique procedente tempore, siue negligentia Græcorum (quorum de re agebatur) siue fatali quadam necessitate & rerum varietate humanarum, siue permissu cœlestium aliter iam de huiusmodi imperio perscribentium, ob Christianorum crimina hæc crudelia posteris flagella missa sunt: ac ita celeri succreuere cursu, vt opinione omnium citius non modo Pontum & Cappadociam, verũ etiam Galatiam, Bithyniam, Pamphyliam, Pisidiam, vtranque Phrygiam, Cilices, Cares, & eam Asiam, quæ Minor vocatur ad oras vsque Ioniæ & littora Græci maris occuparint, & in suam potestatem redegerint. Variis Ducibus vsi vt deinceps ostendemus.

Antonius Sabellicus sibi obtigisse narrat Nicolaum Calchocondilẽ grauissimum autorẽ, qui res Turcorum à prima origine ad nostra tempora vsque, decẽ voluminibus cõplexus est. Arbitraturq́ neminem veterũ scriptorum demõstrasse, qui olim fuerint Turci, aut vbi terrarũ egerint, vt ne nomen quidẽ sit ab vllo vetustiorũ literarũ monimẽtis traditum. Præter Pomponium, qui inter Scythicas gentes Turcas posuit. Cæterũ siue in voce mutatio facta sit, siue omnino gens diuersa fuerit, communi omnium cõsensu, hi, quorũ opes hodie longe lateq́ patent ac pollent, Turci nominantur, non Turcæ, vt omnes Græci & Latini autores eos appellant: Verum de iis nõ vnus est sermo. Ipsi de se ita prædicant, vt suæ gentis autores ex Caspiis mõtibus à finitimis pulsi, in Persidẽ et minorẽ Asiã descẽderint.

Nec prius cœpisse apud eos Regiam familiam, q̃ sint ex Scythia profecti, quum antea sine duce, sine legibus viuerent, vagi dispalatiq;, tantum præda & rapto viuentes. Inde, vt sunt humanarum rerum vices, ex cuiusdam Othomanni successu celebrari familiam vnam contigisse: Ex qua Reges creari consueuerint. Idque ita accidisse memorant, vt tres numero fratres, in ampla & regia fortuna à patre relicti, quum vicissim imperitare cœpissent, siue pudore impediente siue metu, quia parũ tutum esset non cedere ætati, duo minores natu Aleus & Othomannus, regno maiori fratre relicto, ac domo vterque cum sua manu profecti, hic Cappadociam & Galatiam, & Bithyniam occuparit, ille Caramaniam, Lycaoniam, & eas terras, quæ Tauro monti adiacent. Et hæc Turci de se memorant, quibus se Scythas esse fatentur.

Calchocondiles autem, qui plura de Turcorũ rebus scripsisse à Sabellico memoratur, quàm Latinorum aut Græcorum quisquam: Multi, inquit, Turcorum linguam & mores sequuti, Scythas eos autumant, qui ex Thanaide sint profecti, Parthis latè imperantibus, Persarum terram, Medorum & Assyriorum inuasere. Postquã verò in Asiam progressi sunt, fuerunt (ait) qui Parthorum progeniem existimarent: Parthi enim & ipsi à Scythis orti.

Alij (nomen fortassis sequuti) à Turce Persarum vrbe magna & opulenta eam gentem ortam crediderunt.

Dandalus Venetus, scriptor Annalium, historiæ sacræ non ignarus, opinioni proximæ astipulari videtur. Is quendam Bolzothemum prodidit, Orientis Regem potentissimum, cum Romano (id

enim nomen illi fuit) Constantinopolitano Imperatore acrem pugnam depugnasse, Romanumq́ꝫ post maximam suorum stragem fusum porroq́ꝫ fugatū, Asiam à victore hoste cum tota Syria subactam. Quibus Prouinciis victor Barbarus quatuor velůt compedes iniecerit. Quippe, qui Solymanno nepoti suo Turciam obtinendam dederit, inter Persidem & imperij fines, & de Turcia siue Turcæ. Hæc ille. Cætera loca, quæ præsidiis sunt ab eo firmata, Damascus, Antiochia, & Alapia.

Turcorum, inquit Ioannes Baptista Egnatius Venetus, tenuissima memorantur primordia, & vt cæterarum gentium planè obscura. Caspij maris accolæ fuerūt, qui septingentesimum ab hinc annum natali solo relicto, in Persidem atque Asiam Minorem primum impetum fecere. Sed nec vnus Dux illis, nec certum imperium. Vagi, dispalatiq́ꝫ quoue cuique sors affuit, latrocinantes magis quàm belligerantes Prouincias vastarunt. Prima stipendia Basilio Macedone imperante, sub Muchumetio Sarracenorum principe meruere, quorum pręcipue opera Babylonios, Indosq́ꝫ ille vicerit. Variatum sæpe inter eos factionibus exortis ad Gallorum vsque memorabilem illam expeditionem, qua fracti ab his sæpius, magna etiam Imperij parte mulctati sunt, donec Othomannus veterem gentis gloriam asserere ausus est. Is obscuro loco & parentibus agrariis natus, virtute ac calliditate singulari, conflata per seditionem manu, circumferre Turcica cœpit arma, in suæ gentis homines non minus infestus, quàm in nostros.

Othomannus igitur his auspiciis intra octo & viginti annos, quibus rerum potitus est, incredibile

dictu quantum rem suam auxerit. Magnam certè Bithyniæ partem breui subegit, oppidaq; ad Euxinum posita, non pauca cepit. Qui moriens Orchani filio regnum per manus tradidit. Hic Prusiam Græcis ademit, primusque in Europam traiecit. Tandem post vigesimum secundū Imperij annū, Amurathem filium hæredem reliquit. Is auitam paternamq; felicitatem æmulatus, in Bulgaros mouit, Hellespontū ad Abydum superat, Callinopolimq; cum aliis oppidis occupat. Seruiam, Bulgariamq; ingressus, quum Adrianopolim prius occupasset, occurrentes sibi cū paratissimis copiis hostes ingenti cæde profligat, Lazaro Seruiæ principe in acie cæso, sed mox à seruo domini in vindictam Amurathes occiditur, quum annos vigintitres imperium tenuisset, Baiazethe & Solimanno filiis superstitibus. Baiazethes, interfecto per insidias fratre, magnam Bulgariæ partem sibi subiecit. Bossinam, Croatiam, vlterioresq; Illyrici partes vastat. Tandem Mahometes rem Turcarū occupat, qui Bulgaros & Vlachos præliis & cladibus afflixit. Adrianopoliq; recepta, regiam ibi sedē statuit, ipso post annos septem & decē mortuo, Amurathes filius regnū init. Prima illi expeditio in Mysorū principem, qui nunc Serui dicūtur, fuit, de quibus Scopiam & Nouemontū cepit. In Vlachos, Hungaros, & Germanos incursiones graues fecit. Tandē Mahometę filio cura rerū demandata, quum annos quatuor & triginta regnasset, mœrore animi obiit. Lōgum esset, si Mahometis eius filij res gestas explicē Quæ quātæ fuerint, nouum Othomannicę familiæ magni cognomētum ab eo quæsitū, & in hæredes iam transmissum arguat. Is enim duo Christianorū

imperia,

imperia, Constantinopolitanũ & Trapezuntium subuertit, regna duodecim nobis ademit, &c. Hic quum annis præfuisset vnũ & triginta, obiit Anno salutis nostræ M.cccc.lxxxi. quinto Nonas Maij. 1481.
Quo mortuo, Baiazethes regnum obtinuit, qui Vlachiæ castella quędam expugnarit, in Sultanum Ægyptium copias eduxit, á quo sæpe victi Turci, tandem pacem, fœdusq́; iniere. Hic ex quo annos fermè triginta imperasset, á Zelymo filio, regno pellitur. Hucusque Egnatium sequutus sum. Hic Zelymus paratissimis copiis aduersus Persarũ regem Ismaëlem venit, cæso in acie Duce Persarum, magnam Persiæ partem in desolationem dedit. Deinde Syriam subegit, ac Sultanũ vita exuit, Ægyptũque imperata facere coëgit. Quod factum est anno salutis nostræ M.D. decimosexto. Quum porrò & hic diem obiisset, Solimãnus filius eius regnare cœpit pro eo. Qui anno á nato Christo M.D.vigesimoprimo Albam Græcam Hungariæ ciuitatem, 1527.
cepit. Rhodum Insulam, Anno salutis M.D.vigesimotertio in deditionẽ recepit. Ludouicum Hungariæ regem, in acie cæsum interemit, Anno Millesimo Quingentesimo vigesimosexto. Budam Hungariæ ciuitatem non tam cepit, quàm vastauit, atq; adeò nihil in ea immanitatis suæ reliquit liberum. Viennam Austriæ obsedit, sed frustra. Quum secundo hoc idem tentaret, á Carolo quinto Romanorum Imperatore facile retrocedere coactus est. Occurrens enim ei Cæsar exquisitissimis Germanorum copiis, omnem facile Turcicam vim repressit, Cæsa sunt passim Turcorum quinquaginta millia. Si deus nos respiciat, facile recuperabimus Asiam, facile Turcos profligabimus.

Non enim in finem hæreditatem suam relinquet Deus, qui est benedictus in sæcula.

Non defuerũt præterea, qui Turcos ex Arabia, quiq́ꝫ ex Syria ortos arbitrarentur. Verum quæcũque illis origo est, ex Scythia vtique est: & vt quidam adiiciũt, ex Europeis Scythis, qui præ cæteris ad Orientem vergunt, sedesq́ꝫ circa Tanaim habẽt. Cuius caussa inde profecti sint, non facile apud autores inuenitur. Hoc satis cõstat, paruam fuisse ab initio manum ac turbam pastoralem, quæ alia atq; alia appetẽdo, in Persas & Medos processerit: adeô interim obscura fama, vt eo bello, quod Heraclius Princeps in Cosdroem Parthorum Regem gessit, quum Hierosolymam (quæ semper hactenus sub Romano Imperio fuerat) caperet, vix sit eorum nomen auditum. Inde gentis opibus circa Persidem auctis, Saracenos ad eam desperationem deduxere, vt Mahometi fide ab his recepta, passi sint eos in Perside regnare. Vt nescias, vtra gens maiorem fecerit iacturam, qui tãto regno cesserint, an qui eam sibi pestem inculcari passi sunt regnandi cupiditate. Vnius itaque fidei vinculum ita vtranque gentem copulauit, vt Saraceni pro Turcis, & contra Turci pro Saracenis indiscreta appellatione aliquandiu vocati sint. Nunc Turcorum nomen adeô inualuit, altero penè aboleto. Creuerunt inde plus nimio gentis opes, innumeris populis aliis post alios subactis, vsq; ad Othomanni tempus, ob Christianorum discordiam. Et hæc de Turcorum origine satis.

VATICINIA DE REPARANDA Constantinopoli, & delendis Turcis in Europa.

NOn diu ante occupatam à Turcis Cōstantinopolim fuisse legi monachū quendam, nō longe ab vrbe Cōstantinopoli, & eum vaticinatū, potituros quidē Turcas Constātinopoli, & euersuros regnum Græcoꝝ, verū statim post annos. 80. amissuros esse Cōstantinopolim iterū, & delēdos Turcas in Europa. Id vero tēpus iam in proximo anno cōpletū est, ex q̃ Constātinopolim Turcę ceperunt. nota cap-

Quin & peritissimus quidam Astrologus apud Neapolitanos, Laurētius Miniatensis, Pontani pręceptor, ante annos. 60. in 3. libro suo hos versus scripsit, de Iouis & Saturni coniūctione in Cācro, quā ille futurā dicit, & fuit anno exacto M. D. quarto.

Illa autem nostris iam iam ventura sub annis
Est melior, nostræ legis vix pauca refringet.
Aspera quę nimium sacris & dura ferendis.
Et genus omne mali tollet, pompasq́ꝫ sacrorum
Ac regem dabit innocuum, qui terminet orbem
Et reget imperio populos, gentemq́ꝫ rebellem
Imperio subdet, toti & dominabitur orbi.

Obseruatione dignissimi sunt hi versus, & ego ob gloriam clarissimi Cæsaris eos nolui prætermittere. Etenim quę laus esse eminentior potest in Cæsare, q̃ quod vocat eum, regem innocuum, quemadmodum & à Lichtebergio honestissime dictū est: Pudicus facie regnabit vbiq́ꝫ.

Magdeburgi iam ante annos. 100. Latina Chronica scripta reperiuntur, in quibus hęc verba sunt; Ex sanguine Caroli Cæsaris & regū Galliæ imperator orietur Carolus dictus, dominabitur is in tota Europa, per quem & ecclesiæ collapsus status reformabitur, & vetus Imperij gloria restituetur.

Nam

Nam veniet populus, qui dicetur populus fine capi te, & tūc væ facerdotibus, nauicula Petri vim patietur ingentē, fed conquiefcent tandē fluctus, & fruetur victoria. Imminent horribiles mutationes omnium regnorū, & monachorum æftimatio peribit. Beftia Occidentis, & Leo Orientis dominabuntur in toto mundo, & perambulabūt Chriftiani in fecuritate annos quindecim Afiam, poftea vero horribilia de Antichrifto audientur.

Abbas Ioachim in fine Ieremiæ loquitur: Veniet aquila grandis, quæ vincet omnes præter vnum, qui tandem contemptus, à populo relinquetur.

Item & aliud vaticinium reperio quod minime obfcurum eft: Excitabitur Cæfar, perinde ac homo dulci fopore correptus, è fomno, hic reputabitur ab hominibus veluti mortuus, & afcendet fuper mare magnum, & inuadet Turcos, ac vincet eos, vxores & liberos eorum ducet captiuos. Ingens metus, & terror magnus obruent Turcos, mulieres & pueri eorum lamentabūtur, & querelas effundent, omnis terra Turcorum tradetur in manus Romani Cæfaris. Audiui ex Lufitano quodā, Aftrologum quendam dixiffe Ferdinando Cæfaris noftri proauo, ab Hifpaniarū rege Turcicū imperium domandū ac euertendum effe, & hunc ipfum regem interpretatum effe de Ferdinando, fed refpondiffe Ferdinandum: Se id non effe facturum, fed hæredes fuos pofteros. Alia quæ præterea reftant indicia, ea nunc prætermitto. Deus mifericordiarum pater largiatur Chriftiano orbi gratiam & victoriam propter gloriam nominis fui,

Amen.

DE MAHOMETE SARACENOrum Phylarcho & Pseudopropheta.

SED priusquam Othomannorum familiam, & quot inde ordine prodierint reges, quos vulgus Turcorum Cæsares appellat, ipsi patria lingua eos Amyras appellant, exequar, operæprecium duxi Mahometis Pseudoprophetæ vitam, qui autor seducendæ plebis extitit, paucis prælibare: vt intelligant omnes, quàm fatua fuerit tam latè iam patentis insaniæ origo, quàm turpis Christianorum Principum socordia, qui nascentem flammam, vel amphora aquæ extinguere poterant. Omnis enim impietatis hic & superstitionis Princeps, hoc humano generi malum ac seminarium, errore inextricabili, peperit. Mahometes Cyrenaicus, quē patria Græce vocat Moniosthenen: licet quidam Arabē, quidam Persan scribant. Est autem natus anno nostræ salutis quinquagesimo nonagesimo septimo, 597. aut octauo & circiter. Notæ enim numerorum in Chronicis variantur & errorem inducunt: Mauritio imperante, & Gregorio sedente. Sed veluti Propheta claruit, Anno humanæ redemptionis sexingē 623. tesimo vigesimo tertio, circiter Heraclij Imperatoris duodecimo, expeditionis Persicæ sexto, cū Cosdroen Regem deuicisset. Homo nouus alioqui, humili ac obscuro genere (vt refert Guilelmus Lateranēsis Bibliothecarius) nulla parentū claritudine cognitus, nullis opibus, solus prorsus & nullarū virium, nullorūq; neruorū, locoq; sordido. Dicunt quidam ei fuisse patrem malorū dæmonū cultorē, matrem Ismahelitam, & ob id Hebraicæ legis non ignarā. Vnde & puer distractus ambiguusq; effectus dum pater suā, mater alterā illi legē ingerit ac inculcat, neutrā sanè amplectatur. Vtroq; igitur imbutus

cultu puer, neutrū adultus recepit. Quin homo po≠stea callidus atq; ingenio vafer, inter Christianæ pi≠etatis viros diutissime versatus, rē perniciosām hu≠mano generi (vt inferius scribemus) ex duabus le≠gibus est cōmentus. Is puer parentes amisit vtrosq; puerilibus annis: captus à Saracenis, qui insignes ha bentur inter Arabas latrociniis. Abdemonapli mer catori Ismahelitici generis viro claro & pecunioso vēditus est. Qui eū primum, quoniā carebat liberis, ob formam & ingeniū liberalius tractabat. Quare factum est, vt Abdemonaplis filius passim dicere≠tur Mahometes. Factus homo, versutus, rapax, im≠purus, omni sceleri obnoxius, simulator & dissimu lator callidus, mercimoniis ac negociis præficitur. Camelos agebat per Ægyptum, Syriam, Palestinā, perq; alios peregrinos locos. Quibus itineribus ite≠rum atq; iterum repetitis, vsus sæpenumero tum Iu dæorum consuetudine, tum Christianorum, non tā discere quàm deprauare studuit, & vetus et nouum sacrarum scripturarum instrumentum, cum esset à parētibus diuersas edoctus sectas, vt diximus: Acu≠men enim ingenij si animum facinorosum occupa≠uerit, peiora omnia faciet. Tum animum adiecit fu≠raci quæstui, ac dominum fallere (quod est seruorū propriū) studuit. Ob id cum & domino suspectus & cæteris inuisus esset, ex obscuro seruo prodiit in insignem latronem. Cōtinuisq; furtis ac spoliis insi≠gnior factus, indies scelerū participes socios plures & innumeros breui temporis curriculo cōparauit. Hæc iuuabāt preterea, aspectus trux, & vox terri≠bilis, corpusq; gladiatorio robore metuendum. Sic itaq; in admiratiōe paulatim barbarę gētis veniēs, autoritatē sibi haud mediocrē comparauit: adeo, vt hero suo sine liberis defuncto, viduam Ismahelitici generis

generis Gardigenam, quinquagenariā (ā qua educatus erat & nutritus) locupletem admodū vxorē ducit, iuuenis potens pollensq́ carmine. Nam magicæ vanitati plurimum erat deditus. Atq; hæc illū sibi, incantationibus pellecta, maritū deligit. Vxoris opibus elatus homo furcifer, ad immanissima quęq; flagitia animū adiecit, suo deprauato ingenio alioqui ad audaciā oēm prōptus ac paratus. Auxit fo. 64. autem hominis temeritatē Sergij monachi flagitiosissimi perfidia, vt breui apud Arabas omnes in tantam veniret existimationem, cum nunc se Hebræū, nunc Christianum simularet, cum tamen nihil omnino sani saperet. Vt maximus Dei nuncius, maximusq́; Propheta passim vocaretur & crederetur. Is autem Sergius monachus Nestorianus Hæresiarcha, qui Acephalorum hæresim instaurauit, ē Constantinopoli eiectus, in Arabiā profugit, domumq́; Abdemonaplis Ismahelitæ dum viueret, frequentauit. Demum in Mahometis familiaritatem perueniens, malus magister & moderator, turpissimo et nefandissimo discipulo facile coniungebatur: Malū enim malo additū symbolum facit. Erat hic dicax, multiloquus, audax, temerarius, insolens, versutus: In omnibus planē cum Mahomete conuenerat.
Noluit religioni cui erat addictus inseruire (nā nullius dignationis inter suos erat, præsentemq́; vitę statum pertæsus libere euagabatur) sed erupit apostata reiecto cucullo ē monasterio, & comparem morum suorum Mahometem, & qui tamen potens esset, & opem ferre posset, cuius iam nomen celebre esse cœperat, tandem scelerum sentinā homo transfuga reperit. Quem edocuit malus magister Nestorianam insaniam, Christianosq́; sacerdotes expellere Damasco, Syria, Arabia paulatim omni p̄suasit:

Iudaicam corrumpens legem, Christianam inficiens. Dici vix potest quot vafriciis miserā plebem perfidissimus hic apostata seduxerit. Lusit nostra aetate vir Germanus, Graece, Hebraice, Romaneq́ue haud triuialiter eruditus, Ioannes Capnion Phorcēsis carmine Iambico comoediā, qua & cū veteribus posset de eruditiōe cōtendere, cui nomē est Sergius: qua monachi istius perditissimi mores explicant. Caeterū Mahometes, à praeceptore pessimo flagitia quaeq́ue edoctus, quū ex victus intēperantia, cōtinuaq́ue ebrietate morbū comitialē (quē epilepsiam medici vocant) incideret frequētius, vxore hāc aegritudinem aegreferente, quo se ea infamia homo veterator liberaret, Gabrielis, nuncij Dei splendorem, à quo secretiora in ecstasi positus hauriat, sese ferre minime posse mentitur, morbūq́ue esse dissimulat: Desine, inquit, mirari charissima vxor, hoc mihi ex Dei ipsius spiritu me corripiente prouenit, qui mihi futura suggerit, ac commentandi gratia crebro ad me vētitat. Diuulgatur fama, ac Propheta vulgo acclamatur: quā noua arte, nouoq́ue dolo, ductu praeceptoris sui Sergij auxit. Columbā enim (quam spiritum sanctū callidissimus deceptor vocabat) assuefecit in aure sua pasci. Hāc sibi secretissima Dei cōsilia nūciare iactitabat mēdacissimus nebulo, quoties ad aures pro nutrimento auis simplex volabat. Forte hūc dolū à Q. Sertorio didicit, qui ceruā circumduxit, vt milites falleret, quemadmodū historiae Romanae prodiderūt. Defuncta itaq́ue cōiuge, & haeres institutus, opibus auctus, autoritate magna quotidie crescebat. Legē igitur nouā condere cum suo magistro Sergio ac sociis quibusdam Iudaeis, potissimū quodā Baheira coepit, partim ab Hebraeis, partim à Christianis quędā mutuando. Volumineq́ue quodā

sectae

sectæ illius nouæ leges omnes conscripsit, cui nomē est Alcoranus. Is liber tempore Sigismundi Cæsaris in concilio Constantiensi à Ioanne Hispano Segobiensi summo Theologo, qui ab Amedeo Cardinalatus insignia accepit, in Latinum est versus idioma, deliramētaq; eius libri viuis rationibus ab eo sunt explosa. Recordatus autē Theologus, vir non cōtemnendæ insuper doctrinæ Florētinus, ordinis prædicatorū, oia erudite refutauit peculiari opere, quod ex Arabica lingua, quā in Asia dum peregrinaretur edidicit, in Latinā vertit. Quod quidem cōmentarium rursus Demetrius Cydomus in Græcā linguā transtulit. De hoc Alcorano paulò inferius plura cū de religione Turcorum loquemur. Vt autem gentē ventri ac somno deditā, homo subdolus quibus posset versutiis ac pestiferis cogitatibus falleret, taurum quendam nutriuit, qui consueuit è manibus solius Mahometis pabulū suscipere. Huic intra cornua librum hunc colligauit, & astante plebe misera ac simplici, altiore quadam voce ex abdito euocauit. Cū igitur iā multa de his legibus diuinis homo loquacissimus declamasset, erupit insperato taurus, multos in itinere prosternens, volumenq; illud (quod Alcoranum vocauit) intra cornua ferens, per mediamq; irruens plebem, in manus Mahometis (cui soli pepercit) tanq̄ nutritoris deponit, veluti cœlitus missum munus. Quod nebulo ille summo cū honore accepit, quędāq; ex eo mox populo interpretatus est. Hoc cōmento se Regē, Sergiū Prophetam fecit. Colūba eni literis aureis schedā sic inscriptā attulit in collo suo: Quicunq; tauro iugū imponet, Rex esto. Sergius igitur iugū afferēs, Mahometi detulit, qui tauro imposuit facile, & mox Rex à stulta plebe vocatus, diuino munere hęc facta indi-

nota
cante,ac volumẽ illud assumente. In hoc pręcipitur circũcisio ob nullã religionẽ, neq; ob piaculum criminum originaliũ (quę nulla arbitratur) sed ob meram superstitionẽ: Vel vt aliqui dicunt, cum se lauãt Turci, ne quid maneat sordis sub præputio. Tũ abstinentia carnis præcipuè & vini, quo facilius celaret suspitionẽ illius morbi, q se vino obrutũ iampridem corripuisset. Vinũ enim intẽperantius sumptũ meatus cerebri ne respiratio fiat obturãdo, gignit fouet'q; epilepsiã. Caro itẽ porcina crassos gignit humores, qbus facile cerebrũ oppilatur, et plures hinc morbi nascunt. Ieiuniũ etiam pręcipit mẽsis vnius continui, quo tamen nocte tota vesci licet, vt diurna abstinentia lõga crapula cõpensetur. Statuit insuper quo ab Hebræis Christianis'q; lex sua dissentiret, Veneris diẽ sacrũ ꝙ in hac rex esset factus, & quòd cũ nulla alia secta sentiret. Et ex hac pariter causa, soli Turci contra aliarũ gentiũ ritũ ad meridiem conuersi, Deo supplicãt. Vxores pręterea statuit quatuor de cognatione propria singulis. Cõcubinas autẽ tot & seruas emptitias, quot pro facultatibus habere liceret, repudio atq; diuortio semp admisso: quo facilius rudẽ ac imperitum populum ad se traheret. Zelotypi adulteras capite plectũt. Mancipiis pro libidine vtunt. Docuit insuper voluptates corporis futuræ fœlicitati minime officere, cum legẽ suã seruãtibus promitteret delitiaꝝ ortũ Paradisum, quo optatissimis fruituri essent delitiis, et oĩs generis voluptatibus. Puellis vestes ornatas & angeloꝝ amplexus, cæteris quas quisque expetere posset carnis voluptates. Qua versutia mollẽ suapte natura populum, quò voluit, traduxit, cũ omne genus libidinis ac voluptatis promitteret. Hebræos incusauit, qui Christũ ex virgine natũ inficiarẽtur, quãdo id Pro-

phetæ viri sanctimonia præcipui, & spiritu afflati diuino præcinuissent, expectandũq; ante lõge præsagissent. Christianos vero stultitiæ coarguebat, q; Iesum crederent ex virgine natum, Dei amicissimũ opprobria et cruciatum à Iudæis perpeti sponte voluisse, cum corpus id diuino conceptum flatu, prorsus fieret impassibile: quum potius Christus cœlos ascenderit, Iudas autem loco eius crucifixus sit. Ridendos ergo Christianos Saraceni & Turci cēsent, qui conditorium Christi religiosius obseruãt, ac venerabundi adorant. Tres insuper tantum Prophetas, quos Razales vocant, Turci admittunt: Mahometem suum legislatorem, & Mosen quem Iudæi vatem Hebræorum de aquis extractum (vnde nomen habet) adserunt, & Christum quem minime Deum esse putant: licet veterem legem recipiãt, & angelos admittant. Multaq; alia in hoc volumine Alcorano effinxit pseudo ille Propheta, vt malis legibus gentem suam imbueret. Ne tamen aliquis sanæ mentis quanquàm his posset ire obuiam, legem tulit impiam, si quis de ea disputaturus concertaret cum mysterium tractare nefas esset, capitali pœna plecteretur. Qua lege prodidit, nihil esse syncerum in toto Alcorano. Nam vltima resolutio probationis omnium quę Alcoranus continet, est gladius. Sic cum Sergio fallacissimas scripturas Mahometes composuerat eleganti quadam cõcinnatione, & sub rithmo carmineq; quo blanditiis ad se traheret dictamine suaui allectos, & veras scripturas adulterina interpretatiõe corrupit. Licet euangelicã historiã (quã alioq; laudabat) ab Apostolorũ disciplinis corruptã, suo Alcorano se emendaturũ promitteret. Vetus testamentũ laudauit, etsi quibusdam in locis mendas habere assereret. Vnde & in sacris literis

figuratur à Ioãne in Apocalypsi, bestia esse duo cornua gerens, vt latius capite tertio decimo ibidem scriptores explicãt. Christum tamen virum sanctũ quidem fuisse, & omni virtute præditum supra omne humanitatis fastigium prædicabat. Et ex virginis vtero genitum, nunc verbum, nunc spiritum, nunc Dei animam vocauit. Cum Sabellianis tamẽ Trinitatem negauit. Cum Manichæis binarium in diuinis numerum posuit. Cum Eunomio æqualitatem Patris & Filij inficiabatur. Cum Macedonio Spiritum sanctum creaturam dixit. Cum Nicolaitis multitudinem vxorum probauit. Et vt Propheta conseruator haberetur vtriusque testamenti, blãditus Christianis, cum se à Sergio baptizari curaret, crebrasq; lotiones suis indiceret pro delictorũ expiatione: Iudæis vero cum circuncisionẽ & abstinentiam carnis porcinæ institueret, cum tamen ab vtroq; manifeste deficeret. Nam circuncisio quæ octaua fieri die præcipitur, in adultam protenditur ætatem. Baptismus autem quũ iterari non debeat, cum spirituales immundicias tollat, quotidie ab eis repetitur. Cum ergo vtriusque testamenti se Apostolũ assereret, vtriusq; fuit corruptor: Vbiq; enim inseruit corporis voluptates. Sic pessima res luxuriosa habuit incrementa, cũ in ferẽda lege incredibilẽ illecebram, & omnis voluptatis volutabra suis cõcederet: cũ alioqui oẽs simus natura procliuiores ad luxum. Hæc pestis ad posteros, qui vsque hodie in humanis degunt, longe lateq; serpsit. Fertur autem opera vsum Ioannis Antiocheni cuiusdam hæretici, et Astronomi cuiusdã, quos vnà adhibuit cum Sergio, cum hæc comminisceretur figmenta. Et cum Sarracenorum animos, hac superstitiõe armatus, cũ infinita Arabũ multitudine sibi deuinxisset,

iam non latrociniis, sed aperto marte aduersus Romanum imperium arma cepit. Frater enim Ptolemæus Lucensis scribit, ob tyrannidem, qua cunctis Arabibus & Saracenis dominabatur, vectigaliaq́ indebita, tributa intoleranda imposuerat, populum fecisse rebellem, & tunc Mahometem occasionem adeptum plebē seducendi, & secta sua per superstitiosa inficiendi. Nam cum ex eius sectatoribus nō mediocris numerus in Romanis legionibus militaret, quo tempore Heraclius Imperator stipēdia partiretur, muneraq́ in milites distribuerentur, Saracenis stipendium petentibus, responsum est à quæstore, cui id negotium fuerat iniunctum, Vix est quod Græco & Romano militi detur, & hæc canum turba tam impudenter efflagitat stipendium. quasi diceret eam distributionē canibus minime fore cōstitutam. Nam Saraceni quasi Carehaceni apud Arabes quoq; infames eo tempore habebātur: quos Græci etiam obprobrij caussa Agarenos, tanquam ab Agare Habraæ ancilla oriūdos cognominabāt. Cum vetus opinio Saracenos à Sara Habraæ legitima vxore ortos putet, qui primum in Arabia Petrea (cui Ægyptus & Iudæa inserta est) sedes habuere suas. Quam etiam ansam Mahometes amplexus facillime persuasit genti vanissimæ, solos eos omnium mortalium legitimos esse diuinę promissionis successores, & hæc fraude in sectam suam ascripsit. Sed vt redeam ad historiam, Saraceni eo responso, quo canes vocati sunt, ira accensi irritatique, ilico in Arabiam ad Mahometem redeūt, ac Syriam vago rumore replent, facile & illum & reliquos Saracenos ad defectionem & bellum concitant. Scenitæ enim Arabes per ea tēpora Romanę militiæ assueti, ob negata ab Heraclio stipendia rebelles animos

induerant. Qui facto statim in Syria impetu, non tā suis viribus q̄ nostrorū freti negligentia, Damascū petunt infestis signis, atq; occupant: eamq; diripiunt primum, ac insigne templū Mahometi tanquā deo dedicatum consecrāt, diuinosq; illi honores faciunt, ac nefarium illius cultum cū legibus accipiunt. Aucto dehinc exercitu Ægyptum ingressi, facile sunt ea terra potiti, vicinorū Arabum cōmeatu & auxiliis adiuti. Exarsit deinceps incendium latius. Quia victoria redditus elatior, & successibus ferocior, videns nihil à Romanorū Imperatore in vltionem illatæ cōtumeliæ aduersus se parari, ita dormientibus Christianis, bellū mouet aduersus finitimos Persas à quibus sibi maxime metuebat. Regnabat per id tempus in Persis Cosrhoes, qui etiam ipse (vt insaniebat animo) diuinos sibi honores præstari voluerat. Is cōductis Turcis, qui tributarij & tanquā serui Scytharū intra Caucasi claustra asperrimasq; cautes incolebant, Saracenis occurrit. Concurritur vndique, initur pugna ingenti & animo & apparatu. Vulnerātur vtriusque gentis multi, capiuntur, occiduntur. Superatus tandem ingenti clade Mahometes, in fugam vertitur, deformi vulnere in faciem excepto, à Turcis iis, à quorum posteritate nunc maxime colitur ac adoratur. Nam hi pauló post dissolutiore viuendi licentia pellecti, sese nefariæ eius sectæ socios addiderunt: Quanquā semper exosos habuissent prius Saracenos. Tum vt se Mahometicę ascíscerent superstitioni, hoc fuit in caussa. Iam vniuersa Aphrica parebat Saracenis, & magna ex parte Asia, quum Turci non multo supra millesimum
1000. annum à natali Christiano, cœperunt aperto marte vehementius eos vrgere. Nam vbi eos diutius in Asia eminere indignarētur, Regem creant nomine

Sabochum. Qui de occupanda Asia continue cogitans, quo id facilius assequeretur, se Mahometis cultorem simulat. Idq́ꝫ nō tam Dei q̄ hominum metu, quos sibi cupiebat conciliare. Itaque contestatus est illi Callipho, quem illi veluti Pontificē maximum venerabātur, se de constituta Mahometi religione nihil omnino mutaturū, cæterum nolle erubescendum Saracenorū nomen in Asia excellere. Quare breui cuncti illi Saraceni qui Arabes sunt, à Turcis eiiciuntur ex Asia. Redacti ij sanè ad pristina latrocinia, quibus in hāc etiam diem maxime omnium student, dissipati atque dispersi, non per locos solum asperrimos Ægypto, Syriæ ac Palestinæ finitimos, sed per omnē Aphricæ solitudinē pulsis profligatisque Saracenis, res Turcorum per Virogrissam, qui post Sabochi obitū regnum excepit, non mediocre ceperūt incrementum. Is enim tum reliquum Asiæ quodcūq́ꝫ Saracenis seruierat subegit, tum per multas præclaras vrbes, quæ Romano parebant Imperio, vi expugnauit, Bythiniamq́ꝫ cepit. Succedit Virogrissæ Archottus propinquus, qui primus subiugarat in Mesopotamia vrbem amplissimam Rhobam. Deinde Seleucia ac Laodicea vrbibus captis, & reliqua prouincia in deditionem accepta, regni sedem Mendi constituit, ac regium diadema induit, estque Sultanus salutatus. Dehinc confestim, vel Turcorum diligentia, vel Christianorum negligentia, Græcis ex Asia eiectis, ad Hellespōtum vsque omnia subiugarunt, in Europam traiiciētes, vt inferius scribemus: Sic Saraceni subacti. Persæ autem, vt reuertamur ad priorem historiam, cum Mahometem in fugam vertissent, nullis hortationibus minisue flecti potuere, vt legem reciperent, quam tum summus (vt ipsi aiebant) Propheta ferret.

Vnde

Vnde Arabes Mahometi impulsu Persas bello perierunt. Habuerunt Persæ post Cosdroen Regem Syrochim, cuius regnũ ne annũ quidem impleuit. Syrochis Adhiseri filio regnũ per manus tradidit. Quo breui extincto, Persæ Harmisdã sibi Regem creauere. Hoc in pugna amisso, Persæ acie victi, facile subacti sunt. Ac tum Mahometi lege accepta, non solum imperium, sed etiam nomen amisere: Saraceni iam inde pro Persis appellati, & Turci contra pro Saracenis, indiscreta appellatione aliquãdiu vocati. Post acceptas enim & illatas clades, cũ de pace tractaretur, etiam de nomine conuentum est. Quoniam æquiore animo Saraceni in Asia regnare Turcos passi sunt, cum Turci qui in Perside habita
632. rent, Saraceni appellarẽtur. Anno salutis Dc.xxxij. ex quo gẽs ipsa regnare cœperat rerumq́ꝫ potita est in Asia, trecentesimo atqꝫ vndetrigesimo. Nũc Turcorum nomen inualuit altero abolito, ob innumeras eius gentis opes & infinitos populos subactos. Mahometes itaqꝫ iam pluribus bellis gestis, aliis secundis, aduersis aliis, postquam annos in suis erroribus ac sceleribus vixisset xl. veneno periit à domesticis dato in Arabia, per Gardigenę vxoris cognatos, & suum quendã consobrinũ, quo tempore ab eorũ insidiis rediisset, qui cum mercatorũ camelis è Syria iter faciebãt. Moriens autem prædixit se iturum in cœlum: quod diu expectãtes, tandem tetro coacti odore, ferrea arca, quã sibi viuus pro monumento extrui iussit, sepelierunt: cum homines magnete lapide in tholo templi extructo fallere cogitasset, vt videlicet eius simulachrũ è ferro pendere in aëre videtur. Quod & Ptolomæus Arsinoæ sorori, vt ei templum extrueret concameratum de magnete ingeniosus Dinocrates Architectus Alexan-

driæ

driæ fuſſerat,teſte Plinio: ſed mors negotium inter- cepit. Regnauit autē Mahometes annis tantū ſex. Scribuntq́ nōnulli tantum annis vixiſſe quatuor et triginta,alij ſeptem & triginta,cū natus Anno Chriſti Dxcv.fertur, perierit verò xxxij.poſt ſexcenteſimum. Cum aliis(vt ſupra ſcripſimus)dicatur natus Dxcvij.& mortuus Dcxxxvij.vel circiter. Numerorum notę multos gignunt huiuſmodi errores. Sepulchrū autem eius in Meccha Perſidis vrbe locatum ferrea arca inuiſitur à Turcis, vt à noſtris Hieroſolyma ob Chriſti Dei Optimi Maximi monumentum. Totus Oriens hoc colit ac veneratur. Licet autem in Alcorano vita Mahometis ponatur, infinitis tamen mendaciis ſcatet. Quia vt Moyſi ac Chriſto præferret,ipſum extollere nitebatur,q hoc opus compoſuit, quod quaſi collectum interpretatur: de quo etiam inferius plura. Mahometo autē Caliphas ſucceſſit. Cui ob nimiam ſuperſtitionem imperium eſt abrogatum, atq; eius loco alter eodē Dux nomine creatus. Dicunt alij Mahometo ſucceſſiſſe Calipham, dehinc Achali, tum Itali, quem vt nimis ſuperſtitioſum occidētes, Calyphā alium ſibi Ducem creauere. Plures itaq; Principes eius gentis, partito inter ſe exercitu, alibi alij regnarunt, variis etiam nominibus appellati. Calyphi videlicet Amorrhæi, Ammyrati,Meramedini,Sultani,q́ eſt apud eos ſumma poteſtas. Homar enim tertius à Mahomete poſt Perſas ſubiugatos,Hieroſolymā omnemq́ Syriam cepit: Anno circiter ſexcēteſimo ſeptuageſimo, Cōſtantino Quarto imperante. Deinde Ægyptum inuaſere, conſtituto apud eam Calypha,quem Syracinus Turcorum Dux interfecit: cum Turcorū vires,tum quaqua verſus præualerent, Almerici regis Hieroſolymorum tempore,

595.

670.

Sultanusq́ appellatus est, cui Saladinus successit. De siderāda tamen hac in parte Chronica Mahometis: extant quidē, sed ad me hactenus nō peruenere. Sic perfidissimū Mahometis seminarium longe lateq́ pullulauit, & ad Othomannorū vsq́ familiam ac successionem temporibus succedentibus propagatum est, subiugatis semper finitimis gentibus. De qua successione nunc dicemus, vt ordine rem promissam exequamur.

DE ORIGINE OTHOMANNOrum, & familiæ successione, à quo deinceps Turcorum Reges omnes Othomanni dicti sunt.

Othomānus, qui primus in ea gente hoc nomē tulit, vir acer à Gallatiæ loco, in quo natus est, Othomānus dictus fuit. Nam anno circiter Mille-
1254. simo, ducentesimo quinquagesimo, quatuor è Persi de familiæ, cū totidem Ducibus ac exercitibus latè per Asiam, perq́ Europam vagati sunt, Assembecci, Candelori, Caramanni, Othomanni. Candelori Sinopem, regionemq́ circa Pontum ceperunt. Caramanni Ciliciam. Quorum vltimus Habraamus auxilium contra Othomannos, à Pio Pontifice per oratores petiit. Vtraq́ familia à Mahometo, Othomanno Cæsare Turcorū pulsa, ad opes Asambecci confugit: quum Caramānus inter Mahometem & Soldanum Ægypti dominum medius, multa bella cum vtroq́ gessisset, locorū difficultatibus & Ciliciæ gentis virtute cōfisus: odio Mahometi Christianorum amicus, multa passus. Quum verò Minoris Armeniæ & Cappadociæ terras possideret, sæpe quadraginta millia armatorū coēgit, Asambeccus Vsuncasan appellat⁹ ex illa familia, nuper anno mil
1472. lesimo, quadringentesimo septuagesimo secundo, in

Perside

Perside regnabat potentissimus, apud Tauros ciuitatem ab eis vocatã, regiam constituerat, ac Othomannis plures ademit vrbes. Cum Venetis ex ea caussa fœdus iniit, septingenta millia hominum coëgit, in castris syluestres equos venari solitus, quibus nonnunquã vescebantur milites. Prusię ac Natalię regiones depopulatus, Cappadoces, Armenos, Mesopotamios, finitimosq; populos omnes subegit. Habuit hic Assembeccus vxorẽ Imperatoris Trapezuntij filiam, Christianam: licet nomen vxoris apud Turcos non magni sit momenti, quum liceat tot habere, quot cuique libeat. Expugnauit & hic Sarochũ nepotem magni Tamerlani, qui apud mare Caspium Samorcantem vrbem proximã Amazonibus tenebat, Hienselem Regẽ Babyloniæ cũ toto exercitu superauit. Ægypti Sultanũ ob formidinem ad fœdus ineundum cõpulit. Sed post eius mortem, filijs nõ par felicitas successit. Nam multa illis Othomãni, multa alij de Imperio sustulerunt. Othomanni igitur quarta familia prenominata, eodem tempore Othomãno Duce in Asiam primum Minorem irrupére, & paulatim deinceps cæteras omnes familias absorpsére. Ex iam longius enim repetitis historiis inclarescit, circa annũ Christi sexcentesimũ, Bonifacio quinto sedẽte, & Heraclio imperante, legem Mahometicã incœpisse: Floruisse autem sub Leone quarto, á quo Leonina vrbs dicta, ac Lothario Imperatore, anno Christi octingẽtesimo quadragesimooctauo: quum immẽsa multitudine Saraceni Hierosolymã oppugnarẽt, dehic mare traiecto, direpta Anchona, vexatoq; Dalmatico sinu, cũ ingenti classe diripiendæ vrbis caussa, Neopolitanos & circumiacentes oræ maritimæ agros, totamq; penè Italiam popularentur, multa funditus destrue-

destruerent, Siciliamq́ꝫ deuastarẽt redeuntes. Nam Leonis Pontificis exercitus circa Hostiam victor euasit. Deinceps verò anno humanę salutis Millesimo ducentesimo quinquagesimo, quatuor prædictas prodiisse familias scribatur, Assenbeccorum, Candelorũ, Caramannorũ, ac Othomannorum.
1254.
Inueni autem (ne illud quoq; pretercam imprudẽs) opusculũ cuiusdã fratris ex Hungariæ oppido Schebesch, quod lingua Germanica Mulenbach cognominatur, qui post obitum Sigismundi Imperatoris Amurathe Turcarũ Rege Hungariam irrumpente, captus puer sedecim annorum, & viginti annis ac duobus in Turcia seruiens, omnemq́ꝫ eorũ ediscens ritum ac morem viuendi, liber factus, monachum egit, ac de ritibus eorum opusculum à se scriptum reliquit. In quo narrat sectã Mahometis &
600. Saracenorũ, anno salutis sexcentesimo inchoatã sub Heraclio Imperatore, circa octingentesimũ floruisse sub Ludouico Imperatore, Leone quarto, in tantum vt capta Hierosolyma venerint Romam, Siciliam atq; Italiam vastãtes. Tum circiter annũ Chri
1280. sti Millesimũ, ducentesimum octogesimum Soldanum Magnum à Meridie ęgressum, cõtra orientẽ, omnes regiones ad mare vsq; occupasse, terrã spatiosamq́ꝫ in septem partes diuisam septem suis Ducibus, quos secum attulerat, distribuisse: quarũ vocabula vsq; hodie durare scribit, quæ ab inhabitatoribus sic sunt nuncupata, Othmaneli, Ermeneteli, Germenteli, Garchaneli, Andingeli, Menteschelí, Karamaneli. Quoniam primus Dux lingua patria Othmanbeg, secundus Ermenbech, tertius Germẽbeg, quartus Garchanbeg, quintus Andinbeg, sextus Mentesseberg, septimus Karamanbeg appellatus est. Primus autem Othmãbeg paulatim omnes

sustulit

ſuſtulit atque deuicit, ac regionibus expulit. easque poſſedit. Diu tamen reſiſtebat illi Caramanbeg: cũ quo ſæpius cõgreſſus, ſemper re infecta domum rediit, vt Turci prouerbio quodã dicerent, Karamanbeg futurũ perpetuum. Cum tandem tota à Mahometo Amyrathis filio (vt infra narrabitur) ſamilia periit Karamannorũ. Et Othmãbeg poſteris ſuis nomen dereliquit, vt vocarentur omnes Othmanagli, id eſt, filij Othman. Nos Latinè Othomannos eos dicimus.

OTHOMANNVS PRImus Turcorum Rex.

OThomannus igitur Orthogrulai filius, vt ſcribit Calchondiles, ex humili fortuna ac tenuis cenſus, obſcuri inter priuatos nominis & agrariis parentibus, ob virtutem rei militaris, magnum ſibi nomen inter Turcos peperit. Nam vir impiger, & bellorũ appetẽs, calliditate ſingulari: conflataq; per ſeditionem multitudine, ex collecticio ac gregario milite, Turcica arma circũferre cœpit, & ſeipſum, atq; ſuam familiam geſtarum rerũ gloria illuſtrare. Nam ingenti primũ manu per ſeditionem cõflata, graſſari cœpit, & paſſim quæcũque poſſet vaſtare, prædabũdus deinceps cũctos inuadere. Neq; Chriſtianos ſolum proſternere atq; vexare elaborauit, verũ etiam homines ipſos ſuę gentis ſine vllo diſcrimine armis petere, & ſi qua daretur occaſio populari & ſibi ſubdere occœpit, omnibus æque infeſtus. Iam enim Turcorũ Duces & Principes, quos nominauimus, dominandi cupiditate, & plura habendi libidine cõmoti, ſeſe inuicem infeſtare cœperũt: & eò vſq; ſuperandi ſtudio ac vires hoſtiliter exercendi prouecti ſunt, vt bellũ domeſticũ inteſtinumque omnibus viribus gerere viderẽtur. Hãc Othomannus

mannus ille nactus occasionem, quę moribus vtiq; & libidini suæ congrueret, ac idoneam videret sibi rei gerendę suppeditari materiam, adscitis vndique omnibus qui pro ingenio prædæ rapinarumq; percupidi essent, qui'ue studio quosuis opprimēdi spoliandiq; flagrarent, autoritatē breui adeptus est: oppida quædam per oportunitatem aggressus, alia vi cepit, alia deditione subegit, nonnulla vt metū incuteret, diripuit atq; euertit: Vt hinc futuri incrementi, nō admodum aspernanda solerter iecisse videretur fundamenta. Præstitit his conatibus prosperū euentum Christianorū discordia, qua Othomānus occasione vsus, Bithyniam & omnes circa Pontū prouincias decem annorū spatio suæ fecit ditionis. Quum autem decem annis regnasset, filio suo Orchani paternæ virtutis æmulo imperium reliquit. A castello Galatiæ, quod à Prusia Trapezuntem versus sex dierū itinere distabat, à se capto sic dictus Othomannus. Licet alij id eius natale solum scribant extitisse. Claruit hic anno humanæ reparatio-
1300. nis Millesimo, trecentesimo, Bonifacio octauo sedente, Alberto primo imperante, circa exitum Michaelis Palæologi, & Andronici nepotis initia. Sunt qui scribant octo & viginti annos rerum potitum, quibus Bithyniam & adiacentia Euxino oppida nō pauca suo Imperio adiecerit, Imperiū Turcicum hinc auspicatus.

ORCHANES OTHOMANNVS secundus Turcorum Rex.

ORChanes Othomanni filius, paternæ virtutis æmulus, ambitione & audacia patri haud absimilis, rei militaris disciplina longe peritior, copiis apparatuq; opulentior & instructior, bellū paternū per manus acceptum, strenue est exequutus, supra

nidum

nidum paternum in Thermodoontem & Bithyniam transgressus, caput extulit. Circa Pontum enim & Bithyniam plus nimio gentis Imperium propagare cœpit. Nam liberalitate animi, facilitate morum, dexteritateq; quadã ingenij & felicitatis tum bene probeq; imperandi opinione, ingentẽ sibi vndiq; multitudinem cõparauit. Quorum animos semel ad se prosequendũ allectos atq; conciliatos populari deinceps facilitate & comitate quadã, perpetuaq; consuetudine atq; largitiõibus, mirum in modum in officio retinebat. Quo factum est, vt rem inchoatam á patre, suapte ipse industria, diligentia, studio, cura, prudẽtia, cõmodè prosequutus, auxerit & longe prouexerit ac propagarit. Nam mira felicitate domuit Mysiam, Lycaoniam, Phrygiam, Cariam, regnumq; in Hellespontũ vsq; & Euxini littora protendit. Fecit hoc Græcorum Cantacuzeni et Palæologorũ dissidium, vt Othomãnica res cresceret, & Prusiam Græcis adimeret. Et dum Cantacuzeno magis q̃ Palæologis fauet, primus ab eo in Europ accersitus traiecit. Caramannũ etiam perfidia in illum vsus, cuius filiam in vxorem duxerat, interfecto eius filio adolescente, non exigua Principatus parte exuit. Post vigesimumsecundũ Imperij annũ priusquã viuendi finẽ faceret, filium post se reliquit Amurathem, quum latè Imperium paternum propagasset. Sed cõtra Tartaros infeliciter pugnãs, cũ multis copiis suæ gentis occubuit.

AMVRATHES OTHOMANNVS Maior, Tertius Turcorum Rex.

AMVRATHES Orchanis filius, patrẽ in Imperio subsequutus est. Vir sanè robore animi, laborum tolerantia, disciplina rei militaris, industria & ambitione maioribus suis, patre, auo, & abauo

haud inferior. Quippe qui simulādi dissimulandiq́ egregius esset artifex, & fallendi magister insignis. Ea forte tempestate de Constantinopolitano imperio ingens inter Græcos exorta disceptatio ac dissensio, intestinas exuscitabat discordias atque cædes. Duo nanque fuere Imperatores, diuersis autoribus procreati. Vterq; tamen ea stirpe se natum asserebat, vt ad se ius Imperij spectare, & sibi competere affirmaret. Horum vtrunq; cæteri pro suo quisque studio & amore sequuti, pertinaciter inter se dimicabant. Tum alter Catacusinus patricius, vir qui se vinci superariq́ verebatur, cupiditati & studio suo nimis temere obsequutus est. Adeo enim vlciscendi libidine cæcus in præceps transuersusq́ visus est agitari, vt honestene & ex re sua, an secus id faceret, minime cogitauerit. Amurathem ipsum ad partes suas tutandas pretio (pacta Callipoli) facile illectū, ex Asia accersiuit. Neq; enim magni fuit negotij ei persuadere, qui sponte ad hoc iam diu inhiaret, totoque propenderet pectore. Hūc itaq; & copias eius mature in Thraciam per Hellespontum traduxit, ea cōditione, vt cōsummato cōfectoq́ bello, nauigio rursus domū per Hellespontum remitteretur. Hoc pacto Turcorum gens Amurathe principe, Græcorum ductu & opera, in Thraciam ex Asia cum armis traiecit. Verum cū Amurathes ipse non quid promiserit, sed quid sibi posset cōducere animo volueret, sagaciterq́ longe prospiceret, cōsulto bellum protrahere, & indies caussando differre procrastinareq; cœpit. Ratus hinc fore, vt Græcorum viribus diuturnitate belli, & discordiarū atrocitate vtrinq; consumptis eneruatisq́, ipse integer fractos iam & defessos illos adortus, facile superaret atq; opprimeret. Vbi igitur diuturno bello, mutuisq; contentionibus

tibus deficere Græcos et infirmari animaduertit, domesticisq; opibus exhaustus nutare, & sibi parum subsistere sensit, gentili astu arma in eos sine vllo discrimine per occasionem cõuertit. Sic Europæis opibus illectus, dũ vlcisci imperij hostes simulat, vsus Genuensium nauibus Hellespontũ ad Abydum superat. Occupato enim Callipoli oppido, peropportune in Cherroneso ad Hellespõti fretum sito, cætera Græca oppida infestis armis petebat, agros vastabat, prædã agebat, cuncta passim inuadebat, Anno humanæ salutis Millesimo, trecẽtesimo sexagesimo tertio. 1363.
Nec iam amplius dissimulãter rem agebat, sed palam sibi & posteris suis Græcorũ pollicebatur imperium. Et ad id occupandum omnes cogitationes, cõsilia, opes, ac neruos intendebat. Hinc effectum est, vt nullis fermè obsistere audentibus, facile & sine magno negotio magnam Thraciæ partem ditioni suæ subiecerit. Mox & Mysiam adortus, armis subegit. Pari inde successu Bessos & Triballos domuit. Loca infra Rhodopen & Orbelũ incolentes, intercepit. Seruiam Bulgariamq; ingressus, cũ Hadrianopolim prius occupasset, occurrẽtes sibi cum paratissimis copiis hostes ingenti cæde profligat. Ac postremo superiorem Mysiam ingressus, cum Lazaro Seruiæ Despota in Cassoniis campis acie cõgressus, sub inguine confossus, occubuit à seruo Lazari in domini vindictam. Nec Europæis incruenta victoria fuit, Lazaro cũ multis viris fortibus cadente. Is itaq; vita defunctus, duos reliquit filios ad capessendam rerum administrationem, paternæq; expeditionis exequendas reliquias, tum ætate, tum disciplina & ingenio peridoneos. Quorum alteri Solimannus, alteri Basaites nomen erat. Solimannus in Asia latè imperabat, quum Boẽmũdus,

Gotefridus, Balduinus, & alij Gallici Germaniq; nominis Duces, Hierosolymam petebant: cũ quibus gessit prælia, vt auerteret à consilio. Sed Aytonus Armenius prodidit hunc Asphasalem appellatum, fuisseq; Asphasalis Regis Persarum nepotem: missumq; magno cum exercitu ad Cappadociam occupãdam, huiusq; ductu Turcos (quos ille Turquimanos vocat) multa ex Græcorum imperio loca occupasse. Quo successu Asphasales Sultanus sit postea factus, ipseq; pro Asphasale Salamansa dici voluit. Nostri Solymannum scribunt, qui Gotefrido & aliis Christianis ducibus Hierosolymam petentibus, sese opposuisse creditur. Et hęc Armenius ille. Cæterum Solymannus hic noster cum Basaite fratre ex Asia in Europã transgressus, hostiliter conflixit. Quo extincto totius rei summa ad Basaitem deuoluta est. Fuit autẽ Amurathes hic in Caramannum auum maternum nõ minus infestus, q̃ pater. Sed quum annos viginti tres Imperium tenuisset, occiditur, vt scripsimus, à seruo.

BASAITES OTHOMANNVS Amurathis filius, Quartus Turcorum Rex.

BAsaites, siue quod idem est Paiazetes, Amurathis filius & Solmani frater, post defunctos patrem ac germanũ, quem per insidias occidit, in Imperio successit: vtpote ad quem res vniuersa iure hæreditario deducta est. Vir erat ingenio peracri, rerũ maximarũ percupidus, in rebus arduis capessendis audax, in administrandis solers, in laboribus perferendis infatigabilis, in occasionibus prospiciendis acutus & sagax, in exequendis celer ac perseuerans: animo fortis, corpore strenuus, belli appetens, quietis impatiens, gloriæ auidus, in periculis obeundis

prom

promptus atq; impauidus: in hostibus fallēdis ver sutus & vafer, in dolis struendis & hoste insidiis op primendo percallidus. Contra verò in hisce præsagiendis euitandisq;, ac hostium consiliis præuertendis, cautus atque prouidus. In omni re nouāda, præsentia animi, laborum tolerantia, vsu, exercitatione, consilio, mirificè instructus, atque Imperio natus. Hoc ingenio, hac disciplina, hoc vsu, his moribus, prosperos præterea fortunæ afflatus adeptus, vsque adeò nouelli regni fines breui temporis spatio produxit & extulit, vt circa Thraciam diu multumq; versatus, penè vniuersum (excepta Constantinopoli ac Pera) bello affligeret. Deinde in reliquā Græciam manus iniecit, Thessaliam, Macedoniā, Phocidem, Bœotiam, Atticam occupauit, & sui iuris fecit. Mysios quoque, qui hodie Seruij, Illyrios, id est Bosnenses, Triballos, qui Bulgari communi vocabulo dicuntur, assiduis excursionibus, oppugnationibus, prę liis, deiecit & infirmauit, patrisq; mortem sic vlturus. Marcum Craienicum Bulgarorū Principem, prę lio superatum interfecit, et alios quidem subegit, aliis tributa quotannis exhibenda indixit, nonnullos vt ad præscriptum arma & milites darent, coëgit. Et tot, tantasq; ac tam opulētas prouincias patrio & auito regno adiecit, Bosnam, Croatiam, vlterioresque Illyrici partes vastauit. Byzantium denique vrbem regiam adeò omni agro suburbanisque delitiis spoliauit, tam longa & perdifficili obsidione vexauit atque excruciauit, vt iam Imperator ipse cum omnibus fermè ciuitatis Principibus auxilia fidelium mendicaturus, profectus peregrè, in Italiam & vsque in superiorem Galliam accesserit. Reliqui verò ciues omni præsidio destituti, fame valida supra modum vrgente,

& bello atrocissimo, indies acrius hostibus vndiq; frementibus, desperata salute de deditione agere cœperint: Periissentq; nimirum, ac in hostis sæuissimi potestatem venissent (octo enim annos Constantinopolim obsederat, & obsessam facile expugnasset) nisi Hungarorum Gallorumq; aduẽtum formidās, illis ad Nicopolim occurrisset, memorabiliq; prælio nostros superasset, cæsis captisq; magna ex parte Gallorum Ducibus, Ioanne scilicet Burgũdiæ Duce, & Sigismundo tumultuaria pugna fuso, vt superius scripsimus. Sed iterum ad Constantinopolitanam regrediens obsidionem spei plenus, eam biennio denuo obsessam occupasset, nisi Tamerlanes ille Scytharum præpotens Rex, instar torrentis ipso incursu ac impetu cuncta prosternendo ac vastãdo, Baiaseten ipsum omni apparatu & copiis occurrerere & reluctari conantem, in Asiam reuocasset. Vbi ad Stellã montem in Galatiæ Bithyniæq; confinio instructa acie, collatis signis celeberrima illa pugna vtrinque fortiter dimicatum est. At Baiasetes ipse impar profecto viribus, etsi animus non deerat, infeliciter prælio cõmisso, ingenti strage superatur, tandem viuus captus, & in cauea cathenis aureis vinctus ac circumductus, tandem dimissus, cæsis prius in bello ducentis Turcorũ millibus, inglorius in Asia paulò post, diem obiit. Incidit hæc clades Turcis in annum millesimũ, trecentesimum
1397. nonagesimumseptimũ salutis nostræ, Bonifacio nono Pontifice Romano, & Venceslao Romanorum rege: Sed operæpretium iudico, quis ille fuit Scytharum Dux, paucis delibare. TAMBERLANVS cognomẽto Massegetha Tomyris fuit; humili loco inter Scythas siue Tartaros, seu ex Turcorum genere (cuius sectæ erat) genitus, primo bu-

bulcus,

bulcus, dehic miles gregarius, virtute sua paulatim effecit, vt ordinem primo, mox exercitum ductaret. Eoq; potentiæ euectus cum solertia, tum corporis viribus bellandiq; agilitate, vt magno fortunæ ludibrio multarum sit gentium imperio potitus, Terror gentium appellatus. In cuius exercitu duodecies centena millia hominũ fuisse traduntur, Xerxe ac Dario maior, quorum copiis siccata flumina veteres scripserunt. Primum enim in Parthis eum regnasse scribunt, mox Scythas ab eo subactos, Hiberos, Albanos, Persas, Medos, Mesopotamiam dehinc inuasit. Dehinc Armeniam subiugauit armisq; subegit. Traiecto demum Euphrate, cum sexcentis millibus peditum, ac millibus quadringentis equitum, Asiam minorem late domuit. Cum quibus etiam Baiaseten Cyricis patrem, & Mahometi imperatoris proauum paulo minore exercitu fines tuentem, in Galatiæ ac Bithyniæ confinio ad Stellam montẽ, vel vt alij in Armeniæ minoris confinibus prælio vicit, ac cæsis ducentis Turcorum millibus, viuum in potestatem suam redegit. Dehinc more ferarum, aureis vinctum cathenis in cauea, omnibus suis expeditionibus præ se egit ac circumduxit, pro scabelloq; quoties equum conscendit, eo vsus, & quasi canem sub mensa comedere iussit. Admirãdum rerum humanarum spectaculum, & fortunæ regiæ ludibrium. De ludibrio fortunæ nostra ætate quidam doctus Poeta scribens, inseruit hanc quoque historiam carmini suo quum caneret:

Ad noua deuenio nostris vicina diebus
Tempora; Turcorũ princeps Mahometicus Ildris
Arma ferens contra Scythicam Mauortia gentem,
Incidit in casses, caueisq; inclusus ahenis,
Admiranda dedit populis spectacula. Parthi,

Armenij, Medi, Assyrij quacunque mouebant
Victores sua castra Scythæ, videre Tyrannum
Squalentem in clatris atque in pedore sepultum.
Nec minus infoelix natus fuit, vtque parenti
In regno, sic in rebus successit acerbis.
Pharsaliæ cum se victorem crederet, eius
Insidiis gentis deceptus & arte Pelasga,
Præda fuit missis ad regia colla cathenis.

Hunc postliminio nunquam reuersum scribunt autores. Tum domitum est armis Scythicis, quicquid terrarum est à Tanai ad Nilum. Smyrnas, Antiochiam, Sebastin, Tripolin, multasque validissimas vrbes vi expugnauit. Vicit inde prælio Tamburlanus Memphiticum regem, quem Sultanum vocāt, victumque vltra Pelusium intra Nili fluenta compulit. Damascum cepit. In cuius arce oppugnanda, alteram ex aduerso arcem militari opere erexit, multa tamen suorum cæde. Cepit & Caphata Genuensium olim coloniam, quæ in Taurica Cherroneso sita est, non procul à Bosphoro Cymetico. Quā vrbem cum inuadere statuisset, Scythas negociatores præmisit, qui preciosissimas animalium pelles minoris venundarent solito, sciens aurum abscōdi posse, pelles minime. Vrbe potitus, & aurū, & pelles reperit ac diripuit. Castra eius in vrbis modū fuerāt ordinata, definitó cuique artificio loco proprio, in partes suas distributis exercitiis, vt omnia vitæ vsuique necessaria in promptu essent. Rerumque oīm tāta semper copia in his inueniebatur, vt nullus esset latrociniis locus, tutoque oīa afferri possent. Nihil enim vnquàm seuerius, q̄ latrocinia vindicauit, vt si ipse vnus esset, q latrocinari impune posset. Cęterū vt maiorē hostibus terrorē metumque incuteret, triplici tētorio, si quā vrbē oppugnare adortus esset, in exercitu vti

tu vti consueuit. Sic vt in vnoquoq; dispar color, animi mutationem, prius non viso stratagemate, intelligeretur. Primo enim die candido vtebatur tabernaculo, quo significabat nulla in re (si modo se dederent) iniuriam se aliquã illaturũ, sed pacem, salutẽ ac veniã, quam cãdor arguebat concessurũ: sequẽti die purpureo vsus colore in tentorio, mõstrabat cędem & sanguinẽ procerũ in primis, et qui se patres familiãs agebãt, q̃ alterã diẽ expectassent. Quòd si res ad triduũ protrahebať, atro colore in castris excidium vrbis, & miserabilẽ oĩbus ruinã præmonstrabat. Tanta erat hoĩs sæuitia, vt quũ in obsidione cuiusdã vrbis populosę, cũ prima die deditionẽ neglexisset, agmen pueroꝶ ac puellarũ oleas in manibus gestantium, candida veste egressum obuiã Tyranno veniam supplex deprecaretur, in illud immisso equitatu, crudeliter est eius iussu conculcatũ, fœdeq; obtritũ. Genuensis quidã, qui eius familiaritate annis iã pluribus longa cõsuetudine vtebať, cum rogaret, cur in supplices non mitior esset, cũ facilius quæ vellet, si nõ tanta vtereť crudelitate, impetrare posset: turbato truciq; oculorũ aspectu, furorẽ vultu distorto pręseferẽte respõdit: Quid tu me hoĩem esse putas, & non Dei irã potius, ac orbis vastitatẽ ac calamitatem? Proinde ocius te hinc aufer, ni tu quoq; periclitari cupias & interrogationis tuæ pœnas dare. Abiit Genuensis, nec amplius in conspectu Tãburlani visus est. Et profecto talis fuit, qualẽ se prędicabat: Qui tota ferè Asia domita, deletis regionibus ac Tyrannis, pluribus vastatis prouinciis cum victore exercitu prædaq; onusto ad suos reuersus, vrbem cõdidit ingentẽ, cui Marchanti (vt aiũt) nomen est, quã omnigenum captiuorum multitudine refersit, capţarumq; vrbium spoliis exornauit.

 Regnum

Regnum moriens duobus filiis reliquit. Horum discordia amplissimi regni opes tanta arte conquisitæ, dissipatę sunt, imperiumq́ꝫ Parthorum rursus extinctum est. Dicitur ergo successisse Tamberlano Assenbeccus Husuncason cognominatus, vnus de quatuor familiis è Scythia egressis, vt prius patuit. Qui si nactus fuisset idoneum suarum rerum gestarum scriptorem, vtique inter clarissimos Duces ac Imperatores numeraretur. Sed redeundum est ad Turcorum Imperatorem Baiaseten. Qui ad regnũ suum minime reuersus, nihil memoria dignum gessit, sed inglorius in Asia periit pluribus relictis filiis. Qui post hanc acceptam cladem, e uestigio fugientes per Thraciam, in naues Græcorum, à quibus tũ fretum & transitus custodiebantur, inciderunt, & à Græcis capti sunt. Emissi tandem, varia vsi fortuna varioq́ꝫ itinere, ad regnũ paternum consurrexerunt. Fuerunt autem præcipui Baiasetis filij, Calapinus, Moyses, Mahometus, & Muscapha.

CALAPINVS QVINTVS Turcorum Rex, Orchanes eius filius, Moyses vero frater, mutuo sese in imperio succedentes.

CAlapinus, quem alij Celapinum, seu Celepinum vocant, Baiasetis filius & maximus natu, emissus à Gręcis patrium regnum obtinuit. Aduersus quem, rebus iam Turcorum cassatis & penefractis, Sigismundus tum Hungarorũ rex, post Rom. Imperator (vt Nicolaus Sagundinus scribit, quem Senensis Æneas sequitur) ingenti conflato exercitu, Danubium traiecit. Verum priusquam vniuersis copiis instructa ex ordine acie signis collatis cũ hoste iam pauitante prælium iniretur, leuitate petulan-

tiaꝗ; Gallorum, & præripiendæ pugnæ insolenti cu
piditate irruentium (nam non tam virtute hostium,
quam sua discordia ea clade oppressi sunt) tumultu
ose fusus, castra & impedimēta reliquit, et hostibus
acriter insequentibus in fugam conuersus, vix per
Danubium, lachrymanda rei Christianæ calamita-
te, paruo nauigio turpem sibi adinuenit salutem: vt
in Sigismundo superius annotauimus. Scribunt au-
tores Annalium Hungaricorum, id non sub Cala-
pino, sed eius patre Baiasethe factum, vt temporū
supputatio, quam Sabellicus in sua decima Ennea-
de affert, & hanc cladem sub Amurathe filio Maho
meti factam scribit, penitus sit nulla. Nondū enim
Sigismundus imperatorem agebat, cum in Turcos
bellum id primum gesserat, qui & bis cum Turcis
conflixit, sed Regem Hungarorum. Eratꝗ; annus
regni Hungarici decimus, salutis vero humanæ no-
nagesimus sextus, supra millesimū trecentesimum.
Cum Baiasethes Turcorum imperator, Mysios ac
Illyricos, vt pauló ante scripsimus, qui sub ditione
Regis Hungariæ sunt, infestis armis inuaderet. Ob
id Sigismundus Oratores Basaithæ Regi Turcorū
mittit, qui Turcum ab hac iniuria cauenda adhor-
tentur, ne sibi alienum non absque iniuria vindicet
regnum. Callidus ac vafer Turcus rem differt, Ora
toresꝗ; Regis protrahit, donec Mysiorum terra to-
ta potiatur tyrannus: Tum demum Oratores Sigis
mundi ad se vocat. Erat domus illa clypeis, phare-
tris, gladiis, frameis, ensibus, incuruis lanceis ac di-
uersorum armorum generibus variis vndiꝗ; in pa-
rietibus adornata. Ingressis Oratoribus Turcus di-
xit: Dicite Regi vestro, & mihi satis esse virium &
hoc ius sufficiens ad terras, quas suas esse putat, ma-
nu arma hęc parietibus affixa ostentans. Quo dicto
vbi

vbi domum reuersi sunt oratores, Sigismundus ira accensus, in vltionem ingentem parauit exercitum ex vniuersa penè Germania. Affuit & Gallorum numerosus exercitus, & Ioannes Dux Burgundiæ (non Philippus vt Sabellicus falsò decipitur) copias adduxit non spernendas. Qui captus & Adrianopolim ductus, multo auro libertatẽ redemit. Cũ ergo tam grandẽ ductaret rex Sigismundus exercitum, traiecto Danubio, quod plerisq; visum est imprudẽter factum, dixisse fertur (vt erat facetissimus Princeps) Quid metuendus est nobis hostis effœminatus ac mollis? pondus cœli si rueret, lanceis ac hastis quæ nobis in hoc sunt exercitu innumerabiles, facile sustẽtaretur. Cũ itaq; Rasciæ & Bulgariæ oppida, ac munitiones Turcorũ diripuisset & expugnasset, è manibusq; hostiũ iterũ sustulisset, castris erumpebãt crebrò Turci, regiumq; exercitum prouocabant. Tandẽ cum Turcorũ Imperator in sua dominia (vt ipse dicebat) exercitum venisse intellexerat, fortissimo apparatu aciem instituit, sub castro maioris Nicopolis. Franci veniẽtis hostis fama pellecti, à rege Sigismundo primitias belli petunt, primumq; congressum: hoc item & aliæ gentes. Interim dum consultatur, Franci præripiunt pugnã, priusquam vniuersæ copiæ in aciẽ ordinatæ collatis signis prodirent. Franci itaq; dimissis suis equis cataphractatis, pedites in turmas hostiũ irruerunt. Horum equi cũ castra regia trãsuerso cursu peterẽt, cæteri hunc morẽ pugnandi ignorãtes, ad vnũ oẽs arbitrabantur Francos cæsos, tergaq; vertunt. Oritur ingens in castris tumultus, relinquuntur impedimẽta, derelinquuntur stationes militum, ac in fugã vertuntur. Ædit magna vtrinq; strages, multi cęsi, multi capti. Feruntur tum Christianorũ viginti millia

Turcorum sexaginta millia trucidata. Et nisi Rex subsidio nauis euasisset, iam de regno Hungariæ actum erat. Delatus igitur naui per Danubiū, Constantinopolim venit, inde ad Rhodū, tum ad Dalmatiæ & Croatiæ regna, cū fugę comitibus Ioanne Archiepiscopo Strigoniensi, ac Stephano fratre eiusdē menses penè octo & decem ibi cōmoratus, priusq̄ regnum intraret. Rumore interea incerto ferebatur, Stephanum Vaiuodā Oratores Baiasethi Turco, vt filiam Ladislao vxorem traderet, misisse, contra Sigismundū Regē. Ob id agmina Turcorum tum primum Hungariā intrasse, castraq́ inter Sauū atq; Drauum flumina locasse. Qui Turcorū ingressus calamitosus in plerisq; Siruiæ ciuitatibus hodie adhuc cernitur. Itaq; prior clades grandē notam ac tetram ignominiam Christiano nomini intulit, viresq́ magnas ac robur ingēs hostibus addidit, quo instauratis animis audaciores efferacioresq́ effecti, ad maiora patranda induxerūt animū. Est deinceps rex Sigismundus, cum in Hūgaria regnasset annos iij. & .xx. in Imperatorem Romanum electus, atq; vt priorem aboleret ignominiam, rursus est cum Turcis congressus sub castro Galambog in rupe Danubij sito, Calapino Imperatore Turcorum tunc magnas copias agente. Vbi iterum, & si eius copiæ ante Turcorum Cæsaris aduentum superiores essent, eo tamen præsente exercitus Cæsaris Sigismundi profligatus est infœliciter, denuo ipse Danubium transiit, vt hostilem euaderet manum. Et quum in Concilio Constantiensi ageret, tertio eius exercitus, Ducibus Ioanne de Gara, & Ioanne de Marothbauis, prælio succubuit. Duces capti, sed tandem liberati. Vnde sitibundi lupi sæpe prædas cogitantes, irrupetunt in Hungariam,

cladesq́

cladesq́ꝫ finitimis intulerunt, & in Bosna & in cæteris regionibus. Vnde inter autores de his conflictibus error factus est, cū Sigismundus, & sub Baiasethe, & Calapino, & Mahometo, vt infra patebit, sæpe bella (licet infœliciter) gessit. Cæterum Calapino post hæc mortuo Orchanes filius successit, tenella ætate adolescentulus, Thraciæ regulis fauentibus. Sed irritus fuit noui regni conatus. Nam Moyses patruus pueri pupilli, & alter prædicti Baiasethis filius, quem tutorē pater nominauit, defunctus, occulte Græcis iuuantibus cupiditate arrepti imperij, infestis armis ad Ebrum fluuium, magis proditione quâm pugna oppressum adolescentulū extinxit, ac de medio sustulit: Gazaro est loco nomen. Nec admodum diu fuit Moyses in humanis: quia haud multo pôst & ipse nullo superstite filio moriens, Mahometi fratri regnum per manus tradidit. Cæterum alij aliter rem Turcorum tradunt. Baiaziten (vel vt ipsi scribunt Pazaiten) cum à Tāborlane captus circumductus esset, duos reliquisse filios mares, Orchanem scilicet, quem alij Calapinum, & Mahometem quem multi Moysen magno errore dicunt. Orchane autem intra biennium per insidias à fratre interfecto, Mahometem rē Turcorum solum occupasse, de quo nunc scribemus.

MAHOMETVS PRIMVS, Sextus Turcorum rex.

PRiusquam de Mahometo Turcorum (vt vulgus loquitur) Cæsare scribam, illud prius præmittendum est, cur hunc in ordine Sextum ponam, cum alij Quintum hunc vocitent, vt annales Hungarici, qui Amurathem Primum Turcorum regē ponunt, quòd primus Thraciam inuaserit. Baiasethen eius filium Secundum, Calapinum Tertium,

Orchanem filium Calapini quem patruus interfecit Quartum, et hunc Mahometum Quintum. Alij omisso Calapino (quem in numerum regum non referunt) Mahometem hunc superiorem Quintũ collocant. Fœlix Petancius Segniensis cancellarius, post Baiasethum à Tamburlano captum, quatuor Imperatores successisse scribit, qui de gente Othomanna non fuerint, licet celeberrima bella gesserit. Nam Celebij multorum populorum victor, partem quoq; imperij Trapezontis subiugauit: Soleyman cui Tamburlanus tributum repẽdit: Orchan secundus qui multas vrbes Asię & Ponti expugnauit: Muse autem cum Orchanum dolo interemisset magnam partem Asiæ in suam ditionem redegit. Post Musen culmen imperij ad gentem Othomannam rediisse refert. Nam hunc Mahometum ex ea gente fuisse, inquit. Qui potito imperio, Saracenos, Gordianos, Persas, Cappadoces, variis prælijs fuderit, nomẽq; Turcorum ita celebre reddidit, vt Europæ gentes illud reformidarent. Nos alium ordinem (quanq̃ non multo diuersum) à primo Othomanno (vt patuit) posuimus Sextum. Mahometus itaq; Baiasethi quoq; filius, defunctis fratribus regnum incruente adeptus, ipsum tum armis & diligentia, tum dolo & astu terra mariq; non modo incolume tenuit, verum etiam adauxit vehemẽter. Flacciis ferocissimis, quos nos Valachos dicimus, & bellicocissimis nationibus trans Danubium, mare versus Euxinũ latè dominantibus, bello prius et crebris excursionibus labefactatis atq; attritis, tributa grauia imperauit. Hic igitur primus Danubium traiecit, multasq; ciuitates tributarias fecit, Macedoniamq; bello domuit, promouitq; Turcorum signa ad Ionium vsque pelagus. In Asia vero non-

nullos regulos Turcos vi armisq; oppressos, regnis penitus spoliauit. Contra Lydos & Cilices multa præclare gessit. Cum quandam Mesiæ partem (quã hodie superiorem Bosnam appellamus) suæ ditionis fecisset, placuit illi nouum in terra hac regem designare. Constituit igitur hominem nouum, humili loco genitum, Isaac regem Bosnensem. Qui successu elatus, finitimas regiones populabatur, prædas agebat, ac spoliis se suosq; locupletauerat. Et quia Sigismundus Hungariæ & Bohæmiæ rex ac Imperator tum aberat, quidam strenuus miles Nicolaus filius Petri de Macedonia, reguli istius insolentiam non passus, cum prædabundus omnibus insultaret, & si viribus impar esset, expectata occasione, cũ regem videret egredi, in hunc mox animum atque oculos intendens, præcipiti cursu equo deiecit, ac in terram prosiliens ense iugulum confodit, regius exercitus in fugam versus, militi huic palmam et multa vexilla atque militaria impedimenta, quæ Regi suo Sigismundo attulit, dereliquit. Pari audacia paulò pòst cum Turcis idem miles congressus, quanquàm multo viribus esset inferior, miro strategemate hostes fefellit. Nam media nocte, cum per exploratores certior factus, Turcos in castris dormire cõpertum haberet, tympana multa equabus, quas vagabundas in campo ceperat, adalligauit, adiunctis suis militibus qui fistulis canerent. Et ne se mutuo sui vulnerarent, tesseram belli dedit duobus verbis voce materna, quorum alterum Turci intelligebant, alterum ignorabant. Cum igitur sub noctis obscuritate tumultus esset exortus, & in prælium prouocati Turci strepitum audirent, partimque tesseram belli intelligerent, ex ingenti clamore magnum adesse coniectantes exercitum, in fugam so-

luti

luti sunt. Clade ędita victoria penes Hungaros fuit. Mortuo autem Mahometo, qui Hadrianopoli rece pta, post afflictos Bulgaros & Vlachos prædis & cladibus, regiam ibi sedem statuit, cum septem & decem annos imperasset, Amurathus eius filius successit.

AMVRATHVS IVNIOR Secundus, vulgo Moratbeg dictus, Septimus Turcorum Imperator.

AMurathum scribit Franciscus Philelphus Cyricis fuisse filium, qui ab Hungaris & Valachis Philippo scholare nobili Florentino duce pro Sigismundo rege prælio superatus, ac pugna nauali à fortissimo præfecto Petro Lauretano Veneto apud Callopoli classe munitissima cũ magna Turcorũ cæde spoliatus est. Ab aliis tamẽ fertur Amurathus filius Mahometi, nisi alio quoq; noĩe sic fuerit cognominatus. Hic patre defuncto in paternum regnum successit. Cũ enim pater moreretur, in Asia degebat. Audita itaq; patris morte, quum per Hellespontum in Thraciã traiicere conaretur, reliquũ regnum occupaturus, Imperator Græcorum triremibus & maritimo apparatu diu prohibuit, ac iter interclusit. Vbi autem eò penetrasse intellexit, Mustapham reliquum Baiasethis filium, Amurathi patruum & regno paterno spoliatum, vt rerum potiretur, emisit, & summa ope prosequutus est: quia suis rebus Græci fauebant. Mustapha igitur celeriter exercitum contrahit. Amurathus autem Genuensium opera in Thraciam delatus, cum Mustapha, qui Europæ res ad se trahebat, hostiliter conflixit. Est pugna illa ab Amuratho feliciter depugnata. Mustapha in prælio occubuit.

Quo cadente regnum vniuersum illi cessit. Amurathus itaq; victor regnum consequutus, patrijs fretus opibus, fortunaq; propitia vsus, quæcunq; incœpta eius mirifice secundante, clara facinora ædidit. Incidit regni huius exordium, in millesimum quadringentesimum duodecimumq; humanæ salutis annum. Compos paterni regni effectus, haud quieuit, sed Græcis infensus ob eam quæ Mustaphano bello aduersus se egerant, eorum fines hostiliter populatur. Primus Turcorum cum exercitu in Europam traiecit. Prouincias Græciæ finitimas adortus, agros incursat, vrbes vi captas diripit. Quo metu perculsæ quædam Græcorum nobilissimæ ciuitates, vltro in fidem Turcorum cessere. Thracia dein armis peragrata, Thessalonicam illustrem Græciæ ciuitatem, antiquitate, amplitudine, autoritate, pulchritudine, amœnitate, religione, opibus, opportunitate situs, tum terra tum mari, celebritate populi, præstantia, dignitateq; ciuium inprimis insignem, in ora Macedoniæ sitam, quæ tum à Venetis tenebatur (nam Andronicus Hemanuelis filius eam iis dedit possidendam) vi captam expugnatamq;, penitus diripuit. Templa pulcherrima & ditissima expilauit, sacra prophanauit, opes, ornamentaq; perantiqua exhausit. Quo rerum successu adhuc ferocior factus, Tomarum & Pindum montes in eandem terram transgreditur cum valido exercitu, perpetuoq; victoriæ cursu Phocydem cum Attica regione, Bœotiam, Ætoliam, Acarnaniam, & omnes citra Peloponnesum gentes vsque ad Corinthiacum sinum suo subiecit imperio. Gubernabat Epirũ tum Ioannes Castriotus, cui omne Epiroticum nomen parebat. Vt ergo vim bellicam omnem amoueret, tres filios, cum Croia Illyriorum oppido haud ig-

nobili, obsides dedit Amuratho, Constantinum, Reposium, & Georgium quem Turci Scanderbechum dixere. Quod lingua patria significat Alexandrum Dominum siue Magnū. Fuit enim puer hic nouem annorum cum daretur obses, sed indole & virtute creuit heroica, et robore corporis incomparabili. Quapropter Amurathes eum in suam sectā asciuit, Schenderbechiq; vocauit. Stanissam enim maximum natu, paucis ante annis cum plerisq; adolescentibus Castriotus Amuratho miserat, cum Isachbegi ductu Epirum popularetur. Ob id post Epirum ac Ætoliam in deditionem suam redegit. Illyricorum oppida multa vi expugnauit, quędam in deditionem compulit, quædam funditus euertit, agrosq; euastauit. Sigismundo Imperatori Georgius Despotus Seruiæ, quam communi vocabulo & Rasciam vocamus, (Hunc enim tractum versus Macedoniæ montes Dardani olim tenebant, vt veteres scribunt) seruiebat quàm liberaliter. Quando quidem curia Imperatoris multis semper repleta fuit Principibus. Vt igitur Imperatoris emereretur fauorem, in obsidis loco syncerae fidelitatis Nandoralbensem arcem prope confluenta Danubij & Saui sitam, veteribus Taurinum ac Belgradum, recētioribus Alba Bulgarica appellata, Cęsari dono dedit: multis aliis in compensam receptis oppidis vicissim à liberalissimo Cæsare, vt impetus Turcorū hic facile possit frangi, quum agrum Hungaricum populari intenderent. Concessit tum Amurathus Turcus in Mysiam : nec precibus nec præmiorum pollicitatione vlla à Georgio Despota prius flecti potuit, vt secum pacem fœdusq; iungeret, quàm ex eo filiæ nuptias extorsit cum ingenti dote. Nam more gentis plurimas vxores habuit.

Verum non diu pôſt paucis interiectis annis, neq; pax illa, neque affinitas obſtitit, quo minus iterum aduerſus eum ductaret grauem exercitum, per occa ſionem inteſtini belli, Hungariam facile ab ſe occu pari poſſe ratus. Georgius imperat genero, ferētem potentiam ferre hoſtis truculentiſſimi non potuit, quum igni ferroq; terra ferax & opulenta vaſtare tur: vrbes & oppida partim vi, partim metu cape rentur dederenturq;. Inclinare fortunam animaduer tens, cum vxore & liberis omniq; familia ac gentis ſuæ ſacerdotibus, in Hungariam profugit, vno reli cto Gregorio filio, qui cum præſidio Synderouiam tueretur Seruiæ regiam, ſoli omnium Nouomonta ni & Samandrini memorabili fide & virtute, hoſti um victoriam diu remorati ſunt: quadriennio aſſi dentem hoſtem pertulere, tanta rerum omnium in opia, vt ſuper vetitos obſcœnosq; cibos reperti ſint qui fame adacti ſuas ipſi corroſerint manus. Poſtre mo inedia victi, cū Gregorio principis filio vltrò in hoſtium poteſtatē venere. Sic Synderouia expu gnata cum centum armatorū millibus. Scopia ac Nouomontium Miſiorum, quos Seruios etiam di cimus, oppida, poſt longam obſidionem capta: De ſpoti filius oculis ac pudendis priuatus. Albertus tum Auſtriæ Dux, Rex Hungariæ atq; Cæſar Ro manus, timens ne regnum Hūgariæ obrueret dirus hoſtis, ingentem habuit congregatum exercitum, vt Turco reſiſteret. Sed fato neſcio quo malo, exer citus profluuio ventris laborare incipiens, pleroſq; coēgit caſtra deſerere. Et Albertus ipſe Budam vr bem valetudinarius repetens, eodem ventris pro fluuio paulò pôſt eſt mortuus, vt ſuperius ſcripſi mus. Sed quum mors Alberti Turcum fugeret, Oratores mittit ad Poloniæ Regem, militem & pe

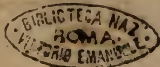
cuniam

cuniam pollicitus contra Albertum. Nam pars Bohemiæ Vladiſlaum Caſimiri fratrem Regem Bohemiæ poſtulauerat, poſt mortem etiam Alberti in regnum Hungariæ vocatus. Ob id cum gratias Oratoribus Turcorum egiſſet, iam maiorem occaſionem ineundi fœderis oblatam, ſi ſuis finibus contentus eſſe vellet, reſpondit, ſi cordi ea res foret, Cæſari ſuo denunciarent. Vladiſlaus interim Rex Poloniæ à quibuſdam Regnicolis Hungariæ accerſitus, in Hungariam venit, à Deſpoto per Oratores rogatus, vt extorri, indigo, principatu ac patria eiecto, alienaque viuente miſericordia, ad fortunam priſtinam recuperandam auxilio eſſet. Quod promiſit Rex, optimam ſpem Deſpotæ pollicitus.
Interea Turcus per occaſionem inteſtini belli Hungariam facile ab ſe occupari ratus (Nam pars procerum Vladiſlao Polonorum Regi, pars Ladiſlao Alberti Poſthumo adhærerant, mutuisque inter ſe flagrabant odiis regnicolæ) oppugnare adoritur Belgradum oppidum, prope Danubium & Sauum (vbi commiſcentur hæc flumina) ſitum: obſidioneque id cingit, & machinis militaribus turrium inſtar è ligno extructis, ac cuniculis ſubterraneis effoſſis, prorſus in ſuam ditionem trahere ſibi perſuadet. Sed arcis præfectus Ioannes Vranas ſuo valido præſidio, inanes reddit omnes eius conatus, cuniculos puluere incendiario, pice, oleo ac ſulphure replens, omnêſque immiſſos milites cum iumentis interficiens. Dehinc rudere & gleba muros vi tormentorum deiectos reſarciens. Poſtremo cum incautius Turci oppugnationem adorirētur, ab oppidanis ita ſunt miſſilibus ac faculis obruti, vt ſeptem millia Turcorum in hac obſidione, quę ſeptimum etiam attigit menſem, ſint deſiderata.
 Ea cla

Ea clade perculsus Turcus, obsidionem soluit. Nã grassante etiam fame, tumultũ & seditionem in exercitu suo verebatur. Bolgrado igitur relicto, Turcus abiit. Cum autem Ioannes Huniades pater Mathiæ regis post Hungarorum, iam per arma clarus vndiq; haberetur, vtpote in quo singularis appareret ad res bellicas indoles, Vladislaus rex Transyluaniæ Ducem declarauit, quem Vaiuodã vocant, Banumq; creauit Seueriensem, ac Comitem Themesiensem. Eaq; illi potissimum oppida, quæ Turcis obiecta erant, commisit: et tantum copiarũ, quãtum res tunc sinebat, assignauit, vt non solum sua defendere, sed per occasionem etiã fines hostiũ transcẽdere posset: quod & postea fecit, & Turcis magnũ sæpe terrorem incussit: adeo diuinitus vir hic videbatur delectus, qui rem Christianã prolapsurã sustineret. Nam cum exercitu Seruiã ingressus, pluribus cladibus Turcos affecit, eorumque duces bis acie strauit. Isaac enim, qui Sinederouiam & adiacentes regni Rasciani arces dono Cæsaris Turcorum possidebat, cum vicos villasq; Belgrado (quod Ioannes Huniades tum tenebat) circumiacentes exureret, animoq; elatus popularetur, ab Huniade fusus fugatusq; est, opimaq; spolia in prædam Hungaris reduxit, multosque captiuos secum abegit, haud parua cum gloria. Alter vero Mesetbegus Turcorum regulus, vir sæuus, animoq; tumidus, rerum tamen bellicarum haud ignarus, coacto ingenti exercitu trans alpes clàm erupit in Transyluaniam, omnia ferro ignique deuastabat, prædam magnam & hominum & pecudum abigebat, priusquàm Ioannes Huniades cogere posset vel mediocres copias. Immo cum longe impar esset, campo cedere, & hosti locum sæuiendi dare coactus est.

Quum

Quum itaq; occiso quodã Antistite, & abacta præda tumidus per Transyluaniam ferreretur Turcus, Huniades vndiq; tumultuarium militem colligẽs, edidicit per exploratores Mesetbeghi & copias exercitus, & pugnandi consilia: Mutato habitu, impetum in Turcos fecit, occidit strauitq; exercitum, ac in fugam conuertit. Præfectum verò Mesetbeghi cum filio interfecit, prædam prius abactam recuperauit, captos liberauit: & quum fugientes persequeretur, alpes penetrãs, Moldauiam prius per Turcos ablatam recuperauit, regnoq; adiecit: multaq; cũ laude ac spoliis maximis onustus, vir fortissimus rediit. Omnes præterea occultos tramites, quibus Turci erumpere soliti erant, ita clausit, vt omnem eis depraedandi occasionem adimeret. Hoc quum Imperator Amurathus animo secum tacitus volueret, toties suorum actas strages indignatus, & quod Moldauia erepta esset, Bassam qui secundũ post se locũ occupat, virũ strenuum & bellicosum ad se vocat, eumq; cum octoginta millibus delectorũ militum trãsalpinas terras inuadere iubet, vt illatam vlciscatur cladem, & Transyluaniam omnem populetur. Irruit igitur per alpes Bassa, & absq; pietate obuia quæq; neci dat, ac in miseram seruitutem impellit. Huniades, etsi viribus numeroq; militũ longe impar foret, militari manu stipatus, stragem suorũ videre impatiens, vincere aut mori statuit. Coadunatis igitur copiis ac suis præsidiis, hostem aggreditur intrepidus. Fit prælium ingens, maxima vtrinque æditur strages, cadunt vtraque ex parte multi. Sed quum feruẽtius magis magisq; instaret Huniades, Turci fugam arripiunt. Subsequuti Hungari, campi omnẽ planiciem cadaueribus ita implẽt Turcorum occisione, vt breui post aër infectus hominibus ne

bus negaret illic habitationem. Fusis tot millium hostibus, abactaq́ꝫ ingēti præda, pretiosissimis rebus ac amplissimo thesauro ditatus Huniades, cūctis cœpit esse admirationi. Ex rebus verò strenue gestis, hosti stupori terroriq́ꝫ. Quinetiam & eius nomen adeò terrificū fuit, vt plorantibus pueris, matres familias taciturnitatem non aliter impetrarent, quàm Huniadis præsentiam minantes. Creuerat interim Vladislai regis indies autoritas ac potentia, potissimum ob mortem Elizabethæ Reginæ matris Ladislai regis posthumi, quę caussa fuit, vt Reguli alterius factionis facile se Vladislao concrederent. Iulianus itaqꝫ Cæsarinus Cardinalis ab Eugenio missus, qui de pace in Hungaria inter Reges agebat, ratus commodum suadendi tempus expeditionis cōtra Turcos, & publicè apud Regem, & priuatim apud primores regni, cœpit eam rem agere. Accedebant Principum Christianorū promissa & pollicitationes. Mouebat præterea Despotus exul Regem, qui calamitates Christianis inflictas, & pleraque omnia cruciatus genera fœdáque supplicia per crudelitatem à Turco sumpta, flendo diesq́ꝫ noctésque vociferabatur. Præterea Huniades propulsandas tam crebro illatas iniurias literis persuasit. His excitus Rex Vladislaus, tertio regni sui anno grandem selectorū militum conflauit exercitum. Venerunt Poloni, venerūt ex omni Christiano orbe cruce signati milites. Traiecto itaqꝫ Danubio, Rex cū exercitu ad Tibiscū fluuium venit. Quo superato, rursus se ad Danubium conuertit, copiasq́ꝫ ad Salsum lapidem traiecit in Bulgariam. Mox rectà progressus est Sophiam vrbem famigeratā thermis oppugnatum. Quo in loco Despotus cum suis regio exercitui se coniunxit. Huniades regno Rasciano si-

ue Seruiæ pertrãſito, Bulgariæ regnum (quod Turci tum occupabant) infeſtiſſimis armis hoſtiliter ingreſſus, obuia quæq; aut ferro aut igne deleuit, deiectis Turcorum præſidiis. Omnia itaq; oppida ac munitiones in fauillas mox redigebantur, à militibus prius, omnibus ſpoliis direptis. Et licet magnã Seruiæ partẽ recuperaſſet, non tamen Georgio Deſpoto omnia reſtituit, ſed multa amicis, quòd ſua virtute repuliſſet hoſtes, donauit. Præterea quum Deſpotus medius inter Hũgaros ac Turcos, nũc hos nũc illos fefelliſſet, in religione quoq;, neq; Romanæ eccleſiæ auſcultaret, neq; Mahometis legem ſequeretur, erat Huniadi fides Georgij ſuſpecta. Pugnauit in eũm diem, quinquies collatis ſignis Huniades cõtra Turcos, ſemp victor. Inſtabat ſexta victoria, nã partito exercitu, Rex Huniadi multitudinem electam cum decem millibus armatorũ conceſſit. Quia per exploratores duo millia hoſtium aduentare ante alium exercitum magnum nuntiabantur, vt per ſilentium noctis nil tale opinantes hoſtes adoriretur. Huniades itaq; flumen Morauam traiecit, relictiſq; impedimentis Baſſam petebat, prælium initurus. Baſſa timuit, retroq; ceſſit. Huniades verò ad vrbẽ Niſam profectus, obſidione eam cinxit: Nec magno negotio expugnauit. Inde Baſſa cum exercitu reuertitur, bellum petiturus. Cui obuiam Huniades perrexit. Amurathus nanque omne robur coẽgerat, & florem iuuentutis armauerat, vt magno belli apparatu vlciſceretur damna accepta, Baſſamque Natolienſem affinem ſuum expeditionis Ducem fecit. Fortè hic in itinere pauculos reperit Hungaros vulneratos & ſemiuiuos, quos Cęſari ſuo miſit vinctos, tales aſſerens hoſtes, quos toties pertimuiſſent Turci. Cui Cæſar reſpondit literis:

Felix

Felix vbi redieris, mihi nuntians quales sint hostes nostri, quos ipse etiam sæpe fugi. Vbi Christianorum exercitus numerum longe maiorem Turcorum agnouit, trepidatio in castris exorta est. Quos tamē virili oratione Huniades ita incendit, vt desiderio pugnandi iam arderent. Trepidatio quoque Turcos inuasit, malo augurio. Bassa enim certamen in horam vespertinā distulit, vt si bello superaretur, nocturnę tenebræ subsidio fugientibus forent: deceptus tamen est, quum luna pernox esset. Ædito igitur maximo vtrinq; clamore, initur pugna, maiorque longe cædes q̃ primo numero eorum qui vicerunt, commissa est. Siquidē ad triginta millia Turcorum ea nocte cæsa dicuntur, vt Imperatori Friderico Tertio literis significatum est: licet alij duo tantum millia cæsa tradant, & super quatuor millia capta, cum nouem signis militaribus, ac tredecim Ducibus. In quibus & Bassa ipse circa noctis medium ad castra Huniadis captus ducitur. Tanta victoria Huniades, haud sanè magna suorum facta iactura, maximo cū gaudio ad Regem rediit, ab eo collaudatus. Regem hortatur, qui iam ob itineris difficultatem & hyemis sæuitiam, qua intolerabili rigore & homines & iumēta perierant, atq; ob pabuli penuriam retrogredi cogitabat, vt superatis mōtibus, qui imminebant, in Macedoniam atq; Thraciam ductaret exercitum. Quod veritus etiam Amurathus, accitis ad se ex Asia nouis copiis, angustias mōtium obsidere iussit, munireq; pręcipitia Rhodopes, quo Vladislaus sub montibus retineretur. Principē exequēdi consilij fecit, ducem Phrygiæ Carambū, virum manu atq; ingenio promptū: sed qui incautus in Christianos impetum faciens, capitur: castraque Turcorum expugnantur. Cui à Turcis substituitur

tultur Alibeus,qui fortes conatus Huniadis excel-
lentissimos montes cũ exercitu ascendentis,elusit.
Vnde Rex consilium repetendi patriam inuito De
spoto capit, Belgradumq; attingit, exustis impedi-
mentis, propter quæ subsequentes Turci velitares
pugnas ædebant. Maximoq; triumpho Budam est
delatus,receptis prius in deditionem vrbibus,oppi
dis,ac castellis Bulgarorũ:in quib9 & Sophia vrbs
fuit. Præeuntibus dehinc captiuis cum Carambo
Duce,suffixis signis in tholo tẽpli,atq; ideo à Chri-
stianis principibus per legationes crebras laudatus,
atq; pro renouanda expeditione admonitus. Attu-
lit Turcis ea victoria plus pauoris q̃ damni,quum
non tantum Hungaricas,sed Germanicas quoque
vires experti essent. Et iam Caramannus Ciliciæ
Rex,cum validissimo exercitu in Ponto ac Bithy-
nia Turcos hostiliter inuasit. Ob id consternati ac
metu perculsi,quasi totus Occidens in eos conuraf
set,pacem petere consultabãt,misso clãm nũtio,qui
Despoto persuaderet pacem assumendam Hunga-
ris,proposita libertate filiorũ, qui fœdo carcere vin
cti,& oculis crudeliter mulctati,ludibriisq; quibus
que erãt expositi: Promisso etiam regno Seruiæ,q̃d
iam pridem amiserant.Sciebat enim se imparẽ fore,
si à tot hostibus aggrederetur,nisi integer ad vnum
se conuerteret. Ideo hortabatur idem Despontum,
vt cum Rege de redemptione Carambi ageret,pro
quo quinquaginta millia obtulit aureorum . Hæc
Huniadi Despotus enarrauit, qui varios inopina-
tosq; belli casus animo reuoluebat, quum Frideri-
cum etiam Imperatorẽ vereretur:ac plura assequen
da oblata suo Regi pace q̃ bello intelligebat: qui e-
tiam quibusdã molestabatur factionibus intestinis
quę in Polonia fiebant. Ideò Regi suadet,vt cũ nu
merosо

meroſo inſtructo exercitu, ad Segedinum moueat, quò Turci legati venturi erant, de pace acturi. Diſſuaſit pacem Eugenius Maximus Pontifex per Iulianum Cardinalem, ac Philippus Burgũdiæ dux, Venetíq;, qui claſſem ingentẽ (cui Franciſcus Cardinalis Eugenij præeſſet nepos) ad Helleſpõtum ſe miſſuros promittebant, ne ex Aſia in Europã traiicere Turcus poſſet. Diſſuaſit etiam Ioannes Palæologus Græcorũ Imperator, qui circumadiacẽtes in Aſia Tetrarchas profligare Turcum nuntiabat: ſe parte ex altera cũ exercitu affuturum, ſi nouam expeditionẽ Rex ad Thraciæ Macedoniæq; fines adduceret, quo ex Europa Turcus facile deiiceretur. Vladislaus tamen omnia diligenter animo voluẽs, audito Oratore Turci, pacem in decem annos concludit; Vt omnia dominis ſuis ablata, ac quomodo cunq; â Turco oppreſſa, reſtituerentur. In primiſq; Deſpoto liberi ſui, ac regnũ Seruiæ cũ Sinderouia, aliiſq; regni Raſciani munitionibus. Bulgaria tantum in deditione Turci remaneret. Dies tunc conſtituta, in qua oppida ciuitatesq; prout pactum erat, traderentur. Hæc ſingula ab vtraq; parte iureiurando arctiſſimo (heu proh dolor) ſunt confirmata: adhibitæ de more ceremoniæ graues ac ſolennes. Ea pax moleſtiſſima fuit Iuliano Cardinali, cui proſequenda victoria videbatur. Et Eugenius Pontifex certior factus, Regis nullum valere fœdus, q̃ ſe inconſulto cũ Chriſtianæ religionis hoſtibus percuſſum eſſet, reſcripſit. Franciſcus inſuper Cardinalis Turcum in Aſiam contra Caramannũ traieciſſe literis nuntiauit. Sic etiam Imperator Græcus omnia per dolum ac fraudem ab Oratore Turcorũ in fœdere acta, Vladislao ſcripſit, & vt occaſionẽ tantam non amitteret, quum hoſtis diſtractus multipli

ci bello mari terraq; sibiipsi nō constaret. Literis in Regis ac procerū conspectu lectis, Hungaros facile induxit Iulianus, vt pacis susceptę pęniteret: eamque mox improbat, abrogatq; iusiurandum. Quoniam Turcus ad constitutam diem neque captiuos omnes soluerat, nec oppidis vrbibusque, quibus oportuit ex fœdere cesserat: Licet paulò post iustis dominis omnia restitueret, & captiuos & filios Despoti. Vladislaus igitur iis commotus, exercitū minorem q̄ anno superiore habuerat, cū Iuliano Cardinali, quem milites cruce signati sequebantur, per Vualachiam ducit: ac trāsito Danubio, in Mysiam & Bulgariam traducit exercitum, vt per plana ac campestria loca Romaniam attingeret: hoc est, loca illa maritima versus Meridiem ad Bosphorum, Propontidē, & Hellespontū, cuius prouincię caput est Byzantium. Quum eni Constantinus princeps, nota. Helenæ filius, Romani Imperij partem vnam huc transtulisset, coloniaq; deducta foret, ob frequētem Romanorū cultum, pars Thraciæ maritima Romaniæ nomen adepta est. Sed quum à Nicopoli (quæ Metropolis est Bulgarorum) ductaret exercitū, frustra est à fortissimo illo Vladislao Dracula Vualachiæ principe admonitus, vt retro iter verteret: Cū sæpius se vidisse assereret Turcum plures secum seruos ad venationē producere, q̄ illic armatos ad bellum videret. Sed castigatus à Iuliano, quatuor millia equitū duce filio suo, copiis regiis adiecit, quum videret Regem fato quodam ad interitum suum festinare. Milites autem in sacra Bulgarorum Græcorumq; grassabantur, eorumq; templa veluti prophana, manu, ferro, igne, violabant: quod certe impium erat. Dū ergo exercitus Regis transcendisset Hæmū, venissetq; in planiciem, oppida circū littus adiacen

adiacentia recepit, ac prȩsidiis Christianorum com muniuit, eiectis Turcis. Atq; circa Varnam Romaniæ ciuitatem, tanquã natura munitũ locum, castrametati sunt: vbi regio est naturali situ amȩna & spectabilis, cum sinu angusto inter duo promontoria. Vix autẽ illuc peruenerat Rex cũ exercitu, quum paulò ante nuntiatus esset Amurathi Turcorũ Imperatoris aduentus, cũ instructo ac numeroso exercitu. Amurathus enim cognito hostium aduentu, quum Græcis ac Turcis in Europa manẽtibus, nõ satis fideret, exercitum ex Asiaticis militibus, corruptis pretio speculatorib9, infra Callipolim, qua fauces Hellespontí arctissimæ sunt in Bosphoro, in Europam reportauit: cõiunxitq; suis, qui nõ procul ab Isthmo Thraciꝫ Chersonessi haud sanè memorabili numero congregati fuerant. Dicũtur Genuenses pro singulis capitibus aureum nummum accepisse pro vectigali, numerumq; vltra centũ millia ascendisse: Tot enim milites traduxit. Dehinc ab Isthmo Adrianopolim profecti, septimo tandem die iuxta castra regia consedere. Trepidatum est in castris regiis, dum insperatũ hostium numerũ contemplantur. Et dum Iulianus cũ Agriensi Episcopo, aliisq; Hungaris censerent intra currus exercitũ muniendum, Huniades ac Despotus manus conserẽdas Regi persuaserunt: horumq; vicit sententia. Huniades igitur ordinata acie, ac singulis ex militari disciplina optime dispositis, Turcis (quorum sex millia Amurathus præmiserat, vel vt Pius scribit, quindecim millia) in albis vestibus allatis, ac aureis equorum ornamentis, qui pugnam prouocarẽt, licet magnus peditũ equitumq; sequeretur numerus, obuiam prodire iussit Christianũ exercitum. Sed calamitatis futuræ signa mox aderãt, Nam & terræmotus

mox

mox regionem inuasit magnus,& impetus vento-rum turbine pleraq; deiecit vexilla. Et quum arma retur Rex manu armigeri,decidit galea. Equus eti-am Regis ascensuro insolite obluctabatur. Sed hæc nemo,fato sic ducente,considerabat. Fit pugnæ ini-tium. Elatus in cœlum ingens clamor. Itum est fe-rocibus animis in pugnam, nil omissum, quod ele-ctos deceret milites. Acies Christiana primũ Tur cos in fugam vertit, plurimis prostratis ac iugula-tis. Amurathus magno metu perculsus, prælio ex-cedere statuit,proditum exercitũ suspicatus, sed cir-cunstantis satrapæ manu, eius equi frenum compre hendente retentus, inuitus perstitisse dicitur,quum eius ignominiam miles increpasset. Egregium faci nus in illa funesta acie ædidit vir quidã Gallicus. Is quia erat prævalido corpore animoq; inuicto, haud mortẽ vllam pertimescens,mediis Turcorũ agmi-nibus cuneo rescissis,ad Amurathum vsq; peruenit: quem conto prius,mox gladio percussit. Cæterum infesto hostium occursu á suis exclusus, post multa & præclara dextræ facinora, in confertissima hosti-um strage cecidit. Amurathus metu perculsus, ite-rum bello excedere deliberauit. Sed quum lõga du ceret suspiria,fertur vexillũ S. Ladislai quod Hũga ri ferebãt, ac alterum quod cruce signati milites, in quo imago Christi erat,vidisse,magnaque voce pa tria lingua exclamasse: Crucifixe,crucifixe,vide gen tem tuam perfidam,quę á me nõ lacessita,contra ius iurandũ,æquum,ius omne,ac fidem violauit: Si de us es aliquis,fac vt periurij pœnã luant. Reuocata est pugna summa contentione, nunc Turcis, nunc Christianis cadentibus. Diu ancipiti marte pugna-tum,dum Christiana acies sua virtute sustentantur, Turci numero supplent;tantumq; sanguinis vtrinq;

effunditur, vt in modū lacus campi ſtagnarent. Varadienſis Epiſcopus Ioānes per paludes fugiens, fœda equi ac ſua luctatione in cœno vexatus, tandem ſubmerſus eſt. Agrienſis Simon nomine, qui pugna exceſſerat, quum rediret, nuſquā poſtea comparuit. Rex ad Ianizaros (ita pedeſtres milites Turci appellant) delatus, quum equus eius ingens in latus vulnus accepiſſet, per dextrū equi armum præceps effuſus, á Ianizaris telorū multitudine non tam confoſſus eſt, ꝙ obrutus, Anno regni ſui quarto, Salutis verò Chriſtianæ quadrageſimoquarto, poſt Mille
1400. ſimum quadringenteſimum: decima die Nouēbris, quæ vigilia diui Martini fuit. Caput eius pòſt detruncatum ac infixum haſta, populis oſtentatum. Turci in eo loco columnam, quæ hodie quoq; viſitur, cum inſcriptione rei geſtæ ſtatuerunt. Huniades quum regium corpus recuperare nequiret, acceptis ſecum Vabacchis, fuga ſalutem quęſiuit. Haudquaquam nefas ducens, ſupereſſe aliquem poſt Regis interitū, qui acceptā cladem vlciſci poſſet, afflictaſque Chriſtianorū opes tueri ac reparare, ignominiamq; delere: ne vna funeſta pugna omnia extinguerentur. Cæteri qui ſupererant, omnes fugæ ſe commiſerunt. Sed partim in lucanas ac paludes dilapſi, ſubmerſi ſunt: partim in ſyluis vepribuſq;, fame, frigore, ſiti, vigilia interiere. Iulianus Cardinalis equo fugiens, dū curſu fatigatus potu reficitur, ſpoliatus ſeminuduſq; in deuio ſaltu animam exhalans repertus eſt. Hunc Gregorius Sanocenus ex proceribus non infimus videns quum obequitaret, cū execratione admonuit, quod euentus belli tandem planū feciſſet, non fuiſſe Deo cordi ea quæ contra fœdus ac iuſiurandū, more magis argutorū hominum, ꝙ ex æquo ac bono conſuluiſſet, & ipſe & Pontifex.

Culpa

Culpa etiam Cardinali Venetorum imputabatur, qui neq; fretum rectè custodisset, neque traiectos Regi significasset. Poloni acceptam eo prælio cladem, Huniadis vecordiæ atq; ignauiæ tradiderunt. Si tamen Vladislaus Rex adolescens, animosus magis quàm callidus, vnius Huniadis consilium sequi quàm iuuenili temeritati obsequi maluisset, non tã miseranda clade periisset. Fertur conflictus ille trium dierum & noctium spatio continuatus. Quàm misera autem fuerit hęc Varnensis clades, si quis copiosius scire voluerit, legat P. Callimachi experientis tres elegantissimos libros, quos Casimiro Regi Poloniæ ac fratri Vladislai inscripsit. Cæterũ Huniades superatò Danubio citatissimo itinere per Valachiam (quę olim Dacià dicebatur) dũ in Hungariam properaret, ne male rei gestæ fama seditionem tumultum'ue exuscitarent, à Dracula Transalpinæ gentis Vuaiuoda captus est, quem non hostem timebat. Nam quum male pugnatum in prælio Varnensi intelligeret, & Huniadi obuiasset hinc redeunti, quasi hostem in vincula coniecit. Sed cum in animũ reuocasset iniuriam frustra viro forti præter merita illatam, è carcere cum grandibus muneribus emisit. Nec diu pòst Huniades Gubernator regni Hungariæ communi procerum consensu est creatus: Ac tum condigna supplicia de Vuaiuoda Transalpino, eiusque maiori natu suscepit. In clade autem Varnensi numerus cæsorum incertus est, quòd multi in paludibus submersi disparuerunt. Triginta tamen millia Christianorum cæsa à quibusdam referuntur, quum multo maior numerus fuit Turcorũ, q ea strage perierunt. Nã circiter quadraginta millia victor Amurathus è suis perdidit.

 Obid

Ob id neq; fugiẽtes hostes insequutus est,neq; glo-
riabundus inter suos aut magnifica verba aut hilarẽ
vultum præbuerat. Sed quum rogaretur,cur deui-
ctis hostibus tã insignis victoria, nullum lætitiæ si-
gnum exultando exhiberet: Respondit memorabi-
li voce: Nolle se simili euentu sæpius vincere. signi-
ficans eam pugnam magis suis,q̃ Christianis fuisse
funestam,atq; haud sibi incruentã cessisse victoriam
Idcirco colligere iubẽs sarcinas ac impedimẽta mi-
litaria,copias domum transmisit. Ipse Adrianopo-
lim concedens,Deo suo victoriæ vota persoluit.
Dehinc vel quia bellorũ tædium ceperat, vel fortu
næ inconstantiam veritus,vel ꝙ iam grauior annis
quietem ac otium bello præferret, accersitis prouin
ciarum maioribus, Mahometem ex liberis suis ma
iorem,imperio præfecit. Ipse in Asiam reuersus,pri
uatam deligens vitã,cum paucis otij sui comitibus
religioni cuidã solitariç sese addicere cogitauit. Cur
autem sese Amurathes religioni addixerit,mirandã
inueni caussam in quodã opusculo, quod captiuus
quidam Christianus scripsit, dum viginti annis mi
sera seruitute,omnem eorum ritum,linguam ac reli
gionem edidicisset,à quo ista accepi. Orta enim cõ
tentione inter sacerdotes,qui Tacusmani gentili lin
gua,& religiosos qui Demrschler nuncupantur, de
quibus plura inferius scribã,cui potius vota & elee
mosynæ populi iure deberentur. Sacerdotes sibi de
beri caussati,dixerũt: Nos curam populi habemus
consultando, iudicando, regendo, docendo legem,
tribuẽdo & obseruãdo,& totius populi onus por-
tando. Quum igitur ministerium nostrum vniuer
so regno magis sit necessarium, merito vota nobis
debentur. Contra religiosi: Nos, inquiunt, sumus
successores & vicem gerentes eorũ qui fundamen-
tum

tum sunt legis & gratiæ, qui & pro populo coram Deo assistentes, omnes necessitates eius suis meritis et intercessione supplẽtes, regni pericula auertimus, bona operamur, omni facultate & studio hominibus succurrimus deficientibus, & auxiliamur: nobis igitur eleemosynæ & vota populi, iure debentur. Dissensio istæc ad Amurathem, tanquam ad supremum arbitrum, à quo prouocare absque omni contradictione minime liceret, delata est. Qui perpenso atque diligenti iudicio rationes vtriusq; partis quum examinasset, sacerdotum ministerium regno magis necessarium cognouit, hisq; merito vota populi adiudicare cogitabat. Religiosi huius rei facti certiores, Regem adeunt supplicantes, ne hãc sententiam, priusquã paulò diligentius secum hanc rem discuterent, promulgaret. Adiecit rex septem dierum inducias. Vna forte nocte, paucis interiectis diebus, quum Amurathes in lecto quiescens, commotionem sentiret viscerum, vt opus naturæ excrementa deiiciendo expleret, secretiorem petiit locum: ac sedens soluta tabula quadam præcipitatus in cloacam, nec clamore vllo (quoniam vndique clausum erat cubiculum) nec labore proprio, (licet plurimum fatigatus omnia tentasset) præsens periculum effugere poterat. Mox sanctum aliquem qui huic necessitati opitularetur inuocauit. Quoniam (vt Plinius ait) tum præcipuus votorum locus est, quum spei nullus est. Et ecce habitu religiosorum quidã apparuit, ô Amyra, inquit, vbi illi sunt, quos regno tuo pernecessarios iudicasti? Cur huic necessitati non accurrunt? Nunquid illi præferendi, qui vbi virtus humana defecerit, inuocantibus se vltrò ostendunt? His dictis Regem lecto suo illæsum restituens, euanuit. Mane Rex acta noctur-

na reuoluens, conuocatis religiosis omnibus quos habere poterat, singulos alloquens, cuiq; nummos aureos distribuit, diligentissime vnumquenq; de facie intuitus, si forte inueniret eum, qui sibi opitulatus esset. Quum autem Rex talem non inueniret, quum iam singuli transissent, accessit maior inter religiosos Regem dicens: Ne mireris si illum qui nocte tibi opem attulit, hic non appareat. Vnus enim commune omnium caussam egit, quoniam de nostra salute fuit tractatum. Ex hac illusione Rex in eam venit mentis alienationem, vt filio adhuc impuberi regno præfecto, in Mamissam vrbem, vbi multitudo religiosorum est, successerit, religioniq; operam dederit. Scribũt aliqui Amurathum post Varnensem pugnam Corinthiacum Isthmum, qui vulgo hodie Hexamilium ex loci distantia Græca voce dicitur, summa vi expugnasse ac diruisse. Nam Peloponnenses prædicta clade perculsi, adorti fuerant celeri & irrequieto opere Isthmum munire, ac muro cingere. Quemadmodum plures olim & perfodere tentarunt, licet semper infelito omine opus inchoatum infeliciter defecit. Quod satis superq; liquet, si quis Demetrij Regis, Iulij Cæsaris, Caij Neronis, & Herodis Attici inanes conatus pensitabit. Recentem igitur hunc Græcorum conatum Amurathus discussurus, cum exercitu Isthmum adequitauit, ac tandem cepit. Constantinus enim Palæologus, qui nouissime Byzantij imperauit, instaurandam curauit quodam Christianorum successu, tributumque Turcorum Regi minime reddendum esse statuit. Sed ab Amuratho mulctatus pecunia, murum diruere iussus est. Licet aliqui Græcis resistentibus obsidionem traxisse illinc scribant Turcum. Sic autem Peloponnesus ex fratrum

trum discordia iniuriæ obnoxia, in ditionem Turci cessit. Cæterum Huniades acceptam Varnecla dem & contumeliam semper ante oculos gerens, vt priorem aboleret ignominiam, & illata resarciret damna, ex Hungaria, cui iam annis penè quatuor præfuerat Gubernator, quantas potuit maximas cogit copias, tum etiam ex Bohœmia, item & Germania vicina, vt Turcum inopinatum & nil tale timentem pessundaret. Ferebatur enim Turcus tum otio deditus, Calibassam, qui populo præesset, substituisse Imperatorem. Itaque verum arbitrabatur incondito populo defuturum. Rebus igitur gerendis solertiam ac celeritatem adhibuit. Despotus Seruiæ, quia exercitus Hungarorum terras suas vastauit, nec in eam expeditionem vocatus erat, Turcorum Ducibus consilium Huniadis patefecit, magnumque timorem genti incussit. Perculsi nuntio Turci, Amurathum iam religioni addictum (vt quidam scribũt) ex Asia euocant: quod filius tantam belli molem ferre nequiret: Calibassa verò eius magister, obedientiam militum (qua in bello nihil pretiosius) minime habiturus esset. Ianizeri enim, & puerum & pædagogum pueri contemnebant. A magnatibus igitur & Principibus exercitus Amurathes, ne regnum in periculosissimum discrimen veniret, minis victus & precibus, ad gubernationẽ rediit. Concurrit ergo vterque exercitus in Cassonio Mysiæ campo, quem alij campũ Merulæ appellãt, in Bulgaria, vbi atrociter infestis armis toto triduo dimicatũ est, primum victoria atq; iterũ Hungaris cedẽte. Qui etsi numero impares essent, virtute tñ pstabãt. Verũ quũ victori victor insurgeret, fusis fugatisq; hostium copiis, Amurathis castra Huniades dũ oppugnat, superat.

 Nam

Nam Mahometus Cæsaris filius, proximo quodã tumulo extra aciem quadraginta habẽs electissimorum equitum millia, Huniadem paternis castris hærentem, tanta vi est adortus, vt post ingentẽ suorum stragem, ægrè Dux ipse cum paucis sit seruatus. Empta multo sanguine victoria Amurathus (nam ducenta propè millia militum habuisse dicitur) domum se retulit. Huniades celeri equo fuga sublatus est. Abiectisq́ armis grauioribus, in manus duorum Turcorum, qui eum non cognouerãt, deuenit. Ab iis expoliatus, dum de quodam amuleto quod in collo fortasse gestabat, inter se concertarent, alterum ense strauit, alter fuga elapsus euasit. Solus in syluam cum equo delatus, inuenit Rascianum quendam, à quo Sinderouiam est deductus. Sed quum Belgradum peteret, à Georgio Despoto Seruiæ captus, vix filio suo Ladislao maiore natu in obsidẽ dato, assequi potuit, vt incolumis emitteretur. Licet toties Regnicolæ magnum auri pondus homini ingratissimo, qui ab Hungaris in suum regnum restitutus erat, pro redemptione gubernatoris offerrent. Liber tamen factus, vastatione regni sui, haud sine parua pœna coactus est filium restituere. Quod quum Amurathus intellexisset, indignatus Despoto quòd carcere hostem tantum emisisset, regnum hoc Seruiæ cuidam præfecto Fritzebecho tradidit expugnandum. Duos enim post se Duces priusquam in Asiam migraret, reliquit: hũc, scilicet qui Dacas à Thraciæ incursione prohiberet, Despotumq́ debellaret: & Iosebechum, qui Dalmatiam hostiliter popularetur. Georgius Despotus audiens in se concitari bellum, anxius se cœpit accusare, quòd gubernatorem Hungariæ immerito læsisset carcere, in quo vnico salus sua esset reposita.

Abiecta itaq; verecundia,supplex Huniadis genu-busaduolut⁹,ab eo tandē suppetias impetrauit. Qui dicto citius noctu Rascianos attingens agros, mane Turcos aggressus, in fugam vertit ac profligauit, capto duce Fritzebecho cum multis electissimis militibus:quos Despoto carceri mancipandos tradidit.Ipse exusto Bidino Bulgariæ insigniore vrbe,cum triumpho in Hungariam venit. Quidam Amuratho hāc vltimam fuisse cum Huniade expeditionem asserunt, cum paulò pòst mortem obiret. Alij vero narrant assiduis Macedonum querelis fatigatum,suscepisse postremam aduersus Castriothū cui Scandercho cognomen fuit, qui fines Macedonum ferro igneq; vāstabat,cum à fide defecisset, fuso in Transyluania Mesetbego,cuius ductu militabat.Primo enim in Thessaliam veniens tanquam regis negocium curaturus, nec prius profugā egit, quàm paterno regno sit potitus, quanquam graui iactura affectus prouinciam reliquerit. Tum vires recuperans,Macedones continuè lacessiuit. Quorū querela impulsus,licet senio confectus Amurathus in Epirum transgressus, sæua populatione omne solum ad Adriam vsque affiixit. Nullo tamen loco munitiore potitus.Sed dum Epirotæ angustias syluarum insedissent, in reditu quoq; magnam impedimentorum partem interciperent,cæsa ac profligata magna & præcipua copiarum parte,homo senex ex metu ac fuga & ex mœrore animi in morbum incidit:quo inualescente,paucis diebus mortem oppetiit,anno vitæ lxxv. Ex quo regnare cœperat, quadragesimo (vel vt alij scribunt) quarto & trigesimo. Etenim Schenderbechus, postquàm in suam sectam ascitus est, plures ei prouincias acquisiuit, Inter quas & Mœsiā assequutus, Georgio De-

ſpoto,qui Vucheruch dicebatur, ac Nouomonte eius regionis Metropoli expugnato,vbi auri argentiq́ꝫ fodinę dicuntur eſſe,extincto patre ac fratre Coraguſio natu maiore,qui erat obſes in Adrianopoli, regnum ei paternum tradidit. Interim Eugenius quartus audita fama, hunc per nũcios ac literas ad noſtros,ac fidem priſtinam traducere conatur. Ille confeſtim obtemperat, ac rebellans tot pro religione res geſſit, quot antè contra. Ac de improuiſo Croiam, Sfetigradum, Steluſium, Modriciam,& Ternaciam oppida in ea regione occupat. Amurathus contra eum Ameſambech fratris eius filium, deinde Vranaum Duces cum copiis mittit. Croiã iam quatuor menſes obſidebat,cum moritur. Ac filius Mahometus miſſis totidẽ Ducibus quos Baſſos vocant,fruſtra vires inſtaurat, cum ille ſemper parua manu ingentes hoſtium cateruas funderet ac fugaret. Sed Venetis quoq; moleſtus propter Albaniæ oppida & debita tributa. Poſtquàm pacatus eſt,Romam conceſſit, & domum rediens veneno abſumptus dicit. Hic Caſtriothus Pyrrho aut Alexandro ſimilis,inſignis omnino Princeps fuit. Sed & Amurathus ſic eo pugnante,mortuus eſt. Nec enim vllus inter Othomannos præter hunc diutius rexit. Corpus eius more maiorũ delatum in Pruſiam Bithyniæ ciuitatem, quæ ante captam Conſtantinopolim Othomannorum regia erat, à Pruſia rege qui Hannibalem hoſpitio excepit, appellata. Licet etiam inter Myſios vrbs ſit Pruſias in Olympo, condita ab illo Pruſia, qui cum Crœſo bellum geſſit,quæ hodie Burſia corrupto vocabulo nominatur,emporium inſigne Turcorum.

MAHO

MAHOMETVS II. TVRCO- rum Rex VIII. quẽ primum Cæsarẽ à deuicta Constantinopoli Imperiali sede appellant. Vulgo Mechemetbeg dictus.

MAhometus Amurathi filius admodũ adolescens (vix enim. 20. natus annos imperiũ à patre iam senio fesso accepit) qui Calibal iam ei inter satrapas Turcorũ, opibus & autoritate virum insignem, ꝙ per ætatẽ imperio nondũ esset aptus, gubernatorem dedit. Sed cum ad bellũ grande quod ab Hungaris imminebat iterum reuocaretur pater sentẽtia Calibalis, Mahometus vehemẽter aio fuit offensus, cũ se illa expeditione gloriosiorem fieri putaret, veritus ne imperium amitteret, si rursus pater regnaret. Tum breui pòst mortuo patre imperium assequutus, dominandi libidine & ambitione inflatus iuuenis, gloriæ & nouarum rerum percupidus, scelera quæque attigit, patre longe truculentior. Et vt regni initium parricidio auspicaretur, quo die Amurathus pater è viuis excessit, fratrem nomine Thursinem, mensem agentem infantiæ decimumoctauum, continuo iubet occidi, ne pater solus sepelietur. Vix enim pater animam efflarat, cum cursim relicta omni celebrandi funeris cura, petit ædes, vbi à nutrice infans alebatur. Ingressus igitur perinde atque furore percitus, quærit infantem. Inuentum in cunis & sibi risu veluti blandientem, violenta manu abripit, ad proximum parietem inflicturus. Quam facinoris atrocitatem conspicatus Moses, immanissimo tyranno & charissimus & æqualis, orat ne fraterno sanguine manus inquinet.

Exorat

Exorat ea lege, vt ipse cõtinuo infantem interimat. Paret Moses, mox'q; infantem & prçsente, et immotis oculis aspiciente Mahometo, multa vi aquæ obrutum suffocat. Infœlix mater extincti Turfinis, horribilitate sceleris audita, accurrit ilico, humi iacentem manibus infantem tollit, complet vlulatibus omnia. Et quoniam vitæ mortem in tanto luctu prçferebat, audax tyrannũ multis cum singultibus ita increpat: Hic est, inquit, frater tuus ille Turfines, ô Amyra, quem tibi moriens pater tantis lachrymis commendauit? Siccine decet tuum sanguinem iugulare, ac macerare innocentem? Siccine decet fraterno sanguine auspicari imperium? O nefas, ô crudele scelus, plusquàm tyrannicum & immane. Sic vitam tuam finies crede mihi, nec alia te fata vnquã manebunt. Hæc & similia dicens nimio dolore percussa, exanima concidit. Iubet mulierem'q; attolli Tyrannus, ob triumphalis facinoris magnitudinem. Tum hilaris ac lætus, simulatis'q; ac fucatis verbis dolorem lenire cupiens, necessitatem ferre æquo animo persuasit, cum factum infectum esse non posset. Veterem Othomannorum Principum consuetudinem esse, vt cæteris interfectis, vnus semper relinquatur in regno. Nam vt neq; plures sunt Dij, ita neque plures deberi admitti Reges. Itaque vt bono animo sit hortatur. Nam ei se pro filio semper forę. Erat huic mulieri priuignus Mahometus, quæ genere erat Turca, & Amurathi vxor, cum ipse ex matre natus esset Albana & serua. Et vt insanientẽ mitigaret fœminam, adiecit si quid vellet audacter peteret, nihil enim se passurum petitum ab ea frustra posse indicari. At mulier vt ira ardebat, animo ad vltionem parato, ad vindicandam innocui sanguinis iniuriam, facinoris ministrum impium Moseo

sen expetiuit. Cui mox hunc familiarem suum immitis tyrannus vinctum post terga manibus, ac pedibus cathenatum dedendum imperat. Quem efferata mulier vt accepit, cultellulo qui ei pendebat è zona pectus miseri hois frustra opē domini astātis corām implorantis, ad cor vsque transfigit, nihiloq̃ cunctata latus dextrum aperit, iecur abscissum eruit, datq̃ canibus discerpendum. Hac vindicta mulier satiata, conquieuit. Habuit item Amurathus pater Mahomethi vxorem, filiam Sponderbei nobilis in Penderatia Satrapis, ex qua natum filium nomine Calapinum, sextum agentem mensem, Chalibassæ moriens commendauit. Ille Mahometi gratiam inturus, & matrem & puerum ei prodidit. Mahometus accersitis triginta (vt aiunt) matronis quæ puerum cognoscerent, postquam certam Amurathi esse sobolem constitit, strangulatum matri filium reddidit, funus'q̃ regio more fraternum duxit. Alij scribunt Chalibassam alienum puerū Calapini nomine suppositum, ac pro filio Amurathi necatum fuisse. Calapinum vero Constantinopolim trāslatum, ac clām educatum: post captiuitatē vrbis inde subtractum, ac primum Venetias, tum Romam Calixti Pontificis iussu ductum, ac pro fratre Mahometi in palatio custoditum. Qui tandem lauacro Baptismatis ablutus, Calixtus est dictus Othomannus. Hic postea in Germania venit in magnam familiaritatem cum Friderico Tertio Imperatore, à quo regiē donatus, ac munifice redditibus annuis prouisus, in Austria pluribus annis vixit. Vir mansuetus ac religiosus, & qui multarum rerum habuit experientiam. Hunc senem Viennæ cognoui ego iuuenis, eiusq̃ colloquio (nam Latinam linguam egregie calluit) sæpius vsus. Defunctus est in Austria,

cum

cum iam ſpecioſiſſimam puellam virginem nobi-
lem de Hohenfeld vxorem duxiſſet. Quæ vidua fa
cta, priuſquam vxor eſſet, monaſterio ſe incluſit, vt
illibatam virginitatem perpetuo cuſtodiret. Rede-
amus ad Mahometum. Is ſuſcepto imperio, inſtitu
ta maiorum pro ingenio correxit, rem domi foriſq;
legibus ordinauit, ærarium locupletauit, noua ve-
ctigalia homo auariſſimus excogitauit, copias au-
xit. In proceres & aulicos ſæuitia & contumeliis
graſſari cœpit ſanguinarius Tyrannus: Quod iam
manifeſta crudelitate & fratris ſui & familiaris ami
ciſſimi patuit. Ad expugnandam Conſtantinopo-
lim animum adiecit. Cum enim hanc ſuis regioni-
bus vicinam videret oculis ſæuis rapaciſſimus la-
tro, nec diu nec noctu quietem animo ſuo dabat,
priuſquàm ea potiretur. Licet vrbs hæc annis &
pannis (vt ita dicam) obſita, longa ægrotatione lan
guens, omni vi roboreq; fuit exhauſta, exanguis ac
ferè exanima, antequàm Tyrannus eã expugnaret.
Quam minime tamen viciſſet, ſi et ciues ſuos abſcõ
ditos in terra theſauros in commune tutamẽtum e-
rogaſſent, & Veneti ſuis claſſibus (vt Chriſtianos
decuit, atq; par erat) præſto fuiſſent. Sed q̃ incredi-
bili celeritate caſtellũ extruẽs ad Boſphorũ, atq; ali
ud diſſimulans, vrbem cepent, crudeliſſimeq; in ca-
ptos vtriuſq; ſexus ſęuierit, in Conſtantino vltimo
Græcorum Imperatore ſuperius late diſſeruimus.
Capta vrbe triumphauit: & vt patre ſuo maior vi-
deretur, Imperatorem ſe et Cęſarem declarari fecit.
In omnes captos crudeliter ſæuiens, quos in miſerã
ſeruitutem redegit. At quid mirum cruentiſſimum
hoſtem in exteros ſæuire, qui in ſuos erat immaniſſi
mus & crudeliſſimus, ob nullum in ſe commiſſum
flagitium, ſed ob opũ tantum ac nummorũ magni-
tudi

tudinem. Cōſtituerat Amurathus pater nefario iſti et abominabili Mahometo filio ab ineunte vſq; pu eritia tanquàm Pædonomum quendā morū vitęq; magiſtrum, Chalin ſeu Calibaſſam, virū & ætate & opinione hoīm inter Barbaros illos grauiſſimū. Quem etiā moriens eidem Mahometo, qui adhuc adoleſcentem ageret, tutorem eſſe voluit, vt ſuperius annotauimus: Monēs identidē filiū flagitioſum & impium, ac iubens non ſecus vnum Chalin & audiret & obſeruaret, quàm ſi pater eſſet. Conſiderabat enim pater viri prudentiam, amoremq; erga ſe atq; ſuos omnes, cum repeteret ætates vſq; ſeptē ſuperiores, quibus maiores ipſius Chalis primarij ſemper fuerant in Othomannorum tyrannide, & Turcis omnibus dilectiſſimi. Itaq; poſt deuictum illud Orientale emporium Conſtantinopolim, continuo in Chalin tutorem, quàm optime de ſe ab infantia vſq; meritū, debacchari cœpit, quod Turcorū eſſet omniū opulentiſſimus. Sed vt honeſtiore obtētu id faceret, Chalin confictis dolis, inſimulat ſemper ſenſiſſe cum Chriſtianis, cuius perſuaſionibus factum fuerit, vt pater Amurathus nunquàm ſit auſus in tot Græcorum iniuriis Conſtantinopolim bello fortiter vrgere, quam nullo quaſi labore oppreſſerit, ac diripuerit. Chalis enim prudentiſſimus, ſatius arbitrabatur Orientale illud imperium ætate & longa ægrotatione confectum, ſua interiore tabe paulatim ac ſenſim diſſolui atque deficere, quàm turbulenta ac repentina aliqua vi, qua fortè omnium Chriſtianorum Principum vires in extremam Turcorum calamitatem coactæ coniuraſſent, opprimere. Ob hanc ergo cauſſam Chalin locupletiſſimum inopinato captum, poſt varios & acerbiſſimos corporis cruciatus ſtrangulat.

Ingentes enim quas cumulauerat diuitiæ, exitij cau
sa fuerũt. Suffecit ilico in eius locum Mahometum
iuuenem industrium ac insolentem, natum parenti-
bus Christianis, Triballo patre, & matre Constan
tinopolitana, eademq́; Agarina: & sibi vsq; à pue-
ro vt æqualem ac sodalem summa familiaritate cõ-
iunctum. Nunc non modo exercitui Occidentali
(hoc enim nomine has copias vocant quæ colligũ
tur ex Europæ prouinciis) Ducem præfecerat, sed
omnia per eum quæ maxima & periculosissima e-
rant, gerebat. Erat enim versutus, callidus, strenuus,
& nulla in re tardus. Permulta quoque quotidie
præclara facinora est adortus, ex quibus tum glori-
am non vulgarem est adeptus, tum tyranni dilecti-
onem: qua se omnia posse quæ vellet, liquido cog-
noscere videretur. Quare vt se aliquando ex infami
onere seruitutis redimeret (nec enim quĩuis à pue-
ro Christum abnegasset libertate donatus est) exci
pit Mahometum magnifico regaliq́; cõuiuio, vbi
nil defuit ad explendas omnium voluptatum ille-
cebras. Affert dehinc auarissimo tyranno precio au
reum nummum quinquaginta millia & amplius,
verbis vsus appositis & submissis, libertatem sup-
plex petens, vt se libero quàm famulo vti malit.
Quo audito ita excandescere cœpit, vt pene à pue-
ro sodalem, ac vitæ morumq́; socium, Ducem præ-
terea insignem, ac victoriis illustrem, humi prostra-
tum, tanquàm fugitiuum quendam seruum pedi-
bus calcauerit, fuste vlmeo ad lassitudinem vsq; tã
diu pulsauerit, vt etiam ipse ex humeris atque bra-
chiis laboraret, donec repetita sæpius voce clama-
ret: Gratias tibi ago mi here. Similem sæuitiam ex-
ercuit in pueros quosdam exoletos, quos pluris fa-
cere videbatur, quàm vitam ipsam. Hos tamẽ quo
dam

dam celebri conuiuio obtruncauit omnes, quòd vi ni quippiam ebibissent, quod ex illius ebrietate superfuerat. Hac immani crudelitate se adeo cunctis terribilem præbuit, vt multos ob opes quas longo tempore comparauerant, alios vt vxoribus illorũ potiretur, alios ob aliam libidinem mactare iuberet. Et si carnifex deesset, ipse suis manibus carnificis obiret facinus. Repletus igitur omnibus sceleribus omnia contempsit. Nullum esse Deũ putauit, Christianam fidem irrisit, Mahometum illũ pseudoprophetam sui similem fuisse dixit. Vel se illum tanto inferiorem, quòd & Cyreneus fuerit seruus, & fur, & latro, & à maioribus suis cum inhonestissimo in faciem vulnere turpiter fugatus ex Perside. prophetas omnes atque Patriarchas pro nugis habuit. Solum Alexandrum Magnum, potissimum vbi de eius furore ac libidine scribitur, admirabatur, cui se similem asseruit, Magnusq; Mahometus dici à cunctis voluit. Indies ferocior factus, tributum quod Memphitico regi sui maiores pendere consueuerãt, negat se redditurum. Mittit inde circa finitimos qui imperata recusantibus bellum indicerent. Auctus igitur opibus, quas triennio congesserat, ex omni regno accersitis proceribus, anno Christi LV. post mille quadringentos, successu tumens, expeditionẽ in Hũgaros instituit, cũ maximis ac infestissimis copiis. Superatis Thraciæ montibus, ad Sauũ fluuiũ cum centũ quinquaginta millia hominum in Triballis, Belgradum, quã Hungari Nandoralbensem arcem, hodie Albam Grçcam vocant, obsedit. Annales Hungarici quater centena millia militum in exercitu pedestri ac nauali habuisse Turcum tradunt, incredibili superbia tumentem, quasi tota iam Hungaria à se victa esset: Latinorũ enim Imperato

nota. 1455.

rem se obruere iactitabat, qui iam Græcorum Cæsarem neci dedisset. Germaniam atque Italiam direptioni militum spopondit, omnia paritura imperio suo gloriose crebro dictitabat, sese vnum esse, cui omnis terra cessura esset, si vnus Deus cœlo præesset. Quanquam autem Hungaria metu perculsa, ante oculos Constantinopolitanam ruinam versabat, tamen aduentu Ioannis Cardinalis legati apostolici, qui Ioannem Capistranũ professorem ordinis Minorum, Hungaris euangelizantem reperit, excitatata veluti somno, regio hæc Hungarica, tertium Ioannem Huniadem comitem tum Bistricensem cõmouit: & si vix quinque millia equitum in promptu haberet, vt aduersus crudelissimos hostes, quos prius sæpe fudit ac fugauit, exustis ac submersis illorũ nauibus irrumperet in arcem, ac obsessos sua præsentia consolaretur ac erigeret. Sequebantur cruce signati quadraginta millia, ex omni Christianorum orbe. Tam paruum numerum contemnens Turcus, Amuratho patri maledixit, qui septem mẽses frustra in obsidione huius arcis consumpsisset, se quindecim diebus arcem solo æquare, & in Hungariam omnibus iis ad vnum cæsis, impetum facere iactitabat. Cum Christiani nomine Iesu inuocato, acriter prælium ineunt, ac primum ancipiti pugna, hinc Turci, hinc Christiani, nunc victi, nunc victores cruenta cæde (Duce Huniade) primum Bassam Nataliæ Carazam Thraciæ præfectum, virum impigrum sternunt, primorésque exercitus Duces occidunt. Tum Mahometum sagitta, quæ sub papilla læua stringebatur, in pectore, in terram exanimũ deiiciũt. Quẽ mortuũ credẽtes Turci, nocte semiuiuum abducunt, omnes in fugam conuersi, victoriam Christianis reliquerunt. A qui-

bus fusi

bus fusi, fugati, & superati, relictis omnibus munitionibus, impedimentis, & cuiusque generis tormentorum instrumentis, machinis bellicis, ac sarcinis militaribus, castris quoque sunt exuti. Ignominiosa ac turpi fuga tam innumerabilis formidabilisque exercitus, per noctem obscuram abiit, non tamen sine cruenta pugna. Imperator Mahometus noctu ablatus, altero die vbi ex dolore vulneris ad se rediit, intelligens infamem acceptam suorum cladem insperatámque stragem, veneno vitam voluit sibiipsi adimere, ne tanto cum dedecore inglorius in patriam remearet, vix à suis prohibitus. Nunq̃ posthac de illa clade aut dicere aut audire quenquã voluit. Et quoties illius memoria subiit, semp̄ barbã manu grauissime demulcens, suspiria deduxit cũ fremitu, hunc execratus diem inter atros computauit. Etenim quàm gloriosus erat eius aduentus, tam turpis ac fœdus eius discessus: Optimi Maximi Dei IESV CHRISTI iudicio sic ordinante. Multi crediderunt, si fusi dispalatique hostes, tum fuissent acrius insectati à Christianis Principibus, potuisse eo die Othomannorum imperium deleri. Seriem huius pugnæ Pius Pontifex, & in Bohemica historia, & in Europa sua pluribus enarrauit, ac Ioannes de Thurocio scriptor Hungaricorum Annalium.

Calixtus Summus Pontifex, qui se perpetuum hostem Turcis deuouit & iuramento & chyrographo ob rei perpetuam memoriam cum assiduo rogatu, continuisque supplicationibus instituit, vt octauo Idus Augusti, quo die tum erat festum Sancti Sixti, transfiguratio Domini religiose celebraretur: & addidit post meridiem campanis signum dari fidelibus omnibus, vt orationibus eos iuuarent:

qui contra Turcos continuo dimicabat. Durat ea consuetudo hodie Viennæ, Pannoniæ, & item Budæ ac alibi, in qua hora paululum post meridiem prima, campana magna in æde diui Stephani signũ datur hominibus, vt memores illius cladis, orent pro defunctis Christi fidelibus. In ea strage, hostium quadraginta millia cæsa ferũtur, sed maior Turco iactura inter fugiendum inflicta est. Aliter Ioannes Caruagralla Cardinalis S. Angeli ad Pontificem, aliter Ioannes Capistranus, aliter Ioannes Huniades scripseruut rem gestam, quisque gloriæ suæ innixus, laudem sibi vsurpando ob operam suam. Sequenti anno post cladem, Huniades morbo correptus, non sine planctu vniuersæ Hungariæ, immo totius Christianitatis diem suum obiit. Cuius mortem etiam hostis Turcorum Imperator indoluit vehementer, cum per Georgium Rasciæ Despotum fieret certior, totumq; penè diem post nuncium illud obticuisse mœstus fertur. Capistranus post paucos dies pariter senio mortuus est. Qui vitæ munditia inter prædicatores Christianos facile primas assequutus est. De quo multa Pius in historia de rebus Friderici Cæsaris, quæ consulto prætereo. Illud omittere non debeo, quod admiratione omnium posteritati dignũ existimo. Cũ enim Turcus post deuictam Constantinopolim Despotum Rasciæ Georgium è Seruia ciecisset, aut vt alij dicunt, in eum exercitum ductare minaretur, secundo ad Hungaros pro auxilio cõfugiens, in Austriã profectus homo grandæuus, ad Ladislaum regẽ peruenit. Vbi & Capistranus degebat, qui de religione Christiana ac sacris secũ disputãs eloquiis, vt errorem gentis suæ relinqueret maximopere cohortatus est. Cui veterator ille respõdit: Annos natus nonaginta

naginta,patrum religionem teneo:q̃ delirum me ſe nem cauillarentur ciues mei, ſi nouam aſſumerem, & antiquas patrum traditiones relinquerem : mortem ac laqueum malim.itaq; cũ indignatione diſceſſit. Domumq; reuerſus, cũ milites immiſiſſet in Hũgaros prætereuntes & quadrigis vectos,in quibus erat Michael Zylogi,vir ſtrenuus,& Albæ Græcę præfectus, & frater Ladiſlaus: Quem in quadriga repertum,confodit. Nam equo alter aufugit. Paucis poſt diebus,Michael vt fraternam cędem vindicaret,hũc Georgium captiuũ abduxit, abſciſſis duobus digitis dextræ manus inter defendendum. Et quanq̃ magno auri põdere redimeretur, ex trũcę tamen manus fluore, qui ſiſti nõ poterat breui mortuus eſt homo hic perfidus. Mahometus vero Conſtantinopolim reuerſus claſſem reparat,nouã cõſtruit, Ægei maris inſulas proxima æſtate inuaſurus (Nã Calixtus Pontifex triremes tredecim, quibus Ludouicum Aquileienſem Antiſtitem præfecit,vt maritima Aſiæ occuparent,in Barbaros hoſtes emiſit,qui etiam inſulas aliquas Turco ademit;)ſed maior inde cura ab ea expeditione eum conuertit.
Quandoquidem cum maritimum bellum moliretur,legati ab Vſan Caſſano rege cum ampliſſimis donis, quæ in theſauris Demiri Perſarum Regis à ſe victi reperit, Byzantium veniunt rogantes, vt à Cappadociæ finibus abſtineat, ni bellum velit, quam ille prouinciam vt dotalem ſibi vindicabat. Erat enim ex Trapezunte oriunda Caſſani vxor, vt ſupra ab initio ſcripſimus,cum de quatuor familiis Othomannorum in genere narrationem inſtituimus. Mahometus fremens, legatorum auerſabat legata, bellum ſe ſuſcipere vociferabatur.
Ac præmiſſa parte claſſis in Pontum, Sinopem, &

Trapezuntem versus, ipse cū terrestri exercitu oīm opinione celerius transit in Asiam, rectáque ad Euphratem contendit. Persa cum Turco bis conflixit. Bassa Romaniæ cum Vsan Cassani filio congressus, victus occubuit. Quadraginta Turcorum millia ea acie conflixisse dicuntur, Persarum triginta millia: Rex victoria elatus, castra Mahometi obsedit. Quæ tantis erant munita machinis tormentorum, vt irritos facerent omnes Persarum conatus. Filius Vsan Cassani plumbea glande traiectus, occubuit. Itaque Turcorum quadraginta millia, Persarum decem millia cecidisse dicuntur. Assimbecus Taurisium reuertitur. Sensit enim terribilem Mahometi apparatum, concessitq; fuga confestim ad mōtes. Ac quamdiu Turcus fuit in prouincia, tenuit se ille munitioribus locis, nihil ausus interea mouere. Mahometus Imperator confessione victorię hostibus expressa, exercitum in Paphlagoniam duxit. Sed aliquanto postea hæc acta sunt. Breui que Sinopem, prouinciæ caput, omnémque Paphlagonum gentem subegit. Trapezuntem inde terrestri naualique prælio oppugnatam, pari successu domuit. Trapezuntium Imperatorem Dauid Commenū cum duobus item filiis, qui omnes ad eius fidem confugerant, cum Ponticæ oræ & Cappadociæ Principibus, liberis, vxoribus, Byzantium velut in triumphnm duxit, dehinc crudelissime occidit. Nec post tam insignem victoriam Turcorum arma quieuere, quin ea classe quam proximo anno in Propontide pararat, Mitylenem insulam (quæ & Lesbos dicitur) occupat, omni ferè Insulanorum multitudine Byzantium, tanquam in coloniam abducta. Nicolaum Catalusium Lesbi Principem immaniter trucidauit. Metellinum hodie insulam

appellant, olim Genuensium, nunc Turcorum. Non multò pôst in Daciam, quam Vualachiam hodie dicimus, profectus Mahometus, grauem ignominiam adiit, vt res bellicæ fortunæ arbitrio variantur. Droulas Dacorum Dux, Dracula ab aliis appellatur, cum sex millibus equitum, pari que peditum numero, intempesta nocte, Turcorum castra ferociter adortus, tantum iniecit terroris, vt nisi Mahometi Ducis, qui Chali successit (vt paulô ante diximus) consilio edictum esset, vt non ex equo, sed in vestigio quisque stans ante suum tabernaculum pugnā capesseret, deleri potuerit vniuersus exercitus. Sic quoque pars multo maxima cæsa est. Cæteri equorum pernicitate seruati sunt. Sed ferox hostis nihilo territus, Superiorem Mysiam, quæ nunc Bosna est, adortus, ex improuiso vniuersam terram fœde populatur. Rex inopinato bello perculsus, vbi cuncta circa se vidit ferro & flamma ruere, fugam molitur. Iaica regni caput obsessa captaque. Ciues in prædam acti, Prouinciæ Duces cum fratre & sorore Regis, ad triumphum seruati, Byzantium mittuntur. Sed Mathias Rex postea recepit, ac Sabatiam similiter noua munitione cinctam, redemit à Turco, quem multis tormentorum machinis spoliauit. Deinde Peloponnesum pene insulam, quæ vulgo hodie Morea dicitur, iam reliqua Græcia domita, hostili exercitu aggressus est. Thomas & Demetrius fratres, vltimi Christianorum Principes Palæologi, hanc possederant. Hi cum inter se dissiderent, Demetrius ad Turcum defecit. Is filia Turco in vxorem data, hostem induxit. Thomæ conatus cum essent irriti, perditis rebus fugiens, Romam cum capite Apostoli Diui Andreæ ad Pium Pontificem venit.

Sublato è Peloponneso Græcorum principatu, retinuerunt Veneti quædam in ea terra oppida. E quibus etiam pôst sunt à Turcis eiecti. Nã Mysia potitus, ac reliqua Græcia penè omni, & si in Macedoniam exercitum esset translaturus, cum intelligeret Venetos Corinthiacum Isthmum summa ope munire(decem enim annis Veneti tum nullum gesserant bellum) qui tanta vsi sunt celeritate, vt totam muri longitudinem, quæ ab Ionio ad Ægeum mare protenditur quadraginta circiter stadia, quindecim dierum spatio duplici fossa, subitariaq; molitione firmarint (Triginta millia hominum eo loco operata dicuntur) sed veteris structuræ saxa, quæ ad manus fuere, materiam præbuerunt operis celerius cõsummandi, vt Venetorum Annalium scriptor attestatur lib.3. Decadis octauo. Veneti labore perfecto, Corinthum vrbem medio Isthmi interuallo sitam, Ephyren quondam dictam, tripartito agmine frustra egrediuntur, Mahometus vt cœptũ disturbaret opus, ex Bosna veniens Isthmum cum octoginta millibus equitum, strage & cæde agrestium ingressus, agros Coroneos ac Motonẽses populatus, dehinc captis proditione agris, dum duas et triginta triremes Veneti in Turcorum equitatũ immitterẽt, magna suorum strage fusi fugatiq; sunt: Mille & quingenti cæsi. Pari infœlicitate post in Lesbo quinq; millia hominum amiserunt. Sed omnium crudelissima fuit Calcidis vrbis in Euboea insula (quæ vulgo Nigropontus dicitur) expugnatio. Hanc cum Mahometus triginta diebus obsedisset, & continenti insulam ponte coniunxisset, circa muros sæpius dimicatũ est atroci pugna, vt quum Turcus quadraginta penè millia hoim̃ perdidisset(habuit,n,in exercitu centũ vigĩti millia) de fuga

de fuga ac obsidione soluenda cogitaret, sed admonitus à suis: quum Venetæ triremes, q̃ ciues Chalcidenses facile liberassent obsidione, metu perculsæ substiterũt trepidæ, præmia Barbarus hostis pollicitus, per integram noctem ad lucem vsq; oppidanos prælio fatigauit, atq; hinc oppido potitus est. Hic crudelissime sæuitũ est, sine discrimine in omnem sexum ac ætatem: crudele edictum propositũ, vt puberes omnes ad vnũ obtruncarentur, ac capitale esset, siquis supra viginti annos quenquã natum seruasset. Magistratus & ciues necati diuersis locis. In foro præfectus vrbis, in ædibus legatus, prætor vrbis per medium sectus fuit. Quia quum sibi venia esset promissa à Tyranno, cauillatus pollicitum se ceruici, nõ lateribus parsurũ. Paulus Andreotius pulcherrimos cõmentarios de Chalcidico excidio scripsit. Sunt deinceps multę insulæ, plures vrbes à Venetis oppugnatę: Turcis etiam crebrę illatæ strages, potissimũ Petro Mocænico Duce, qui magna felicitate vsus, classis Venetæ Imperator, hostibus multa ingessit incommoda, circa Smyrnę vrbis oppugnationem, ac Lyciæ Cariæq; Prouinciarum depopulationem. Quanquã Turca interim & in Dalmatiam & in Forũ Iulium ad Vtinũ ciuitatem vsque irrumperẽt, ac pecore hominibusq; abactis, ingentem prædam abducerent. Quomodo tum in Cilicia Veneti cũ Caramãnis bellum gesserũt, Sabellicus tribus penè libris longe lateq; differit. Dehinc Turcus spe potiũdæ totius Italiæ Scodram vrbem Dalmatiæ in ea parte, quę Albania dicitur nouo nomine, octoginta millibus armatorũ oppugnare adortus est: Duce Solymãno Eunucho, qui Bassa Romaniæ fuit, in defuncti locũ in Persico bello substitutus. Ac duobus mensibus vrbem obsidens, tanto

conatu oppugnare aggressus, quanto post Byzantium nullum Christianorũ oppidum. Sed non sine suorum clade, quorum ad sexdecim millia periisse narrantur, etsi alij quatuordecim scribant. Coriolanus Cepio hanc oppugnationem Scodrensem diligenter descripsit. Tertio mense Solimannus reuocatus ab Imperatore suo, quòd Veneti fœdus cum Rege Matthia Hungarorũ iam percusserant, annuumq́ꝫ stipendium Regi dantes, magnis viribus Barbarum hostem Christiano solo decedere coëgit. Ea enim victoria in Turcos vsus Matthias, qua olim pater suus Ioannes Huniades: qui nõ modo sexies aduersus Turcos dimicauit, sed Sabazã etiam oppidum munitissimũ cum mille ex regia cohorte Ianizaris Turco ademit. Solimãnus Scodram relinquens, in Euxini ora Capham nobilissimã vrbem Genuensium proditione suscepit. Adortus etiã frustra Naupactũ, quod nunc Lepanthum vulgo vocant, in Corinthiaco sinu, post quatuor menses coactus dissoluere obsidium, subita vi frendẽs, in Lemnum insulam irrupit quidẽ, sed nihil profecit: Lemniacæ puellę Marullæ industria, dum oppidũ Coccinum Turcus oppugnare nititur, inuasit tum Turcus in Epiro Croiam vrbẽ, vbi Veneti haud contemnendã passi sunt cladẽ. Sed longe maior fuit sub sequuta Sontiaca cædes, quam Marbechus Venetis intulit, toto agro ferro flammaq́ꝫ ad Vtinũ vsq́ꝫ vastato. Sed indignatus Mahometes frustra obsessam prius Scodrã, ad hãc expugnandam Alibechum cũ quindecim millibus, Solimannũ cum septuaginta millibus præmisit. Ipse subsequutus cũ triginta millibus electorũ militum, Scodrenses tam atroci oppugnatione adortus est, vt ex his, post multos fame ac ferro occisos, Veneti coacti sunt pacem cũ Tur-

eo transigere. Qua Scodra dedita cũ Tenaro Laconiæ promontorio, & Lemno insula. Et quotannis octo aureorũ millia, vt Pontica nauigatio Venetis negotiatoribus tuto pateret, polliciti sunt dare. Post pacẽ quum Veneti iam xvi. annis cũ Turcis depugnassent, Mahometus Neritũ (q̃ nunc Maura est) Cephaleniam atq; Zacynthũ insulas suo imperio adiecit, Anno salutis lxxviij. post mille quadringentos. 1478.
Quum verò post Constãtinopolitanũ excidiũ sæuissimus Tyrãnus vi et armis penè omnes dictas regiones, annis xxviij. subegisset, insularumq; imperio potitus esset circũ adiacentium, ægerrimè tulit Rhodum liberã esse. Eam igitur quatuor classibus oppugnare adortus est frustra, semper clade affectus quum partim ex suis captiui palo suffixi, partim calamis perustis perfossi, partim mẽbratim discerpti, terra mariq; trucidati succubuerũt. Quum ergo hoc nõ procederet, versutia, dolis & proditione, subornatis qui se transfugas fingerẽt, rem tentauit. Pacẽ simulat, si aut vectigal, aut munera Rhodij offerant. Generositate animorũ Rhodij milites vtrũq; reiiciunt, fœdus & munera contẽnunt. Quum igitur triennio de proditiõe Rhodi cõsultasset Mahometus, Petrus autẽ Daubusson Princeps, & Rhodiorũ militum magister, collapsos vrbis muros ac mœnia restituisset, munitiõibus egregie custoditis, Tyrãnus ira incẽsus classem q̃ potuit maximã, vt Rhodũ perdat, cum centũ millibus militũ mittit. Ter vrbem aggressus, septingenti primo cõgressu periere, multi vulneribus cõfossi. Dehinc duo millia & quingẽti, quum à nocte media ad diei decimã horã constãti prælio esset dimicatũ, occubuere, auro vestibusq; p̃tiosis spoliati. Postremo ceciderũt tria millia quingenti, quum penitus vrbẽ diruere moliret̃ Turcus.

Est tum crux aurea media oppugnatione in cœlo ab hoste conspecta, cum simulachro Deiparæ virginis hastā vibrantis: Visa & Ioannis Zachariæ filij imago cū numerosa manu vrbē tutari. Hinc Rhodus tum cœlesti, tum diuina ope defensa est, à tā sæua crudelissimi hostis oppugnatione obsidionéque: quæ vndenonaginta dies durauit. Qua trucidati sunt hostium millia nouem, vulneribus debilitati quindecim millia. Cum ignominia igitur abiens confusus Mahometus, dū denuo Rhodum aggredi statuit, insperato suffocatus morbo, horribiliter occubuit. Ferunt Tyranno, dū nemora prætergrederetur ac syluas, cōparuisse iuuenē inter ramos forma augustiore, humanā speciem excedente, ornatū veste candida, manu ensem strinxisse, necemq̃ Tyranno minitasse atq; dixisse: Hoc te cōfodiam ense. Quo viso vsqueadeò expauit, atq; metu perculsus concidit, vt quasi furore attonitus, fœtidam repentè euomuerit animam. Apparuit eo die signū crucis in cœlo, quo frustra Turci turrim in Rhodo globeo saxo concusserūt, quum mors Mahometi intellecta est. Sed de Rhodiaca oppugnatione cū Guilelmus Caoursinus magni Rhodiorū magistri (vt nostri dicūt) vicecancellarius commētarios diligentissime conscripserit, superuacuum censeo copiosius de hac re enarrationem protēdere. Eo etiam anno Pirametus Caramānus fudit magnas Turcorū copias. Priusquā tamen moreretur Tyrānus, Hidruntem in Apuliæ & Calabriæ finibus (vbi Ionij maris & Ausonij discrimen modico aquarū interuallo iacet) subito incursu oppressit. Quo nuntio tota Italia ita timore territa prostrabatur, vt de salute dubitaret, nisi diuina prouidentia, ne pestis illa pestilentissima latius serperet, è medio Draconem hūc sub-

mouisset

mouisset: qui longè ante debebat ignobilissima suorum custodũ ac vigilum cæde interfici. Fuerũt nonnulli Ianissarij ac cubicularij, quos sui studiosos homo demens arbitrabatur, qui de interimendo Tyranno consilium iniere: perpetrassentq́; cogitata, nisi vnus ex conspiratoribus & Græcus, & Constantinopolitanus Maudromenus, nescio quo infelici fato, tam salutare facinus è manibus victorũ extorsisset. Ingressi enim tentorium vinosi & stertentis domini probissimi adolescentes, quum iam contentis arcubus sagittas emissuri forent, perfidus ille Maudromenus, veluti quodã afflatus infesto spiritu, cõclamat repentè: Caue vitę tuæ mi here Amyra, caue tibi caue. Suoq́; illum consopitũ corpore procũbens protegit. Et ita qui certò periturus erat, vnius Christiani serui impietate seruatus est. Nam & reliqui impudici adolescẽtes, exoleti ac catamiti clamore excitati, cõfestim auxilium tulerũt. Experrectus Tyrãnus suam funestã rabiem generoso conspiratorum cruore satiauit: Immanis alioqui & ad omnẽ cædem feruens ac alacris. Ex ea hora omnes pòst suspectos habuit, neminemq́; sibi fidũ putabat (quis enim eum amet, quo nemo crudelior, nemo atrocior ac superbior? nemo ingratus magis vnquã extitit?) neminem itaq; in cubiculũ quiescendi tempore, qui duodecimũ ætatis annum excessisset, admittebat. Narrant quidam aliter hãc historiam. Quòd scilicet in Oriente quidã magnus Tartarus, ob odium quod in Turcum habuit, famosos quosdã artis necromãticæ, atq; expertos incantationibus, precibus ac pretio induxerit, vt caput Turci ei deferrent. Quum remotis omnibus arbitris regi curioso hoc pollicerentur, insignem priusq́; non visam Magiæ experientiam putantes, Regem solum si alios exclu

deret, facile detruncaturum. Rex certior de insidiis factus, dũ in habitu ac forma religiosorũ, intus verò armis bene muniti regiam ingrederẽtur, hoc q̃d in Regẽ meditabantur, in se experti sunt. Capti omnes obtruncati sunt. Cœpit deinceps religiosos omnes per edictũ imperio expellere. Nec vllum sinebat in habitu religionis captũ euadere: omnes quot quot cepit, vita priuauit. Pauperes vndiq; verberare iussit. Cõmouebatur enim innumerabilibus flagitiis sceleribusque suis inauditis: & pertimescebat ab illis pœnas, quos vel ipsos vel eorũ, aut parẽtes, aut patriam tot iniuriis contumeliisq; affecerat. Et quod ratio ante nõ potuit, eum supplicij formido, à quotidiano instãtiq; periculo reddebat cautiorem. Sic qui antea negligentissimus erat sui corporis custos, qui nihil aliud neq; cogitabat neq; exercebat, q̃ se vino exquisitissimo obruere, ac obsoniis variis ingurgitare, ita se cõposuit postea, vt nemo ad custodiendum esset eo diligentior, nemo ad suspicãdum sagacior, nemo ad vindicãdum seuerior Homo natura versutus & vsu, non tam prudens q̃ malitiosus Et quanto corpore ob turpissimas voluptates fuit imbecilliori, tanto erat animo immanior ac crudelior. Voluit se palam laudari, cunctisq; summis Imperatoribus ac Regibus quotquot sunt aut fuerunt vspiam gentium gloria anteponi. Matthiam Hungariæ Regem solum excipiebat, quem etiam Principis nomine strenui honorabat. Ob id & Deum contempsit, & in cunctos homines per omnem sæuitiam & contumeliam debacchabatur. Magnus ob id Turcorum Imperator appellari ex magnitudine rerum gestarum voluit: quòd quum Asia potitus, auctis paterni regni viribus, in Europam copias ingentes per Hellespontum classe traiecerit, Byzanti-

zantiumq́ expugnauerit, Myſiam vtranq;, Thraciam, Peloponneſum, Acarnanos, Ætholes, Ambraciam, Epirum atque Illyricum in poteſtatem redegerit, Aſiæq́ Minoris regna penè duodecim obtinuerit: Pontum denique, Bithyniam, Cappadociam, Paphlagoniam, Ciliciam, Pamphiliam, Lyciam, Cariam, Lydiam, Phrygiam, atque omnẽ Helleſpontum. Ad Solis ergo ortum & occaſum, plures terras mariaq́, inſulas & regna imperio adiiciens, plures victorias in Aſia atque Europa aſſequutus eſt. Quum igitur annis vnum & triginta ſæuiſſime regnaſſet, ab expugnatione Rhodiorum diſcedens, ignominiaq́ confectus, mortuus eſt anno ætatis quinquageſimo octauo, Anno verò ſalutis humanæ octogeſimoprimo, poſt Milleſimũ quadringenteſimum, quinto Nonas Maij. Tanta lætitia vniuerſam affecit Italiam (nam capto Hidrunto florem omnẽ Italiæ triennali bello penè abſumpſit) vt Sixtus maximus Pontifex, qui iam de fuga in Galliam cogitabat, vrbemq́ tutelæ ſanctis Apoſtolis relinquendam æſtimauerat, cum patribus totius curiæ Cardinalibus, Epiſcopis & omnis dignitatis ſacerdotibus, ac cũ plebe vniuerſa Deo gratias agens, tabernas claudi, iuſticium ac triduale ſacrum indici iuſſit, quod de medio funeſtiſſimum hũc Draconem ſuſtuliſſet, lateq́ manantem flammam, rore ſuæ diuinæ prouidentiæ extinxiſſet. Vnde quidam ei tale finxit Epitaphium:

Qui vici innumeros populos, tot regna, tot vrbes,
 Solus & immenſi qui timor orbis eram,
Me rapuit, quæcunq́ rapit mors improba, ſed ſum
 Virtute excelſa ductus ad aſtra tamen.
Maior Alexander non me fuit, Hannibal, & non
 Fuderit Auſonios tot licet ille Duces.

Vici

Vici victores Danaos, domuiꝗ feroces
Chaoniæ populos, Sauromatasꝗ truces.
Pannonius sensit quantum surgebat in armis
Vis mea, quæ Latio cognita nuper erat.
Arsacidæ sensere manus, has sensit Arabsꝗ,
Et mea sunt Persæ cognita tela Duci.
Mens fuerat bellare Rhodum, superare superbam
Italiam, sed non fata dedere modum.
Heu mihi, nam rapuit mors aspera, quæꝗ sub alto
Pectore condideram, vertit & hora breuis.

BAIAZETHVS II. OTHOMANnus, Nonus Turcorum Cęsar, qui se tali titulo inscripsit: Chan, hoc est, maximus maximorũ, Imperator Imperatorũ Græciæ atꝗ Asiæ Rex inuictus.

BAiazethus, quẽ aliȷ̃ Pazaiten vocant, filius Mahometi, regni paterni successor, per varia bella & fraternas cædes imperium assequutus est. Mortuo enim Mahometo, subito omnis (vt est mos gẽtis seditiosę) periit obedientia: publicũ ærarium sublatum, commilitones veterani ac tyrones, negotiatorum & Hebræorũ fortunas diripuerũt. Maiorꝗ in minorem nulla seruata honestate sæuiebat: intestina odia ac mutuas cædes exercebant. Reliquit nepotes quinꝗ, qui ad occupandam ditionũ paternæ hæreditatis portiunculã aspirabant. Hi factiones suscitabant: Sed maior factio inter duos fratres exorta est. Duos enim reliquit filios Mahometus, hũc scilicet Baiazethũ maiorem natu, quẽ Hildrimi vocant, dicuntꝗ significare fulgur. Minorẽ Zyzymũ quod amor sonat. Formidans pater dũ viueret hoc

quod post eius mortem accidit, vt ex ephebis excesſere, diuersis locis disfluxit, ne imperio impliciti, aut publicis negotiis intenti, alter alteri ob futurum imperium insidias strueret. Prouinciarū præfectos eos constituit, vt vterq; sua prouincia contentus, quietā transigeret vitam. Rarissime se mutuo conspexere. Baiazethus habuit Paplagoniam ad Euxini maris littora, qui mollissimam agebat vitam. Zyzymus verò minor natu, Licaoniam possidebat: ac circa Iconium veterem Licaoniæ vrbem, venationi, thermis, natationibus, commessationibus, iuueniliter lasciuiebat. Cognita patris morte inopinata, vterq; vt prior Imperio ac regia gaza potiretur, raptim Constantinopolim ad regiam sedem properabat. Hic Orientalium & Persarum viribus in Asia confisus, ille verò commilitonum fauore. Sed iam tumultuatum erat Constantinopoli inter milites Ducesq;: parte vna militum ad Baiazethum trahente summam imperij, altera ad Zyzymum. Cruentis gladiis dū inter se dimicant, Bassa vnus occiditur, tumultuante plebe. Achmatus Bassa Hidrunti expugnator, vir militaris, animo manuq; promptus, vt seditiones exortas sedaret, nihil prædæ intentus vt cęteri, turbulentum rerum statum: intra audacia, nec minori calliditate, succinctus valida manu eorum qui Baiazetho adhærebant, sic pacauit. Vnum ex liberis Baiazethi, qui tum octauum & decimū agebat annum (plures enim habebat liberos) regio solio collocat, ignobiliq; vulgo irarum minarumq; plenus ostentat. Huius patrem Imperatorem iam à nobilioribus declaratū esse Imperatorē affirmat, imperialiq; diademate dignū vultuosus proclamat. Byzantini anxij ac solliciti, victoris gladium sæuum iam pertimescebant. Altera factio attonita, do

lorem iramq́; dissimulabat. Sic huic astruxit imperium Achmatus, autorq́; fuit vt dum pater abesset, eius filius summæ rei præficeretur. Pauloq́; post Byzantium Baiazethus celeri cursu venit, paucisq́; triremibus eò per Euxinum delatus, vi & armis imperium vindicaturus. Sedata domestica seditione, magnoq́; plausu exceptus, Rex & Imperator salutatur: moxq́; paternam gazam in suam redegit potestatem. Cum quo pater priusquam ex humanis excederet, paulò ante plus quam ciuile bellum meditabatur. Zyzymus verò per Licaoniam ac Bithyniam terrestri itinere, & si pari festinatione accelerraret, viarum tamen dispendio moratus, Principatu ac potiundi regni spe frustratur. A suis adhortatus, Prusiam Bithyniæ, veterem quidem regiam occupat, germanũ in certamen prouocans, si posset, nondum fratris firmato imperio, animos quorũdam in aliam & suam flectere partem. Regebat tum Cariam & Lyciam cum Bassæ cuiusdam filio alter Baiazethi filius, annos natus vix decem & quatuor: Adolescens formæ elegantis, & supra ætatem moribus grauis & ornatus. Cui auus Mahometus clementer indulserat has regendas. Is patruum audiens exercitu valido aduentantem vt patrẽ regno deturbaret, sibi quoque imminere pericula iam ex fraterna seditione colligit. Ac ne in insidias præcipitetur incautus, equis pernicibus ad fugã paratis, quum ad Rhodios festinaret, hæsitabũdus in littore onerariam inuenit, & Callipolim defertur: tum Byzantium deuenit. Licet aliqui eum delituisse autumant, & post patrui discessum rectà Byzantium contendisse scribant. Baiazethus, ne Asiæ veterem regiam amitteret, haud contemnendam imperij sui portionem, Achmatum Bassam cum instructo exercitu

ercitu per Propontidem mittens, fraternis copiis obiicit. Qui quum Asiatici omnes Europæos milites & audaciores & robustiores timerēt, viribus suis non fisus Zyzymus, Prusios relinquens in Syriam transit. Tum sacrorum caussa, Hierosolymis templum Salomonis reuisit. Dehinc per Arabiæ deserta ad Suldanum Ægypti Regem Memphim se contulit, quam vulgo Cairum dicunt, alij Carras. A quo non modo comiter est acceptus, sed etiam in aduersitatibus suis consolatus. Quum peteret ab eo tanquam legis Mahometicæ custode ac patrono per Mahometi sacraria, ne ob fraterna dissidia religio Turcorum periret, fratrem de sua atrocitate ac superbia vt castigaret, rebusq; afflictis consuleret: Dum Sultanus frustra quidem fratrum discordias componere annititur, Zyzymus Mecham magno mercatorum ac peregrinorum comitatu ad Mahometi Pseudoprophetæ sepulchrū venit, religiosus & supplex Mahometem veneratur. Reuersus ad Sultanum, quia nulla pax inde sequuta est, quum Baiazethus fratris contemneret imbecillitatem, maiore animo quàm spe imperij per vim recuperandi, meditatur bellum: Defectionem Ducum nouam per amicos clàm semper molitus. Donatus igitur ab Ægyptiorū Rege, peragrata Syria, Isthmum Minoris Asiæ, quam ætas nostra vocat, Turciam, penetrat. Ciliciæ Regem Caramannum adit, cui à Mahometo Cilicia, Mesopotamia paternæ regiones, vt superius scripsimus, ablatæ erant. Qui Zyzymum aduersus germanum sollicitans, multáque pollicitus, Imperatorem salutat, cuius ope sperabat amissa recuperare. Iunctis igitur castris, iuxta Laraudam ac Iconium castrametantur, vt bellum Baiazetho inferant.

Baiazethus in tanto discrimine etiamnum anxius, & fratris apertum bellū, & Ducum occultas defectiones verebatur. Achmatus enim Bassa simultates quasdam clam cū Imperatore, nescio quam ob caussam habuit, cuius in primis defectionem ad fratrem timuit, vtpote per quem prius absens imperium consequutus fuit. Subsequutus igitur Achmatum, qui iam contra Zyzymū processerat, magna auri profusione inconstātes Asiaticorū animos sibi conciliando & militiæ præfectos & milites omnes in officio tenuit. Zyzymus & Ciliciæ Rex à profugis edocti de validissimo fratris exercitu (ducēta enim millia armatorū ad bellum hoc egressa feruntur) quum se viribus impares agnoscerent, montis Tauri iuga (quorum obiectu Cyriam à se excludit Cilicia) ne obsiderentur penetrarunt, vt natura loci tutiores essent ab insidiis. Nam literis ac nuntiis vltro citroq́ꝫ missis & acceptis, studium pacis Zyzymo, frater præferebat, ducenta millia nummū auri & supellectilem regiam, si regni fines excedat, in fœdus pollicetur. Clam autem dolos prætendit, vt viuus in potestatē suam veniret. Ob id vt fratris versutiam fugeret, Rhodiis sese primū per literas, tum per Oratores committit. Ac paulò post oneraria naue Rhodū est delatus, perbenigneq́ꝫ à magistro militum & regio apparatu exceptus, Anno nostræ salutis lxxxij. post mille quadringētos. Quum id prius epistola quadā Baiazetho sagittę alligata, ac violenter arcu in exercitū excussa, significarit. Qua perlecta ita in lachrymas est resolutus, vt amenti similis, tacitus in tabernaculo diu sederet, ægerrime ferens fratrem ad Christianos defecisse: ob quorum ignominiam pater eorum interiisset. Cæterum par est, vt de moribus barbari Principis, & de corporis

dispo-

diſpoſitione, quãtum ex his didicimus,qui eum de facie viderũt,aliqua depromamus. Fuit tum quum apud Rhodios eſſet acceptus Rex Zyzymus, annorum octo & viginti, corpore procero, valetudine proſpera,facie ferocitatem præ ſe ferente:oculis glaucis ac ſubobliquis, ſupercilio denſo,aquilo colore,á naſi radice ferè vtroq; cohærente. Siniſtrum in frontem eleuabatur, dextrum ad oculum vergebat. Naſus aquilinus,os paruum, labia craſſa,mentum exile,barba rara nõ promiſſa,ſed ad cutem forcipe tonſa. Ceruix obeſa, corpus pingue: Vorare enim verius,quàm mãdere ſolebat. Brachia,crura, tibiæ ac pedes,pro portione compacti. Nõ tamen pinguedine impediebatur,quo minus ſaliẽdo,equitando,venando ac ſagittando habilis foret. Si quid cõcepiſſet indignationis,oculorum motus & vox acuta,caprino ſimilis clamori,indicabant. Sed præſentibus viris prudẽtibus,faciem temperauit:Simulator & diſſimulator prõptus. Quum quietus erat, loquebatur modeſtè & temperatè. Nec á Principis dignitate,quanquam profugus eſſet & extorris ceſſit. Voraciſſimi ſtomachi fuit, auideq; cibum ſumebat,bibebat auidius citra Principis dignitatem. Vinum aromatibus conditum diligebat, & aquã ſaccaro infuſam patrio ritu potabat. Et aſſa & lixa faſtidiebat,& vinum auſterũ: quoniam aquam cũ ſaccaro in vſu habuit quotidiano. Vtebatur aſſidue balneis thermisq;,aquaq; gelida crebro perfundebatur. Natabat libenter,cunctis aſtantibus in pelago. Obſeruantiſſimus legis Mahometeæ. Vbicunq; habitauit,ædium cellulas omnes luſtrauit,ac vndique decubuit:nonnunquã etiam ſub diuo,& ſi paratum haberet cubiculum. Subtriſtis & cogitabũdus ſemper videbatur,nec vllũ lætitiæ ſignum dabat. Turcorum

corum lingua paratissimus, qui à cunis literis incubuit, vt etiam gesta scribere doctus esset. Res nanque genitoris magnificè gestas literis mandauit, gentilium literarũ non ignarus. Reliquit autẽ apud Carras matrẽ inclyta Regũ Seruiæ familia natã, duosque liberos tenellę ætatis, masculũ ac femellam. Baiazethus interea frater, quum iam Principatus gubernacula teneret, audiens fratrẽ quem regno spoliauerat ac bello cõsequutus erat, ad Rhodios confugisse, vt cõfugij spem auferat, Rhodiorum generositate allectus, pacem inire cũ iis molitur. Missis oratoribus, quum induciæ semestres suasu Pręsidis Lycię statutæ essent, in his Achmatus Bassa Imperatoris consiliarius, qui Ydruntũ expugnauit, tã diu literis Rhodi magistrũ ad pacẽ hortatus est, donec Rhodiorũ legati cũ Turco fœdus haud ignobile, priusque inauditum percusserũt. Quod quia perpetua memoria dignum est, posteris quoque volui manifestare. Baiazethus enim Turcorum Imperator iureiurando pro more Mahometæ religionis adactus sic fatur;

Miles gladium ne stringito.
Clades inferre caueto.
Nec continenti, nec pelago armis locum dato.
Classem offensam salutato.
Negotiator tuto mercimonia exerceto.
Commeatus sumito.
Seruum profugum si in lege versatur, restituito.
Si extra legem est, xx. nummum auri exoluito.
Arx sancti Petri perfugis patens esto.
Superstite Bayzetho Principe pacem seruato.

Hac forma pace stabilita per Oratorem Bayzethus Turcorum rex magistrũ Rhodi precatur, vt Zyzymũ fratrem quo fomes bellorum penitus tollatur, sub alis suis foueat ac protegat, pro annuoque sumptu

polli

pollicetur quinq; & quadraginta millia nummum auri, quos Calendis Augusti quotannis Rhodi, exoluere bona fide promittit. Quas cõditiones magister Rhodi, vt tempori cederet, ne dissidij materia peior oriretur, assumpsit. Interea Achmatus Bassa Ydrũti expugnator, qui fratris Zyzymi partibus fauere, nec pacem, sed arma homo ferocissimus, & Christiani nominis atrocissimus hostis expetere videbatur, Bayzetho contrarius, qui pacẽ amabat, veneno in conuiuiis (vel vt alij volũt) arcu collum traiectus, in conclaui periit atq; occisus est nece condigna, Rege sic procurante. Nam quia potens erat, & auro grandi abũdabat, Regi semper suspectus fuit, qui verebatur ne fratrem Zyzymũ in regnum (vt sæpe iactitabat) introduceret. Nam quieturus non erat, qui clades ingentes finitimis illaturũ sese minabatur: quum animo audax, manu foret prõptus, rerumq; bellicarũ peritissimus. Missus est itaq; Zyzymus quo tutior esset, in Gallias ad Christianissimum Frãcorũ Regem, licet veteri cõstitutione, Iudæi, alieniq; à fide catholica, Regno excluderentur. Cæterum vt Bayzethus gratiam magistri Rhodi, maioremq; amicitiam assequeretur, dextrã Ioannis præcursoris dono mittit. Et quum anno sequenti octuagesimo scilicet quarto, post mille quadringentos, in Maio ingentẽ pararet classem numerosumq; exercitũ, in Italiam per Hellespontũ mittendũ, suadente magistro Rhodi ac minitante, si aliter faceret, fratrem contra se emissurum, exercitũ dissoluit, iuramento adhibito. Dehinc est Zyzymus Romam perductus, anno octauo & octogesimo supra millesimũ quadringentesimũ, & Innocẽtio octauo summo Pontifice, qui Sixto successit, datus: arte & solertia Leonelli Concordiensis antistitis, Legati ap^lici.

Nam Baiazethus per Legatos præter cætera, sacratissimum CHRISTI sepulchrum cum Hierosolymis, & omni terra quæ sancta dicitur, Christiano nomini se daturum pro Zyzymo pollicebatur, & lanceam CHRISTI pariter Rex Hungariæ Matthias & hunc impense petebat, qui Zyzymo sibi dedito, indubitatam de Turcis victoriam pollicebatur. Vicit tamen facundia antistitis, vt Pontifici traderetur. Sub custodia tamen militum Rhodiorum est detentus. Sub Alexandro tamen sexto quum Carolus Francorum Rex vrbem cepisset, ei obses datus, cum Duce Valentino filio Pontificis, mortuus est veneno, Alexandro Pontifice haud ignorante. Qui quum infenso esset in Gallos animo, omnia prius maluit, quàm res Caroli per eum fieri meliores: Carolus enim ea conditione pacem cum
1495. Alexandro sanxit, anno salutis Millesimo, quadringentesimo quinto et nonagesimo, Idibus Ianuariis, vt Zyzymum Baiazethi Regis fratrem sibi traderet, qui in Vaticano custodiebatur, quem vt veneno tolleret, ab initio Gallici tumultus per literas cum Alexandro egerat. Rex Barbarus magnum auri pondus, si eam sibi operam nauasset, pollicitus est, nec solum Zyzymus datus est Regi, sed in fœdere etiam positum, vt Valentinus quatuor menses regia castra sequeretur, vt omnia Pontificis loca Gallis amicè paterent. Sed hæc de Zyzymo fratre hactenus. Nunc ad Baiazethum Imperatorem reuertamur. Quum enim ab initio Imperium & paternam adiret hæreditatem, domi (vt dictum est) & foris tumultus vndique exciti sunt. Nam & in ora Macedoniæ Ioannes Castriotus Scanderbechi filius, prælio apud Croatiam prospere commisso, Baiazethi arma suis expulit finibus.

Pari ta-

Pari tamen successu Ioannes Cernouichnis subiata rebellione adeo Baiazethum perculit, vt tributo tantum imperato, passus sit eum obtinere, quæ post Mahometi obitum armis receperat. Omnium vero prosperrime rem Christianam Matthias Hungarorum rex in Turcos gessit, vt iis non minori esset terrori, quàm olim Huniades pater. Ingentem enim exercitum ab initio sui regiminis, qui Sirmiensses agros vastabant, fudit fugauitq́, ac castra ab eis possessa redemit ac recuperauit. Valida tamē manu maiorem Seruiæ partem penetrauit, multa fœlicissime gessit, & multa strenui militis opera atque præclara facinora ædidit. Bosnense regnum (quod vulgo hodie Ramam vocamus) è Turcorum manibus subtraxit. Castrum Iaycza munitissimum vi & armis subegit. Finitima loca deditione cepit, captiuos plures cum insigni & nouo triumpho abduxit. Dehinc iterum cum à Mahumeto Baiazethi patre arx Iayce obsideretur, tam cruento bello repulit Turcum, vt coactus sit impedimenta & omnes machinas post se in prædam & spolia Hungaris relinquere (vt supra scripsimus) Mahometus hunc solum Matthiam inter Christianos Duces Principis nomine dignabatur. Sabatiam inde arcem munitissimam ad littus Saui fluminis sitam, strenue è faucibus Turcorum eripuit. Et licet iterum occupare annixi essent, sunt tamen ab Hungaris denuo repulsi. Quod si potestati Matthiæ traditus fuisset Zyzymus, credo equidem ex tota Europa omnē Turcorum familiam facile potuisse eiici, & vltra mare repelli. Moliebatur autem Baiazethus bellum interea in Syriam Memphytico regi, qui olim fratrem consilio ac donis iuuarat, opulenta classe in mari parata: Venetos orauit, vt sua pace liceret Cyprum

classem appellere. Venetis suspectum fuit, ne consilia Turci, quæ ignorabant, subito mutarentur, occasione aliqua reperta. Ob id petitum Turco negatū est. Sed is nihilominus classe sua Lyciç, Pamphyliç & Ciliciæ oram præteruectus, Syriam attigit. In Ciliciæ finibus biduo dimicatum, Turcorum infœlici exitu. Memphitici duces amissis priore prælio commeatibus, quos medio pugnæ ardore locorum accolæ diripuerant, inopiam veriti, si bellum traheretur, sequenti die in equum egressi, hostem ad pugnam eliciunt. Est hic a prima luce ad noctem tanta vtrinque strage certatum, vt pauci pro numero eorum qui in acie steterant, cædi superfuerint. Centum millia Turcorum eo die conflixisse fama est, quorum vix tertia pars superfuit. Nec minor clades Ægyptios pro numero attigit. Ex septuaginta millibus, qui in prælio fuerant, dimidium est desideratum: neutra parte pro victa prælio cædente, tā obstinate pugnatum est. Sequenti nocte Baiazethi Duces silentium in pacatum concessere, relictis castris commeatibus refertis hostibus. Sed dum circa ostium fluminis Selphice (quod Orontem aliqui suspicantur esse) classis staret, tempestate maris fœdè disiecta, miserum spectaculum hostibus præbuit. Paucis interiectis annis, iterum Othomannica classis Hellesponti faucibus egressa, non sine magno Venetorum terrore, præter Græciæ oram vecta, haud procul Corcyra tumultuose consedit. Baiazethus Rex tum ingenti exercitu terrestri in Epirum venit. Tota hinc vis bellica in Chimerinos versa est. Tenent ii arduum & inaccessum penè locum in Acroceraunijs (Strabo Chimerium vocat, eminensque id solum interpretatur) huius loci incolæ ferox & indomitum genus hominum aliquandiu

diu tributum Baiazetho abnegauerant, ob eam rẽ petiti sunt bello. Sed ii terrificos hostium apparatus veriti, metu subacti cessere. Chimerinis itaque ad imperium retractis, Baiazethus retro pacatus abiit, nihil molesti Venetis (quia pacem violare noluit) inferens. Dehinc est maxima clades à Christianis in Liburnia (quam nunc Croatiam dicimus) accepta, cum septem millia hominum sunt vno prælio interfecta. Conflixerunt enim in ea pugna nouem millia Hungarorum, Croatorumq́ꝫ, quorum terrã assiduis excursibus vastabant Turci. Sed Turcis vincentibus, cęsa est Christianorum acies, ex parte multo maxima. Vix duo millia media strage dilapsi, per saltus & nemora in pacatum abierunt. Victor hostis vt cæsorum numerus commodius inferetur, nares iacentium exectas, baltheolisque insertas secum extulit. Cæterum Baiazethus cum Mahometeæ legis violator quotidie mero maderet, in omnem luxum resolutus, nullum insigne ipse gessit bellum, natura etiam formidolosus. Maxime tamẽ Gallum Regem verebatur, cum quo primum fratrem Zyzimum esse, inaudiuit. Sed is postquã veneno sublatus est & Alexander Pontifex, Maximilianus Cæsar, Ferdinandus Hispaniæ rex, Ludouicus Sphortia, & Veneti nouũ fœdus inierunt, Franco excluso, metu solutus nihil timuit. Anno dehinc salutis humanæ nonagesimo octauo, post millesimum quadringentesimum, excursiones Turci in Carnorum regionẽ faciũt. Octo enim millia Turcorꝫ iam aperti hostes Italiam ingressi, per Foroiuliensem agrũ cum metu ac trepidatiõe agrestium, Liquentiã vsqꝫ prædabũdi processere. Villę passim direptæ ac incẽsæ, multi mortales capti, in captiuos sęuitũ, Trãsmissoq́ꝫ Tiliauẽto fluuio castrametati sũt 1498.

Veritiq́ꝫ

Veritiq́ ne ab hoste intercluderentur, aut grauem prædam pertæsi, ingentem captiuorum numerum mares promiscue & fœminas vno in loco fœde trucidarunt, magnamq́ vim hominum abduxerunt. Croatia quoque igne ferroq́ consumpta, et crebris incursionibus penè exhausta est. Sed & regnum Poloniæ vastatum à Turcis, sexaginta millia hominum inaudita crudelitate abducta sunt. Maritima de hinc classe circa Peloponnesum cũ Venetis Turcus mira fortunæ varietate dimicauit. Nunc territus manum conserere fugiens, nunc in portu dum aquatum vadit interclusus. Sed cum naualis pugna exoritur, naues ferreis manicis consertæ, insolubiliterq́ inter se cohærentes, incendium accipiunt. Quo Turcorũ plurimi territi, ex sua naue in subiectum mare præcipitati desiluerunt, suntq́ suorum occursu seruati. Quòd si ducem habuissent Veneti militari disciplina exercitatissimum, de hostibus triũphassent hilariter. Sed è manibus emissa fortuna, dũ Turcum qui Peloponnesi dextrum littus legebat, subsequuntur, circa Naupacti fauces iterum elabi hostẽ fœde sine pugna permittunt. Naupactum deinde vrbem vetustissimam, quam hodie Lepanthum vocant, Venetis ademit. Sequenti vere Baiazethus rex terra mariq́ bellum in Peloponneso reparauit, hoc est, biennio post Carnorum euastationem, validiore quàm antea classe, & maiore terrestri exercitu: Ad centum enim & quadraginta armatorum millia duxit. Quibus copiis Metonem terribili oppugnatione adortus, ęneis machinis vrbem vndiq́ concussit. Et post alteram oppugnationem, cũ diu viriliter Metonenses in fide perstitissent, frustra Venetis subuenientibus, vrbs capta, direpta, ac magna ex parte incẽsa, omnibus oppidanis ad vnum cum

præsule

præsule suo necatis, fœdissima cæde Metone capta, Iunco deditione potitur, mox & Corone. Tũ profi ciscitur domum. Classis Veneta ad Hellespontum subsequuta, biremes et alia nauigia aliquot ademit hosti, insulas quasdam depopulata, Æginam, Zacynthum, Cephaleniam: quam post disiecta mœnia adorti, oppido vniuersaq; insula tandem Veneti sunt potiti. Corcyram tum recipere cogitant, cum noua Turcorum classis ab Hellesponto profecta, in Ambratium sinum, quem nunc Larte vocant, insedit. Vbi Veneti direptis quibusdã hosti nauibus, quibusdam incensis, Corcyram cum præda onusti redeunt. Turcum in Peloponneso recipiunt, quam pôst paulò iterum amittunt. Sic bis eadem arx intra annum metu hostibus dedita: Postremo Gallorum classis ex Neapoli progrediens, per Ionium in Melum insulam processit, vt suppetias Venetis ferret. Duces coniuncti, Lesbum insulam inuadunt, Mytilenem vetustissimam insulæ vrbem subita oppugnatione adoriuntur, parte muri magna discussa. Sed frustra ab initio. Tandem cæsis qui auxilio mittebantur, ac partim fluctibus obrutis, obsidio continuata. Sed aufugiente inde Gallo, eius prætoria nauis tempestate maris ac fluctibus absorpta periit. Veneti quoq; obsidionem soluerunt, ac in Corcyram delati sunt, relicta hosti insula. Paucis dehic interiectis annis, circiter secundũ videlicet salutis nostræ, & quingentesimum post millesimum annum, mira formidine perculsus Turcus fama noui prophetę Sophi, quem alij Elian vocant, patria lingua bonum interpretatum, omnem exercitum ne Natoliam ingrederetur, ad se reuocauit vt hosti resisteret. Tantum enim mouit hic Propheta (licet alij bubulcum ac idiotam vocitent) tumultum

multum, cum è Perside excitatus, Armeniam vſq; immenſo exercitu venit, patris interitum vlturus, vt quidam ſcripſere, ab Vſocaſſano interfecti, cum quadraginta millibus virorum: licet illius ex ſorore nepos feratur. Vt ex quatuor filiis relictis Vſocaſſani vnum occiderit, ac viginti quandoque millia ſtrauerit fuderitq;, tres reliquos captiuos abduxerit, pauloq; pòſt interfecerit. Dehinc Tauro tenus progreſſus, omnes vrbes, villas, oppida, totámque Vſocaſſani regionem ſuo ſubiecit imperio. Deinceps finibus Turci terrorem iniecit maximum, à quo Caramannorum per oratores petiit regiones hæreditarias. Turcus enim fama re ipſa maiore (vt nonnulli arbitrantur) commotus, imperio ſuo timens, plures domos in Conſtantinopoli, ſupra ducentas videlicet, igne iuſſit perimi, & in his inhabitatores, qui de hoc bene ſentiebant loquebanturq; propheta. Publicóque edicto ſub capitis pœna vetuit, ne quis de hoc publice loqueretur aut ſcriberet. Per Oratores enim hic Sophi ſuos, qui miſeram ſeruitutem in Turcia ſeruiebant, repetebat: Turcũque hortabatur, vt abiecta veteri religione, ſuam aſſumeret, habitumq; immutaret. Eſt enim ei ornatus capitis roſeo galero cinctus opertaque facie more Moſeos populos audit, reſponſáque dat, ac ſe Prophetam Dei nominat. Vir alioqui iuſtus ac pius, qualem fuiſſe eius patrem vulgo prædicant: qui vt Deus aliquis terreſtris (dum viueret) à plebe venerabatur. Immortalem Deum qui mundum creauit, iubet adorare. Cuius hæc viſibilia ſunt opera, Sol, Luna, Stellæ. Mahometen ſeruum empticium per contemptum publice nominat, eius hæreſos codices vbi vbi reperit, vulcano donauit caſtigandos. Priuſquam enim tantum coëgiſſet exercitum in vr-

bibus

bibus Persiæ singulis, adiacentibusque regionibus ob intestinas seditiones propter religionem subortas, multos dissecuit. Plerique neci dediti, cum à suis obruerentur, qui Mahometicam obseruarent insaniam. Tum templa etiam Mahometi dicata obrui iussit, ex iis quoque equis canibusq; stabulum fieri præcepit. Antiqua vero templa à Turcis diruta, exædificari instaurariq;: Armenos Christianos vltrò obuiam ob metum procedentes, bona spe esse iussit. Habet enim secum tres Armeniorum sacerdotes, doctrina & vitæ integritate ac sanctimonia insignes, qui quotidie lingua Armenica, qua etiam vtitur, sacras historias ac Prophetarum scripta prælegunt ac interpretantur. Aliás quadraginta seniores rem suam gubernant, quorum consilio omnia agit & bello & pace. Victoriosus, auro, argento, gēmisq; potentissimus, nec vnde habeat, quisquā compertū habet: ob id sui tanq̃ Dei amicū obseruāt. Habet enim secum & pedites, qui corporis sui agūt custodiam, & equites pugnatores strenuos ac sagittarios plures. Docet enim in primis ius naturale cunctis seruandū, oia esse debere cōmunia, ne quod nolis tibi fieri, facias alteri. Summū Deum hunc dicit, qui mundum gubernat. Othomannis maxime aduersus, quibus multa etiam abstulit, eáque antiquis possessoribus dominisque Assembechi nepotibus tradidit. Vix dici potest, quo pacto motus ille totū penè Orientem partémque Occidentis perculerit. Supra enim centum quinquaginta millia hominum hunc sequuntur: impigri viri, summa tranquillitate in castris degentes, manúque prompti, & ad cuncta illius mandata obedientes. Omnes in bono ordine, optime armis muniti, ac patriis legibus. Nam & Sultanus huic arma, bombardas,

cæteráq;

cæteraq́ꝫ bellica instrumenta ministrauit. Licet vt Portugalliæ regem à Calocuta auerteret, id fecisse memoretur potius, quàm vt Turcorum imperium (quod maxime conat̃) subuertat. Et Veneti dicũtur Caramanno subsidia auxiliaq́ꝫ polliciti. Hodie vero quãdo hæc scripsimus, Sophi p̃dictus fert̃ esse mortuus, incertò tamen rumore. Siue igitur falsus siue verus fuerit rumor ille, Turcus mox cum Venetis pacem pepigit, cum rege item Hungarorum Vladislao, in hunc vsque diem, quo hæc scripsimus. Nã strages plures suorum vidit, ac cruenta prælia, quibus semper victor ille fuit. Quanquam quum Ludouici XII. Francorum regis cognata, Anna filia Comitis Angolismi per Venetias ac Segniam duceretur sponsa Vladislao, rumor allatus de excursione Turcorum, qui circumuagabantur, metum aliquandiu Hungaris incussit. Est etiam Nerithus insula (quæ hodie diua Maura dicitur) olim à Corinthiis à terra continenti, immisso Euripo, abscissa, à Venetis occupata & accepta. Oppidoq́ꝫ capto fugatis Turcis, plurimis interfectis vulneratisq́ꝫ, ingens pecunia reperta est. Fregit haud parum ferociam Turcorum hæc expugnatio. Sed populi mediterranei, ob maris commertia, diu propter continuum bellum intermissa, ad extremam redacti omnium rerum inopiam, pacem longioris belli tædio efflagitabant. Maritimæ itidem ciuitates multis cladibus afflictæ, ad pacem petendam flectebantur. Quam Baiazethes cum Venetis in hanc formam confecit, vt Venetus Nerithum relinqueret: Baiazethes res Venetis negociatoribus ab initio belli ademptas restitueret: vt Pontica nauigatio his vt antea pateret, essetq́ꝫ Veneti nominis magistratus Byzantij, qui antea fuit suis hominibus ius dicturus. Vt

rus. Vt res Venetæ ditionis certis finibus à Turco-
rum rebus discernerentur. Andreas Grittus Baiaze-
thi perquàm notus ac familiaris, ad sanciẽdam pacẽ
à Venetis est Byzantium missus, paxq́ confecta ac
subsequuta est. Similiter cum Hungaris pacem Ba-
iazethes firmauit, in annum vsq; millesimum, quin- 1510.
gentesimum decimum nostræ salutis. Est autẽ pro-
rogata hoc anno per Oratores Turci, qui cum Re-
ge Hungariæ erant Theodatæ (oppido nomen est,
ab aliis Thatta corrupte dictum) cum ego cũ qui-
busdam Cæsaris & Regis Franciæ Oratoribus illic
essem, qui Regem Hungarorum adhortarentur, vt
Dalmatiam Venetis eriperet, inq́; ius suum (vt sua
est) vindicaret. Sed quum hæc scriberemus, falsus a-
pud nos increbuit rumor de morte Baiazethi, ac cõ-
tentione filiorum de Imperio, cum Bassa Romaniæ
mortuus esset, vt ex Oratoribus Turci, qui Budã
venerant, didicimus: qui nobis etiam quatuor filio-
rum nomina Baiazethis explicauerunt. Primus e-
nim filius qui circa patrem vicinam habet possessi-
onem, Zultan Amath vocatur, alter Zultan Cor-
cuth, tertius Zultan Selynissa, quartus Zultan li-
mirzze: Chelebe nominibus suis dicuntur. Fœlix
autem Petancius Segniensis Cancellarius, Baiaze-
tho nouem esse scripsit filios, horumq́ nomina hæc
ponit. Primogenitus eius filius Mahometh Celebi,
qui hodie præses est in Amasia. Secundo genitus
est Churchut Celebi, qui præses est in Domusli
Charaman. Tertio genitus est Synan Celebi, qui
præses est in Domusli circa Rhodum. Quartogeni-
tus est Ahmath Celebi, qui præses est in vna ex
prouinciis Huson Cassan in Persia. Quintogenitus
est Murath Celebi, qui præses est in Trapezunte.
Sextogenitus est Hallij Celebi, qui est pręses in Ca-

pha. Septimogenitus est Hallij Masach Celebi, qui præses est in Chestemoni. Reliqui vero adhuc sunt in curia patris, quibus assignata dominia ob infantiam non sunt. Octo itidē filias huic esse scripsit idem Petancius, quarū prima vxor est Ahmath Bassæ, filij Ducis Stephani de Bosna. Qui quidē Stephanus Bosnę Despotus, olim à Ioāne Card. S. Angeli baptismatis vnda perfusus, & sacris initiatus, à religiōe iterū defecit, & Turcis sese addixit. Secunda filia est vxor Capitanei Ianizariorum, qui dicitur Agga. Tertia fuit vxor filij Husunchasson, quæ vidua facta est. Quarta vxor est Mustaphabegh, qui præses est Ducatus S. Sabbę. Quinta est vxor filij Tauth Bassæ. Sexta est Iusce Lahmath, qui præses est Vaudoue. Septima est vxor filij Ioddiahmath. Octaua est vxor Mustaphabegh, qui pręses est Chruseuze. Sed interim fortè quo hic Petancius ad Vladislaū Hungarorum regē scripsit, aliqui ex liberis Turci morte absorpti sunt. Deus immortalis maximus & optimus faxit, vt ij quoq; dracones cum patre mox absorbeantur, & à Christianis Principibus lacerentur. Quòd certe nunc fieret, si Summus Pontifex cum Cæsare victoriosissimo, Christianissimo Francorum, Catholico Arragonum, potentissimo Hungariæ regibus fœdus ictum Cameraci prosequeretur, ac fœlicibus auibus contra Christi hostes perfidos auspicaretur, non deesset auxilium diuinū. Quod certe diuina Maiestas nuper nobis patefecit, Anno salutis nono, supra millesimum quingentesimum, decimaquarta Sept. terræmotu grauissimo, q diebus decem & octo continuis murum Constantinopolitanæ vrbis, qua parte mare spectat, cum omnibus adiacentibus domibus disiecit, fossatumq; ruderibus impleuit, ac terra æquauit. Arcem in

qua

qua gazophylacium Imperatoris quinque turribus munitissimis custoditur, & insignis domus qua leones nutriuntur tanquam in viuario, destruxit. Cuniculos qui per montes ac longa itinera è Danubio aquas in vrbem euehunt, maximis & laboribus et impensis fabricatos, ita concussit, vt ingenti thesauro reparari nequeant. Sinus autem maris (siue brachium vt vulgo loquimur) inter Constantinopolim & Peram violentia terræmotus, adeo infremuit, vt in vtranque ciuitatē mare vltra muros aquā inijceret. Domus vero tributaria iuxta muros Constātinopolis in mare tota decidit, vt nullum illic appareat vestigium. Maxima item pars turris plumbeæ in Pera corruit. In Calliopoli munitissima arx penitus rupta est. Nec vlla domus illic integra mansit, totamque Græciam ad Danubium vsque hic terræmotus longe lateque peruagatus est. Feruntur Constantinopoli tredecim millia hominum tum obruta crudeliter interiisse. Ex familia primi cōsiliarij Cæsaris qui vulgo Mustapha Bassa dicitur, trecenti & sexaginta homines cum equis interierunt. Gaija Bassa alter consiliarius fertur innumerabiles homines, equos & iumenta amisisse. Qui autem Alba Bassa dicitur, domum habuit quæ cum iumentis, equis ac hominibus, imbribus & fulmine & terræmotu cum omnibus bonis penitus absorpta est. Et nisi Baiazethes imperator monitus fuisset à quodā Calligero monacho, Græco, sene, quem familiarius dilexit Turcus, secumque crebro detinebat, vt in hortos descenderet, præceps abiisset Baiazethes. Vaticinatus est hic senex venturum terræmotum, interiturámque Turcorum sectam, propeque esse illorum ruinam. Intrepideque sæpe Cæsari hoc dixit. Nā cum rueret sepulchrū Mahometi Imperatoris

& patris Baiazethi, maximis extructum impensis, multæq; & Græcorum & Turcorum sacræ ædes seu templa, quæ sua lingua Meschetas vocant, collaberentur, Christianorum templa illęsa manserunt. Ingensq; illa Sophiæ ædes nihil mali sensit, præter turrim à Turcis post captam vrbem templo in fine ornatus gratia annexam, quæ tota præcipitata periit. Nemo tamen hoc sine admiratione audiet, quòd terræmotu illo, calx et cementū quo beatorum imagines post captiuitatem vrbis coopertæ fuerant, ita separatim ab imaginibus ceciderunt, quasi arte noua iam pristinum suo splendori essent redditæ. Ostenta nimirum sunt hæc, & vt puto certissimum Turcorum ruinā significantia. Si modo Christiani Principes pauló diligentius id animo reuoluerent, & se cogitarent non natos ad gulam, ad corporis voluptates explendas, sed ad labores, ad tutandam fidem Christi & propagandam. Id quod sæpissime diuus Maximilianus noster Cæsar, & publice & priuatim illis dixit: hosq; cohortatus, diligentissime me horum admonuit. Sed surdis fabulam concinuit. Cum pientissimus ille Imperator, nihil duceret animo suo fœlicius, quàm cum hostibus Christi sua vltima ætate depugnare, & vires suas experiri. Sed inanis fuit omnis eius conatus, Principibus vel illum contemnentibus, vel Deo sic volente, cæcutientibus & bellis ciuilibus intentis. Cum enim natura Baiazethes pacis quàm belli esset studiosior, & iam ocij appetens, filiis intestinis seditionibus occupatis à Ianizaris suis (in quibus omnis eius spes sita erat) imperio deturbatus, summa cum ingratitudine vigesima tertia Iunij, Anno salutis duodecimo, supra
1512. Millesimum quingentesimum, ingressus religionē, ob mœrorem & animi cruciatum, pauloq; post vene-

neno à filio iuniore dato, cum vno & triginta annis imperio præfuisset, moritur.

ZELYMVS OTHOMANnus, Decimus Turcorum Cæsar.

ZElymus minor natu filius Baiazethis, ex tribus illis grandioribus natis, Zultan Achmat enim maior natu, & Zultan Corcuth medius erat: Zelym Zultan iunior quidem, sed bellicosior, imperium è manibus patris arte & dolo extorsit, ac sibi vsurpauit. Cum enim Baiazethes pater senio cōfectus, maiori natu Achmat illud gubernandum commisisset, minor natu Zelym clàm aufugit, nemine sciente: patriaq; excedens, Tattaris se coniunxit. Impetrataq; filia reguli cuiusdam Tattari, quos etiā Cæsares vocāt (plures enim habent) in vxorē, immensa breui collecta multitudine Tattarorum Hadrianopolim venit, iræ minarumq; plenus. Baiazethes imperator, qui diu filium amissum (ita enim credebat) luxit, audiens cum exercitu adesse, obstupuit: missis nunciis quærebat quid peteret, cur tam ingentem in patriam aduexisset exercitum, suadebatq; vt hunc dimitteret, missa magna pecuniarum summa, & preciosis vestibus, quibus stipendia militibus & dona posset dare honesta, ne indignarentur. Ferunt currus onustos asperis nummis & serico multiplicis generis patrem filio misisse, vt eum sibi conciliaret. Zelym placatus muneribus paternis, exercitum dimittit, ad technas confugit, & dolum comminiscitur. Quem Ianizari cum patre hoc pacto ordiuntur. Cum enim Baiazethes aduersa opprimeretur valetudine, & podagræ morbo decumberet, Ianizari Imperatorem adeuntes, te, inquiunt, ô Imperator submisse oramus, quia senio confe-

ctus valetudinarius es, nec imperium pro dignitate dilatare, neque pro necessitate satis defendere ac tutari potes ab hostium incursu, successorem nobis designes, qui locum tuum occupet, imperium possideat, idque defendat ac tueatur. Vndique enim nobis imminent pericula, vndique aduersitates. Sophi ab ortu instat, & magnas Persarum vires agit, adiacentesque tuo imperio regiões multas occupauit. Quòd si Asiam Minorem (vt decretum est) irrumpet, verendum ne Christianorum Imperator, qui vt audimus crebro in comitia imperij principes conuocat, cum hisque cõsultat, vt obruamur, vt debellemur, vt è regno Græcorum (quod pater tuus haud incruento prælio, magno labore, mira audacia parauit) excludamur: Principum & vniuersæ Christianitatis vires colligat, & insperato nos obruat. Audimus enim iam bellum hunc agere cum Venetis, & magno diuersarum nationum coacto exercitu, Pauium vrbem insignem obsidere. Quòd si in gratiam redibunt Veneti cum Cęsare, congregatis ex Italia omni militibus, cum iis quos secũ habet per Adriaticum & Ionium mare, Euxinum ingredietur. Si Genuenses cum Romano Pontifice classem armabunt, ac Florentini accesserint, facile Portugaliæ & Aragonũ reges inducent vt vniuersi in nos conspirent. Non enim parua nobis suspitio est de Romanorum Imperatore qui suis nunciis semper Hungariæ regem sollicitat. Et quando ante aliquot annos hinc tecũ suos habuisset Oratores, nũquid credendũ illos habuisse in mandatis, vt corpus tuum, ætatem tuam, vires tuas, paulò diligentius rimarentur, quo posset cum suis principibus accuratius super singulis cogitare? Rogamus itaque vt successorem nobis bellicosum, strenuum & impigrum, qui Ma

home

hometis legem ense possit tutari, sine mora desig-
nes. Non possunt pericula longiorem ferre moram
Imperator his auditis, nihil suspicatus mali, sese du-
dum maiorem natu Sultā Achmath, qui ei succede-
ret, designasse respondit. Qui cum eos haberet an-
nos, quibus & prudentia & robore valeret, non es-
se dubium, quin res Turcicas ex fide esset admini-
straturus. Ianizari autem dolum suum non aperien
tes, ex vniuersa sua cohorte insigniores tres deligūt,
qui Achmath adeant, qui tum erat in Natolia, ab
eoq́ꝫ noua stipendia postulant. Quid enim, inquiunt
illi, nobis Ianizaris dabis, si te Imperatorem consti-
tuemus? In manu enim nostra quem velimus esse
Imperatorem situm est, ea nunc potissimum tempe
state. Indignatus Achmath & ira succēsus: latrones
ô perditi respondit, vos me Cæsarem statuetis?
quem pater dudum designauit? ad quem iure perti-
net hæreditatis possessio? quasi scilicet opera vestra
egeam, qui iamdudum vexilla hostibus erepta à pa
tre possideo, qui me trophæis & habitu imperiali
condecorauit, hæredemq́ꝫ ac successorem pluribus
argumentis palàm testatus est. Ianizari rubore per-
fusi (technas.n.suas occultabāt) ad socios reuersi, cō-
uiciis Achmath lacessebant, atq; hunc criminabant
tanquàm imperio ineptum. Cum Zelymo enim
dudum res suas definierunt. Quodam igitur die Ia-
nizari seditionem Constantinopoli grauem mo-
uent, quum Baiazethus cum suis consiliariis sum-
mis de republica tractat, palatiumq́ꝫ obsident, Cæ-
saremq́ꝫ postulāt importunis clamoribus suis dari.
Principes viri qui consilio intererant, de vita despe-
rantes, quod fit in extrema necessitate, de more su-
dariis suis colla vinciunt, quasi captiui indulgenti-
am à Ianizaris si quid inscij peccarent, petentes.

veniam emēdicant, sequuti sellam, qua Baiazithes Turcus à pedibus laborans vehebatur. Qui milites quibus potuit verbis blandissimis delinire studuit, beneficia in eos collata commemorans. Sed illi implacabiles, nulla re deliniti, Cæsarem clamant sibi dari, qui eos tutari posset & defendere. Cum autē Baiazithes respondisset: Nunquid Achmat Sultanum filium meum natu maiorem habetis, quē Cæsarem vobis designaui? quem alium petitis? At illi: Nolumus hunc regnare super nos, pinguis est, imbellis & ineptus. Non amat arma, sed pocula: minuetur imperium sub eo ac destruetur. Zelymum cupimus strenuum & bellicosum. Eductisq; ensibus nudis, quos sub vestibus occultabant, impetuoso clamore Zelymum sibi dari postulabant. Imperator Baiazethus furorem militum, quos sedare nulla occasio erat, animaduertens, cedendum tempori ratus, noluit Ianizaris aduersari. Zelymum se daturum Cæsarem promittit. Quem Ianizari mox accersiunt summa alacritate, ac muris Constantinopolitanis (vti inter se multo ante conuenerant) appropinquantem, vniuersa vrbis multitudine obuiam prodeunte, magna lætitia ac publico gaudio excipiunt. Voto itaque omnium susceptum, ad palatium Cęsaris perducunt. Imperator autem Baiazites in eo sedens loco, quo pro tribunali iudicia exercentur, ad se vocato filio, qui à longe quodam sese angulo occultabat, quasi omnium rerum inscius, quum magnus esset dissimulator: Quid, inquit, mi fili iam opus his erat armis (nam vndique nudi enses in palatio erant, quos Ianizari furibundi in terrorem Cęsaris & suorum consiliariorum ostentabant) tali furore atque impetu opus non erat, alia oportuit incedere via. Hos ne impius occides (Bassas manu indi-

cans)per quos ego imperium auxi,cõſeruaui,& tibi & tuis dilataui,hanc illis tu ingratiſſimus reddes mercedem? At ego mi fili,ex quo fata mihi contraria,tibi propitia,res noſtras ſic inuerterũt, vt eo gradu res noſtrę procedãt,audi obſecro et obſerua quę tibi præcipio. Ne ſis adeò præceps ac furibundus, modeſtè agas quicquid ages. Noli tuo obſequi furori, cede tempori, quod omnia occulta detegit: & cogita te eſſe hominẽ multis obnoxium periculis. Seniores hos Baſſas,in quibus conſilium & prudẽtia, reuerere & ſemper honora. His dictis, quia lachrymis erumpentibus plura loqui non potuit,ſellam ſuam qua vehebatur iuſſit amoueri,loco cedẽs eminentiori,quem filio Zelymo tanquã nouo Imperatori conceſſit. Eoq; in imperiali ſede locato,vexilla imperij tradidit,Cæſarẽ eum deſignans: Nam nullo vtũtur diademate vti noſtri. Tum ingentes excitæ ſunt acclamationes, Imperator ſalutatus ab omnibus, patre ſumma cũ mœſtitia abeunte,& religionem quandã ingrediente. Zelymus itaq; arrepto imperio,violenter & per ſummam ſæuitiam gubernationem adminiſtrauit: multis ex primatibus (quos pater diligebat) partim veneno, partim vi ſublatis,ſuis autem diuitiis ac honoribus elatis. Pater interiectis aliquot diebus,quum iam Zelym imperij habenas moderaretur,experiri volens quonam pacto regimen ſuum ordiretur, gazophylacium(vbi theſauri recõditi erant)ingreſſus,omnes diuitias reperit breui diſſipatas tempore. Dehinc armamẽtarium,vbi ſpolia hoſtibus adempta & prædæ reſeruãtur, recenſuit, & pariter vacuum reperit: Omnia enim ſuis iam donauerat. Luſtrauit deinceps camerã(vt noſtri dicunt)argentariam,vbi vaſa ac pocula aurea atque argentea à Principibus &

Regibus finitimis dono missa custodiuntur: quę pariter iam distributa euanuerant. Postremo stabulũ regiorum equorum ingressus inuisit, vbi delectos ac insigniores equos nullos inueniens, altè ingemuit, & dolore exacerbatus, cœpit pessima quæque suspicari de filio male in Imperium intruso. Cogitabat itaque vindictã quærẽs, cũ reliquo q supererat thesauro abire in Natoliam ad maiorem filium, per hortum quendã maris portui vicinum, vbi naues quasdam ordinauerat, quibus traiiceret. Priusquam igitur quæ nauibus erant necessaria præpararentur, sub amœnissima cõsidens arbore pyro, arreptis duobus lapidibus, ad Austrũ conuersus, cœpit filio Cæsari omnia aduersa imprecari, eumq́ diris deuouere: vt eius cœpta infeliciter, vt hi lapides quos manibus concussit, ab aduersariis contunderentur: vt letalia vulnera & discrimina periculosissima sentiret, vt lapides illi quatiebantur: vt vxor aut infœcũda, aut filios parturiret debiles, nec diu superstites, q̄ se patrem despexisset, Mahometi legem præuaricasset. Zelymus intellecta re de fuga patris, post imprecationem in hortum ad patrem veluti mœstus venit, multa lamẽtatus, quòd sic clandestinum moliretur abitum, fugæ similem, quum tamen Imperij administrationem non expeteret, titulo contentus, Noli, inquit, mi parẽs, aut per impluuium aut fenestras clam egredi, qui per amplas vrbis portas ad hoc imperium arripiendum ingressus es. Noli hanc filio tuo, qui te vnicè diligit, inurere notam. Ego nomine, tu re sis Imperator. Finem vitę tuæ expectabo, quæ vtinam diuturna sit, patientissime. Multa deinceps blandè eloquutus, vt patrem deliniret, iussit afferre delicatissimas dapes, sed veneno mixtas. Quibus parum degustatis, mox sensit ve-

neni tormenta. Atque ideo abiens, vltimum vale dixit: Malle,inquiens,se secedere,ac tot regna relinquere, quàm oculis ea cernere, quæ indies ipsum cruciarent. Et vt iubes, subiunxit, paucis meis familiaribus per portas vrbis amplas egrediar, vt cuncti palam intelliãgt passim, spontaneum me delegisse exilium. Egressus itaque vrbem Baiazethus, pluribus comitantibus & vlulatu insigni plateas replentibus, medio itinere à diro veneno filij clam patri dato,occubuit.Sic Zelymus imperium obtinuit, patre spoliato tam vita quàm imperio.
Restabant fratres duo profligendi. Curckut vterinus frater tres habuit filios adolescentes, de more patriæ egregie institutos, quos fratri præmisit, vt orationibus elegantissimis patruum placarent,ne in patrem sæuiret, offerentes sua seruitia & patris, qui eum vt Imperatorem adorabat. Crudelis autem Zelymus,mox ingenuos hos nepotes ante se strangulari iussit. Censent enim indignum Turci Cæsareum sanguinem attingere terram, ob id chordis ex arcubus strangulãt,quoscunque Cæsarei sanguinis esse norunt. Curckut pater audiens crudelem filiorum suorum necem,relictis suis dominiis, mõtibus sese occuluit. Sed fame & inedia confectus, à familiare suo proditus,captus est & strangulatus, mortuusq; Imperatori allatus. Extabat Achmath maior natu filius, qui patris fratrisque morte audita, quindecim millium militum conscripsit exercitum: incertus quid ageret, matrem prudentissimã fœminam consuluit. Quæ filio suasit rem ense esse transigendam. Si enim,inquit,Arabiam petes,confidera gentem perfidam & auaram,quæ parua accepta mercede te prodet.Si ad Christianos cõfugeris, volue animo quid Zyzymo patruo ab illo Romano

mano Pontifice Alexandro sexto euenerit, qui accepta ingenti pecuniarũ summa, & à Baiazethe qui in annuum commeatum octuaginta millia aureorum quotãnis pependit, & ab aliis qui eum postulabant, vno die viuum & mortuum vendidit. Si verò petes Regem Persarũ Sophi Ismahelem, quo cũ filius tuus Murath familiariter viuit, & qui amico in te iam est animo, acri perpẽde iudicio, quid Rex ille si filium simul & te patrem habeat, qui ad imperium aspirat, non qui imperio potitur, acturus sit? Ne fortè voluntatem quam in te iam habet, mutet. Vndiq; te pericula manẽt, vndiq; cædes imminẽt. Altius est cœlum q̃ vt illuc fugies. Terra tã patens vt facile penetrare haud possis. Ensem tuum consule, is te aut summum aut infimum reddet. Maternis obsequutus consiliis Achmath, coacto exercitu in Bithyniam festinauit. Erat tum in vrbe insigniore Brussa Imperator Zelymus cũ septuaginta millibus militum, ægritudinem simulans. Sed castris ante vrbẽ locatis, rumore illo ab Achmath delato factus audacior, quodã patẽti cãpo eductis copiis suis, aciem instruit contra fratrem, primoq; congressu victoriam adeptus, tria millia strauit, quum è suo exercitu vix lxxx. desiderarẽtur. Qua strage incensus Zelymus, equo conscenso veste imperiali exercitũ suum præcedens, spectandũ sese exhibuit. Quẽ conspicatus Achmath, dolum iam intelligẽs, rebus suis diffisus, cœpit se accusare, & de sua salute desperare. Murathus autem filius, qui in exercitu quoq; patris erat, & à Sophi (cui seruierat) decem millia militũ impetrauerat qui eum comitabãtur, patri consuluit prælium nõ forè ineundũ, donec illi adessent Sophitæ. Erat verò in castris Zelymi Christianus quidã miles, ex Germanis captiuis, Cæsari ob singularem

pruden

prudentiam plurimum charus: qui Cæsari persuasit vt largissimo donatiuo animos militũ sibi conciliaret, ne volũtate mutata, deficerent ad fratrem victorem. Cui Zelym obsequutus, nunc viginti millia, nunc quadraginta millia nummũ sparsit inter milites. Quum itaque certo die exercitus instrueretur, Achmath de salute sua desperans, militibus suis suasit vt fugam arriperẽt, neq; se in aperta pericula praecipitarent: Idem sibi esse faciendũ ratus. Ingẽs enim erat fratris exercitus. Equum itaq; ascendens vt fugam arriperet, prócidit. In alium repositus equum, paruo decurso spatio, iterum decidit: Erat enim corpore obeso. Noluit itaq; tertium (quanquam rogatus) ascendere equum, quum iam fatũ sibi imminere clarè prospexisset. In lapidem igitur quendã consedit moribundus & exanguis, omnibus aliis fuga abeuntibus, quos Zelymi milites insequebantur. Et quum iam senior militũ præfectus, in lapide sedentem videret Achmath Sultanũ, honoris caussa equo descendit, ac more patrio vt Cæsarẽ salutauit. Cui Achmath: Non opus est vt me reuerearis, qui sum, siue Deo ita volente, seu malo fato meo, meis priuatus honoribus, vt me nõ Principem, sed miserum mortalem agnoscam iam moribundum. Accipe igitur à me hos annulos, & à fratre faciliorem mihi mortẽ impetra, vt incisis venis in balneo me mori sinat, nõ crudeliter in me grassetur, vt in alios. Sed Zelymus iam dudũ de omnibus factus certior, carnifices submisit, qui ligatis in dorso manibus per pedes in terrã prosternunt, ac mox chordis collum stringentes, strangulãt, cadauerq; currui imponunt, qui paratus nigro velo astabat, ac honorifice Bursiam ad sepulturam vehat. Zelymus atratus, dolorem simulãs, mœstitiam fingit, & more patrię
oriza

oriza cum lacte cocto vescitur. Ac sic tandem per summũ nefas patre veneno, fratribus ac nepotibus per vim sublatis, imperium adeptus, cœpit in quoscunq; grassari. Erat enim natura sæuissimus, qui nulla humanitate vtebatur erga quoscunq;. Quod mirum in modũ expertus est Vladislai Hungariæ regis Orator magnificus, Barnabas Belus, quem quadriennio secum in Turcia detinuit, nec expedire voluit, donec pientissimus Rex Vladislaus mortẽ obiret, & iuniori Regi Ludouico suum Oratorem Balam Budam mitteret. Quem illic orantem in consilio vidimus & audiuimus, vbi etiam quinquennales factæ sunt induciæ. Dehinc coacto immenso exercitu traiecit in Aphricã, occupauitq; magnã Ægypti partem, Syriæ, & adiacentibus infestus regionibus, eiecto Sultano potentissimo Principe. Post sanctam Hierosolymã cepit, magno pudore Christianorum Principum, qui terrã sacrosanctam sæpe adeunt, vt vestigia IESV Christi adorent, & permittunt sæuissimo Tyrãno hãc possidendã, pro qua potius sanguinẽ suum fundere, amissis omnibus suis rebus ac diuitiis deberẽt. Sed ita forte Deus nostra punit delicta. Quæ quum nos agnoscere nolumus & emendare, vt flagellũ suum Deus nobis mittat, necesse est. Perpessi sumus iam penè triennio sæuissimã pestem, quæ tertiam partem hominũ in Christianitate abstulisse putatur. Imminet annus vigesimus quartus, quem omnes eruditi calamitates immensas afferre iudicant. Deus faxit ne diluuium afferat hominũ, qui sanguinem superuiuentium lambant. Ita enim plerique timendum censent, quum iam hoc anno quo hæc scripsimus, Zelymi filius Solomet Turcorum Princeps, impunè incursionẽ in Hungariam fecerit, et vigintiquatuor arces cum

oppi-

oppidis & villis abstulerit, nemine repugnãte. Priori enim anno millesimo quingentesimo vigesimo mense Decẽbri, furiosa & crudeli morte Zelymus mortem obiit, hoc filio superstite relicto. De quo incertus quidam rumor circumfertur, quod quum Nardalbã hoc anno vigesimoprimo occupasset, & in quodam sarcophago corpus sanctæ cuiusdã virginis, quæ miraculis claret, friuolè attrectasset, veluti ignea sagitta percussus, diram contraxerit ægritudinem, exclamaueritq́: Heu heu iuuencula hæc me morsu canino corripuit, atque dein in itinere mortẽ obierit. Id ne verum sit, mox edocebimur, si vitam Deus nobis prorogabit. Nunc de moribus Turcorum ac ritu domestico, deq́ eorum religione, vt à plerisq́ accepimus, scribemus.

DE MILITARI INSTITVTO, MAGIstratibus publicis, ac militiã, deq́ ordinibus militũ, quibus Turci domi forisq́ vtuntur.

FRanciscus Philelphus, vir vtraq́ lingua, & carmine & oratione exercitatissimus, et qui septem annis in Gręcia versatus, res Turcorum percalluit: multis epistolis, multos Christianos Principes cohortatus est; vt arma contra Turcos sumerent. Prodidit deniq́, exercitum Turcorum vltra quinquaginta vel sexaginta millia equitũ, & decem vel viginti millia peditũ non extendi. Reliquum esse vulgus iners, inerme, seruile, ac veluti hominum perditissimorum ingentem colluuiem. Sed quod tot tantaq́ regna annis iam ducentis occuparint, ex angustissimisq́ principiis, ac breui tempore ad tantum fastigium peruenerint Turci, mirandum non est. Victi enim quales sint ignorat nemo. Asiatici semper fuerunt molles & timidi, & seruire assueti.

Græci

Græci effœminati, & intestinis odiis dissidētes. Rasciani & Bulgari circa metalla & pecudes occupati, armisq; minime exercitati. Bosnēses factionibus eneruati. Facile fuit hostem vigilem & exercitum, Principibus maxime Christianis dormiētibus, hāc vulgarium & mollium gentium turbā paulatim vorare: Siue Deo volente hoc acciderit, vt ob scelera nostra nos puniret. Quandoquidem multitudo Principum Europæ odia & intestina bella generat, maximamq; inobedientiam ac rebellionem, vt relictis Christi hostibus, Principes Christiani inter se digladiantur, & de terminis prouinciarū, nonnunquam de fastu ac re inani certant. Siue quia ars militaris, qua olim Romani claruere, ac orbē penē vniuersum subiugarūt, atq; Lacedæmonij insignes victorias reportarunt, hodie penitus est sublata ac extincta. Nam q alij putant nostro seculo multū artem eam creuisse, inuentione noua instrumētorum, machinarum bellicarum, armisq; æneis multis, quibus hodie splendidissimi quidem prodeūt milites, id ego tum maxime laudarē, si disciplina etiam vteretur militari, quæ tota penē periit hodie, qua vsi olim Romani, ardua quæq; superarunt, hostesq; deuicerunt. Hæc apud Turcos locū habet primū, qua celeritatem in agendo, in periculis constātiam, in victoria seruant mandatorum obseruantiam. Imperij enim summa penes vnū habetur Principē, vni Imperatori obediunt ac parent cuncta. Singula vnus gubernat & dominus est, cæteri mancipia ac serui. Imperij obseruatio tanta est, vt vel minima delicta capite vindicentur. Nullum est apud eos discrimen generis ac nobilitatis, longa ex serie maiorū, sed qui fortior in bello pręclariores res ędiderit, generosior ac nobilior cæteris habetur (quod & apud Romanos ob

nos obſeruatum eſt)præmiaq́ plura & maiora ſortitur, quo quis ſtrenuè magis manum cum hoſte cōſeruerit. Ob id iuſſi per æqua & iniqua vadunt præcipites, profunda & vorticoſa tranant flumina, abruptos ſuperant montes, nō vitę, ſed imperij memores. Peruigilij, inediæ, laborum omnium tolerantiſſimi. Rara ſeditio inter eos, rarus tumultus. Qui mox ſi acciderit, mulctatur tumultus autor. In caſtris noctu tā pertinax ſilentium, vt patiantur captiuos dilabi, ne tumultus excitetur. In prælio fremitu vtuntur, non clamore: vt hodie meritò hi ſoli antiquam ſeruare memorentur diſciplinam militarem. Imperator verò, vt in officio ſingulos cōtineat, ſua liberaliter erogat ſtipendia: addit donaria, quandoquidem viritim tributū ſingulis pendunt annis Imperio ſubiecti, cum ex Natolia, tum ex Romania, de bombice, oraza, ſerico, piſcibus ſalitis, ſale, decimis, paſcuis cunctorū animalium, metallis auri, argenti, & æris. Ex omnibus deniq; Satrapis maioribus & minoribus habet circiter annui ac ordinarij redditus quadragies centena millia nummorum aureorum, de quibus ſtipendia diſtribuit, curiamq́ ſuam imperatorio decore ornat. Cæterum vt ordine enarremus quo pacto domi foriſque imperium ſuum gubernet, à magiſtratibus initium ſumemus, priuſquam de militia ac ordine militari, deq́ inſtruenda acie loquamur.

Summus Imperij magiſtratus eſt Quatuoruiratus, à quatuor viris qui huic præſunt magiſtratui, dictus: hi patria lingua Viſierbaſſa vulgò appellantur. Principes ſunt conſiliarij, qui quater in hebdomada ſedent pro tribunali, in loco dicto Diuan, vt audiāt Oratores legatosq́ principum: negotiaq́ & hominū ſupplicātium libellos ad Imperatorē referunt,

sunt, caussas diiudicãt, pro quibus ad Imperatorem prouocatum est. In demortui locum alter sufficitur mox, vt Quatuoruiratus maneat.

Hinc Duumuiratus subsequitur. Hi q̃q; lingua patria Beglerbeghi, hoc est, Principes præsidũ, vel Domini dominorum dicũtur, præsidibusq́; prouinciarum præsunt. Oĩa enim regna quę Turcorum sub sunt imperio, bipartita sunt. Orientalis eni pars Natolia dicta. Vltra Hellespontũ has habet sub se prouincias; Bithyniam, Asiam minorẽ, Ciliciam, Phrygiam, Galatiam, Pamphiliam, Cappadociam, Paphlagoniam, & Chariam. Insulas prgterea insignio res quatuor, Æoliam, Ioniam, Lesbũ, & Smirnam Quæ oĩa paucis annis in iurisdictionẽ Turcorũ & linguam cesserũt. Vtitur etiã Natolia vndecim generibus linguarum. Nam habet Græcã, Italicam, Scythicã, Armenicã, Agnianicã, Cercasicã, Egnassicam, Mengrelicam, Valachicam, & Rutenam. Tenent autẽ totam Natoliam præsides vexillares trigintasex, qui lingua gentili dicũtur Sangiacchi. Quibus Imperator autoritatẽ tribuit, vexilla in Prouinciis, quibus p̃sunt, erigẽdi. Habẽtq; loca residẽtiæ in signiora. In Amasia, Trapezũte, Capha, Chestemoni, Bursa, Domusli vel Seteli, Sarchau, Karaman, Vsunchasan, Aydin, Mentes, Langumi, Kermen, Enguri, Baliasyria, Engheri, Iaya, Charasarchẽgemi, Muselincheffe, Mitili, Emittili, Iischup &c. Occidentalis verò pars regnorum Imperij Romania dicitur, quę partem Daciæ, Thraciam, Dardaniam, Achaiam, Peloponnesum, Acarnaniam, Macedoniam, Epirũ, Rasciam, & Illyriæ partẽ Prouincias in se continet. Vexilliferosq́; præsides, quos Sangiacchos diximus appellari, habet quinq; & viginti. Quorũ residentiæ loca illa sunt: Kilie, Nicopoglie,

Bding,

Bding, Callipoli, Seres, Salonich, Negropōte, Morea, Argyrocastro, Iamamprištā, Ohrid, Vocetern, Costadin, Cernomen, Azigan, Scodri, Bosne, Verbosanie, Chrussenze, Suonich, Sinedorouo siue Samandre circa Taurinū. Colligūtur itaq; ex iis gentibus lxi. prouinciæ. In Natolia videlicet xxxvi. In Romania xxv. In vtraque milites sunt, quibus agri assignati vnde viuāt, vt paulò inferius dicem⁹, qui Thimarzi, ab aliis Thimarcini dicti, qui stipēdiarij interpretātur. Beglerbeghi itaq; siue Principes præsulū, quilibet in parte sua præsidibus imperat. Vnus in Romania, alter in Natolia. Altérque Asiæ, alter Europę prędet. Quos gentili lingua etiam Bassas appellant alij. Hi discordias, si quæ inter milites suboriuntur, sedant ac componunt: quorum iussa præsides nullo pacto detrectare possunt. Et licet solus Imperator militares possessiones collocet ac militibus donet, vterque tamen Beglerbegh in suis Prouinciis cui vult, possessionem locare potest, quæ summam asprium quinque millium, hoc est, ducatorum centum non excedat. Summa itaque Imperij his tribus magistratibus, per quatuor viros, videlicet, Bassas, & Prouinciarum præsides optime gubernatur.

Quum autem variæ sint linguæ in tam variis nationibus, necesse est scribas, et quos cancellarios vocamus, secundum linguarum varietatem plures esse, qui Græcis & Italis Græca lingua: Hungaris, Moldauis, id est, Valachis, Sclauis, Raguseis, literis Rascianis: Turcis lingua Agiamica, id est, Arabica vel Persica scribant. Quibus tamen supremus præest cancellarius. Custos autem sigilli Imperatoris Nisantibassa nuncupatur. Singuli verò Principes Consiliarij peculiare habent sigillum.

Sunt preterea magiſtratus alij, quorum dignitas patria lingua Leſcherchadij, hoc eſt, ſummi iudices exercitus (duo enim ſunt) appellantur. Qui omnes cauſſas tam ciuiles iudicant quàm criminales, pro quibus ad Imperatorem prouocatio facta eſt. Vnus in Romania, alter in Natolia. Qui etiam retractare poſſunt ſentētias per Imperatorem latas, ſi contra Mahometi legem, ſecundū quam omnia decernunt, latæ fuerint. His ſemper ad Imperatorē aditus patet. Non poſſunt autem huic præſidere magiſtratui, niſi q ab origine aut Turcus, aut Buſloman, id eſt, circuncifus fuerit.

Alter poſt hūc magiſtratus gentili lingua Muhthi, hoc eſt, ſummus legis interpres dicitur. Qui, quum de lege ambiguitas oritur, diſcernit explicatque legis naturam, & quid ius poſſit: à cuius non licet ſententia prouocare.

Sunt tum Moderis, hoc eſt, legiſperiti ac doctores, quos conſulūt pro variis cauſſis ac neceſſitatib.

Sunt & Thephterderi, hoc eſt, adminiſtratores rationum, quaſi quæſtores dixeris, quorū vnus procurat rationes Natoliæ, alter Romaniæ, eximiæ dignitatis viri. Qui nunquā ab aula Imperatoris diſcedunt. Quemadmodum quos diximus Veſierbaſſe, hoc eſt, Conſiliarij Principes.

MINISTRI CÆSARIS.

NVnc verò Imperatoris miniſtri qui palatio ſeruiunt, ſunt agnoſcendi. Hi omnes ſunt impuberes, eliguntur'q; eximiæ venuſtatis in flore ætatis, nominantur'q; patria lingua Sphagioglani, id eſt, filij nobilium. Et ſecundum varia miniſteria, varia nomina ſortiuntur. Quidā enim ſunt dapiferi, quidam pincernæ, quidam cubicularij, quidā cuſtodes pretioſarū rerum, quos Haznador vocant. Quumq; an

nos pubertatis excesserint, maiores sortiũtur dignitates, iuxta virtutes atq; merita. Pleriq; Prouinciarum præsides efficiuntur, pleriq; custodes corporis Imperatoris efficiũtur. Minus ita strenui, pristinum nomen Sphagioglani retinent. Magis verò strenui, Soluphtuarij dicũtur, qui egrediente Imperatore, latus vndiq; Cæsaris stipãt suis cateruis. In vna enim parte sunt Sphagioglani, q sunt circiter mille & sex cẽti: In altera sunt Soluphtuarij, q sunt circiter quingenti, omnes ex stipẽdio viuentes. Ingrediũtur præterea quotidie Imperatoris palatium propter aulæ ornamentũ filij magnorũ Principũ, circiter septuaginta, qui appellãtur Mutapharachi. Et hi sunt liberi ab omni onere militiæ & aulæ. Nisi quum Imperator est in exercitu, ipsos quoq; militare necesse est: viuunt enim ex stipẽdio. Habet ad hæc Imperator alios quoq; corporis custodes, ex Ianizariorũ numero electos, optimos sagittarios, qui Solacchi nũcupãtur. Qui in equis nõ vadunt, armati tamẽ phramea breui, arcu cũ sagittis prõptis ad ictũ, scuphias (id est bireta) in capite deferunt albas & rectas, circulis aureis redimitas, & vestimẽta succincta. Qui præcipui sunt custodes Imperatoris, numeroq; sunt circiter septingenti: suntq; distincti per centuriones, & stipẽdio viuunt. Ianitores quoq; ex Ianizaris creantur, qui trecenti sunt, Capitij dicti, & stipẽdio viuunt. Sed & Mechteri tentoria & papiliones extẽdunt, & omnem supellectilẽ aulæ disponũt, circiter sexingenti. Sunt preterea artifices diuersarũ artium, quæ ad ornamentũ aulæ Imperatoris pertinent, qui in aula Imperatoris degunt, & tanquã mancipia ex curia viuunt. Imbrahorbassa magister agasonũ est. Imbrahali verò, qui distribuunt vexilla. Segmenbassa magister est venationis.

MILITVM GENERA.

NVnc restat milites explicare, qui varie ab autoribus describūtur. Aliqui enim primum diuidunt in equites ac pedites. Equitū autem nō vnum dicunt esse genus in vsu. Sūt enim Thimarcini, qui stipendiarij interpretātur, ad octingenta millia. Hi vicos, villas, castella, vt quisq; meritus est, Cæsaris indulgētia possident stipēdij loco, præstoq; sunt Sansacho Duci videlicet eius Prouinciæ, cui attributi sunt: In duos diuisi sunt exercitus, vt supra scriptum est, Asiaticum & Europeum: ductu inde maiorum Ducum militaturi. Quorum hic Asiæ, ille Europę præsidet, quos Bassas appellant. Sunt & Aconiziæ fatales dicti. Hi sine stipendio militāt, semperq; agmen præcedunt prædabundi, quintam prædæ partem Imperatori debent manubiarum nomine. Sūt hi circiter quadraginta millia. Abit tertium genus in Charippos, Sphahiglanos, & Soluphtaros. Præstantissimi horum Charippi, equestris dignitatis illustres, & circa Regem frequentes, octingenti numero. Nec ex alio genere electi in cōspectu Regis insigniter dimicant, quum opus est. Sphahiglani & Soluphtari sunt, qui ab initio ad turpem vsum (pueri adhuc) apud Regem fuere, mox adulti Regis indulgentia vxorem ducunt: auctiq; dote coniugis & stipendio, plurimum Oratorum vtuntur officio. Regis latus dextra leuaq; stipant inter eundum. Ad præfecturas & cæteras dignitates ex hoc ferè ordine leguntur, mille sunt & trecenti numero.

Triplex in peditibus ordo: Ianizari, hi impuberes adhuc ex toto Imperio leguntur à conquisitoribus, atque aliquandiu militari disciplina instruuntur sub magistro in publicis gymnasiis. Mox militiæ ascripti, amiciuntur in breuiori veste, & pileo albo, ac

sursum

ſurſum verſus porrecto. Arma,ſcutum,enſis & arcus. Hi caſtra muniunt, vrbes oppugnant, ſuntq́ ad viginti millia & amplius. Secundi ſunt ordinis Aſappi,leuis armaturæ pedites. Enſe,ſcuto,& longiore haſta inſtruuntur, rubro pileo à Ianizaris diſcreti: Hoſtium equos in prælio confodiunt. Horum numerus ad belli magnitudinem accõmodatur, minimum quadraginta millia cum Rege proficiſcuntur. His ſtipẽdium cum bello finitur. Ex hoc inſtituto regius habet exercitus ad ducenta armato rum millia. Cætera peditum turba ſine ſtipendio, voluntariorum eſt aut euocatorum. Suntq́ iis calones mixti,lixę,fabri lignarij,& qui pugnantibus neceſſaria miniſtrant.Sternunt vias per loca ardua & abrupta,põtes fluminibus aut ſtagnis imponũt,aggeres in hoſtes erigunt, cæteraq́ ad expugnationes vrbium vilia expediunt. Comitantur caſtra numularij,trapezetæ,inſtitores,atq́ aliorum id genus hominum colluuio,ne quid deſit eorum quæ humano vſui conducunt. Ita quidam militum genera apud Turcos definiunt. Felix verò Petantius,quum Raguſij eſſet,quæ vrbs in confinibus ſita, ob plurima quæ habent incolæ cum Turcis commercia,inueſtigandi ſingula optimam nactus occaſionem,copioſius de generibus militum ſcripſit.Cuius verba non grauabor ſubiungere,vt noſtri omnem Turci militiam, vires, ac potentiam percalleant,minimeq́ deterreantur,ſi re longe maior quandoque ad nos veniat rumor, vt ad omnem ventum pertimeſcamus trepidi. Quin potius collectis viribus, alacres contra hos bubulcos, præeunte vexillo Chriſti impigri proficiſcamur. Scribit autem ita Petantius: Sũt diuerſa apud Turcos militum genera,Thimarci,Ianizari,Aſſapij,& Accangij.

Thimarti sunt milites equites omnes, quibus ager ab Imperatore attributus est, vnde ipse cū quatuor militibus loricatis viuere possit. Quandoquidem Thimar apud eos intelligitur ager vnus, de quo quandoqꝫ milites viuunt ex decimis, per subditos prouinciarū, de domibus & omnibus terrænascentibus frugibus datis, quamuis agri æquales nō sunt. Est enim aliquis qui in viginti, alter in triginta aut quadraginta Thimar diuidi possit, ab vno tamen possessus. Sed pro magnitudine agrorū, agri ac prouentuum, talis possessor equites siue milites tenet. Sic computatis agris militaribus maioribus & minoribus qui habentur in Romania, numero sunt quatuor millia & quingenti. In Natolia verò quum sint quinqꝫ millia & quingenti Thimar, fiūt vigintiseptem millia & quingenti milites. Ex quibus omnibus Thimar, in Natolia scilicet & Romania, resultant. 50. millia equitū, qui omnes obediunt suis præsidibus, & semper stant parati ad bellum. Nec aliud alimentum habent, q̄ ex agris illis.

Alterum militū genus est, qui Ianizari dicūtur, Omnes enim pedites sunt, & ex stipēdio Imperatoris viuunt, & Imperatori semper astāt. Maior pars horū est ex Romania, & ab origine Christiani. Quia semel in triennio, vel (vt alij asserūt) semel in quinquēnio fit delectus per totā Romaniam, vt colligantur filij subditorꝝ quasi decimæ. Hi in Natoliā missi, lingua & Turcorū ritu imbuuntur: quum pubertatis annos attigerint, armis exercitātur. Magis strenui ac exerciti, pro custodia Imperatoris deputantur, peditesq́ꝫ fiunt. In qua quidē custodia penè semꝑ sunt numero nouē aut decē millia. Quorū capitane⁹ Agga dicit̄, magnę autoritatis. Inepti verò militię deligunt̄ ad custodiēdas arces ac munitiões

quorum sunt circiter triginta millia, qui obediunt suis Dazdari, hoc est, castellanis, viuentes ex stipendio. Sunt autem Ianizari munimen ac robur Imperatoris, eiq; obsequentissimi, tuenturq; ipsum contra omnes tumultus ac seditiones.

Assapij vero sunt milites gregarij, minus exercitati ac pretio conducti. Quorum aliqui sunt pedites, aliqui vero equites, hi etiam classem maritimã intrant, habentes pro stipendio viritim aspra quinque per diem. De tali autem genere militum, quantum ipse Imperator vult, tantum conducere potest, cum sint vulgares, & ad pugnandum inexperti, tã in pugna terrestri, quàm nauali. Et possunt esse Assapij tam Christiani quàm Turci ac aliæ nationes.

Accangij militant ad fortunam, sine agris et sine stipendiis, quintã partem prędæ Imperatori dantes Et si qui strenui apparuerint, Thimarci vel alterius dignitatis nomen sortiuntur.

Sunt qui exercitum ordinant, & clauis ferreis milites in stationibus suis stare cogunt, & semper præcedunt Imperatorem, eiq; viam parant. Hi appellantur Zausci, numero sunt quadringenti, viuuntq; ex stipendio.

Sunt præterea quidam milites prodigiosarum virium, qui contra quinque pugnare perhibentur. Stipendium quoq; pro quinq; militibus sumunt, quos Besly vocant, numero sunt ducenti circiter, pariterq; stipendio Imperatoris viuunt.

Sunt & Gemly, qui arte gladiatoria peritissimi habentur, maximaq; agilitate lanceis, sagittis, gladiis exercẽtur, sunt semper equites: quorum numerus est centum sexaginta, viuuntq; ex stipendio.

Muselmi sunt, qui munitiones castra, & propugnacula construunt. Quorum merces est diurna quin-

que asprium: quartus ex dicta prouincia intrat exercitum.

Sed Iaya sunt Turcæ, qui propriis expensis militant, quia exempti sunt ab omni alio onere. Ipsi quoq; vias mundant simul cum Muselmi.

Sarohari habent stipendium ab Imperatore asprium quatuor per diem. Homines sunt agrestes: sequentes exercitum, omnia vilia opera exercent, sicut Muselmi et Iaya. His omnibus militia terrestris efficitur. Habet autẽ Turcorum imperator præter ordinarium hunc exercitum, alium quendam particularem triginta millium militum, astutissimorũ magis q̃ fortiũ. Qui quasi grassatores, nocte magis operantur q̃ die. Hi singulis annis, nonnunq̃ semel, nonnũq̃ bis aut ter prædatũ exeũt occulte, miro silẽtio, vt ne vicini quidem egressum intelligant: Tanta arte corpora sua & equorum curantes, vt labor nullus aut inedia illis possit officere. Cum enim ex ocio diuturno saginati corpora pinguia habent, diebus quibusdam quadã lege ac certa disciplina exercitioq; moderato corpulentiam deponere curant, vt sagina interior medullis inhæreat. Exituri aliud iter diuulgant, vt fallant exploratores. Tũ exeũtes duce aliquo itineris, tanto impetu, tã celeriter currunt die & nocte vna, vt nemo absque admiratione audire possit, vel videre talem exercitum: frigoris, caloris, inediæ, viarum difficultatis patientissimi. Nec impedimento leui commoti reuertuntur sine præda. Miram habent industriam cognoscendi equos simplici intuitu, ac iudicandi homines de viribus, quos citra sanguinis effusionem (nisi necessitate coacti) viuos capiunt & abducunt. Malunt enim è viuis tributum capere & vsuram, quàm frustra occidere. Habent autem hi secum mercatores, qui captiuos

mox emptos cathenis includunt & abducunt, vt sint milites in suo itinere expediti. Quandoq; vero deferuntur mercatoribus in oppidis habitantibus, qui captos emant : de quibus paulò inferius dicemus.

Classis Turcorum continet ad summum vela quadraginta, computatis nauibus, triremibus, biremibus, palandriis, grippis, & aliis generibus nauigiorum, quæ capit circiter triginta hominum millia. Quam parare solet Constantinopoli, Nicaoniæ, Callipoli, Nigroponto, & Vaulone. Sed cum sint in ea homines vt plurimum agrestes, & ad nauigandum experti, magnas vires habere non potest. Cuius Capitaneus semper est præfectus Callipoli. Et illi qui ipsam intrant, omnes sunt pretio conducti secundum distinctionem exercitij & officiorũ.

MODVS CASTRAMEtandi Turcorum, ac de instruendis aciebus.

CVR non autem subiungimus morem castra locandi Turcis solitum? cum omnes & Græci & Romani autores, qui rei militaris disciplinam scripsere, postq̃ eiusdẽ artis pręcepta posuerũt, scientiã instruendarũ acierum subiungunt, quam ab Homeri temporibus initium sumpsisse compertũ est. Homerus enim hanc scientiam ordinandarum acierum tenuit, & ab ea Principes laudauit. Quod vel hinc maxime patet, cum de Mnestheo sic scribit.

Nulla quidem huic similẽ mortalem protulit ętas,
Ordine qui Martis turmas equitemq; locaret.

Vnde ex Homerica armorũ disciplina scripserũt opera Stratocles, Hermias, Æneas, Cyaneas Thessalus, Pyrrhus Epirota, Alexãder eius filius, Pausanias, Euãgelus, Polybi⁹ Megalopolitan⁹, vir in varia doctrina

doctrinarum eruditione exercitus, & Scipionis familiaris, Clearchus Eupolemus, Iphurates, Brycen, Possidonius Stoicus artem instruendarum acierũ abunde scripsit. Inter Romanos quoque Frontinus præter strategematon libros, quemadmodum copiæ instrui deberent scripsit. Helianus pręterea Gręcus ad Hadrianum Cæsarem opus pulcherrimum, quod Theodorus Gaza Latinitate donauit, de instruendis aciebus scriptum reliquit. In quo ex Mathematica disciplina docuit, quo pacto phalãx simplaris, duplaris, quadruplaris, Macedonica, cuneata, quadrata, transuersa, occeps & anceps statuenda. Quomodo Rhombus ordinandus, quomodo Cuneus, & id genus quascunque turmas. Quæ cum lõge diuersæ sint ab eo ordine qui hodie fiunt, volui Turcorum morem locandi castra subiicere. Priusquàm enim Imperator in castra descendit, qui huic officio præsunt, locum aptiorem pro castris qui ab impetu hostium tutus sit, et ex quo hostes facile possint expugnari, deligunt, vt vel monte vel fluuio, vel palude munitior sit. Hunc descripto ambitu castrorum, fossatis altissimis circundant ac muniunt. Post quæ sequuntur cunei acutissimi, in circuitu cathenis desuper colligatis. Sequitur dehinc ordo camelorum, qui commeatum & impedimenta pro vsu castrorum gestant. Post quos minor altera fossa foditur in ambitu, cum hastis pro maiori tuitione in circuitu affixis. Quo in loco Sarahori, Iaya, & Muselim habitatiões suas habent. Post tot validas munitiones, pedites qui Ianizari dicuntur, per multiplices ambitus papiliones & tentoria sua figunt. In quorum medio Imperator ipse cum pueris & ministris suis ornatissima tentoria habet. Eminent præterea duo maxima cornua contra hostes,

quibus

quibus cum pugnandum est, adhærentia circulo castrorum. In quibus collocati sunt equites cum suis præsidibus. In vno enim cornu sunt milites Thimarci, qui agros possident in Natolia. In altero hi qui agros possident in Romania. In capite vero cuiuslibet præsidet Princípes præsidum Beglerbegh. At in medio horum cornuum locantur omnes corporis custodes Imperatoris, hoc est, Spahioglani, Soluphtari, Solacchi, & cæteri aulici. Post quos situ ata sunt varia genera tormentorum & machinarũ. Quum igitur pugnandum est, in qua parte imperij, bellum gerendum est, Beglerbech illius partis cum suis præsidibus pugnam incipit. Quòd si contigerit milites illius cornu ab hostibus superari, mox alterum cornu opem fert. Superatis ambobus cornubus pugnatur omni genere missilium & tormentorum. Deinde custodes corporis manus conferunt. Vltimo Ianizari Imperatorem ipsum in medio duorum cornuum collocant, ne forte ipse vertens terga hostibus, esset causa internitionis totius exercitus. Ineúntq; pugnam eo feruore, velut in quibus totum robur exercitus cõstare videtur. Tanta autem animi promptitudine tanquàm alacres ad bellum (si quando cogitur exercitus) concurrunt, vt ad nuptias ituros putes. Nec tempus egrediendi præscriptum expectantes, sed illud ipsum præueniunt, pluresq; non vocati sponte veniunt, magnam iudicantes iniuriam domi ociosum manere, cum nihil habeant prestantius atque excellentius, quàm inter hostes, enses, ac sagittas in campo mori, non domi inter eiulatus atque lachrymas muliercularum. Tales nanque prælio occisi, veluti victores beati prædicantur ac venerantur. Non igitur magni laboris est congregare exercitum Turcorum Imperatori, qui

missis

missis tantum nunciis prouinciarum Præsidibus exercitum congregandum præcipit. Hi per præconē in singulis oppidis ad præstitutum diem adesse proclamāt milites. Qui dicto audientes, mox cum præside suo veniunt, sine magno strepitu, non curiose ornati, simpliciter cum armis solitis. Vtuntur autē equites non nisi castratis equis, vt strepitus fugiantur omnes. Nulla ephippiorum cura, ornatum omnem contemnunt. Arma in sarcinis camelorum & mulorum deferuntur. Nullus discurrit aut cū equo saltat. Principes etiam tum simplici incedunt habitu, vt vix dignosci possint. Neque vexillis vtuntur magnis, vt nostri, sed Duces pro signo altam præferunt hastam. In cuius summitate pili colorati pendent, quo facilius ducem suum agnoscāt. Qui tympano quodam cum fistula, quoties pugna ineunda est, signum dat. Et illi patria lingua vocantur Isumbasthi, quibus subsunt centuriones nonnunquam quatuor, nonnunquam decem, qui Tscheribaschi appellantur, iuxta exercitus magnitudinem. Si autē maior ingruat Imperatori necessitas, exercitum cogit, qui vulgo dicitur Tscherihor, quo quartus quisque & quintus quisque bello ascribitur: & tum immensa aduenit multitudo. Cæterum quomodo castra ordinantur, & quo pacto Imperator septus custoditur, omnia hæc melius visu discuntur.

DE RELIGIONE TVRcorum ritu᷈q;, ac more viuendi domestico in vniuersum.

EXigit res ipsa, vt posteaq̄ militarē disseruimus Turcorum disciplinam, qua domi forisq; vtuntur, nunc de quotidiano ac domestico loquamur viuendi ritu. Atq; primum omnium de religione ipsorum

ſorum, quæ ita longe lateq́; radices egit, vt maximã Aſiæ, maiorem Aphricæ (nam & Saraceni Mahometis religioni addicti ſunt) haud paruam denique Europæ partem occuparit inſana iſthæc ſcabies. Hanc Mahometes ille pſeudopropheta inuexit, miſeramq́; gentem ac ſtolidam feſellit lege ſua ineptiſſima, ſi modo deliramentum & aceruus mendaciorum (quæ Alcoranus ſuus continet) lex dici debet. Oſtendimus enim cum de hoc ſeductore loqueremur ſuperius abunde, quemadmodum callidus iſte veterator opera Sergij Monachi perfidiſſimi opus ædiderit, cui titulum fecit Alcoranum, quo lex ſua continebatur. Qua perſuadebat nonnullas ineptias fatuæ plebi, non vt religionem vllam aut diuina præcepta animis hominũ insereret, à qbus animus eius longè erat alienus, vtpote qui ſceleſtiſſimus omnia contempſit per peſſima quęq; vitia veluti ſus in volutabro verſatus, ſed vt ſub ſpecie religionis decepta miſera plebe, imperium ſibi vendicaret, regnumq́; cõſtitueret. Aſtutus enim carnifex ſine religiõe ſciebat nil ſeſe proficere poſſe, quæ animis hominum naturaliter penè inſita videtur. Hinc gladio legem ſuam confirmauit. Qui enim legem ſuam recuſarent, hos enſe ferroq́; interficere iuſſit. Licet Vt eſt Alcoranus ſuus plenus mendaciorum, nunc Chriſtianam probat legem vehementer ſummiſq́; præconiis effert, nunc vero Moſaicam. Atque vt his laudibus decipiat Chriſtianos, in albo veſtitos nominat, ac vnumquenque in ſua ſecta ſaluari plane aſſerit. Sunt autem qui hunc librum legis Alcoranum ob præceptorum collectionem dictum, atque Alfurcanum ob diſcretam capitulorum (quæ Arabes azoras vocant) ſeparationẽ, à Mahomete collectum ſcribant, opera Sergij Neſtoriani.

fo. 1. 2. 3.

Quibus

Quibus etiam tum accessit Iacobita Balteira, præte rea Hebræus quidam Phinies, & Abdia nomine Salon, postea dictus Abdala. Alij vero tradũt mor tuo Mahomete, quatuor diuersos libros legis Alco rani titulo repertos. Quidã Merban filium Elheckẽ autorem scribunt. Quidam Elgug virum potentẽ octuaginta quinque sententias libro detraxisse, & nouas totidem adiecisse narrant. Legimus etiam a-pud quendam Arabem Christianum, Sergiũ Mo-nachum è monasterio suo eiectum, mœcham appli cuisse, & Nestorianam hæresim (eius enim sectæ e-rat) vt illis assentiretur, feminasse, Idololatrasq; ad fi-dem Christianam cõuertisse. Inter quos Mahome-tes fuit: qui à Iudæis tamen tribus astutis, ne synce-rus fieret in fide, persuasus, nouam legem ædidit. Cum autem defunctus esset Mahometes, Hebræi Hali filium Habitalix (cui Mahometes dimisit collectiones suas) persuadere laborarunt, vt & ipse prophetam se faceret, ac de libro legis quæ vellet tolleret, adiiceretq; noua quæcunque placerent. Sic miranda est & magna inter Arabes de huius libri autore variatio atq; disceptatio. Communis tamẽ sectæ huius factio credit, Alcoranum à Mahome-te scriptum, & à Deo sibi inspiratum, tam sanctas leges continere, vt esset legatus ac propheta gentis Arabicæ, qui ab erroribus eam reduceret per reue-lationes sibi à Deo concessas, vt his seruatis legibus expectarẽt in paradiso remunerationem, dicerẽtur-que in hoc mundo Mussilmanni, hoc est, beati. Vt cunque tamen res se habet, cum hic liber multis sca teat nugis ac inexcusabilibus mendaciis, multi ac magni ingenio atq; doctrina viri excellentes, Græ-ci ac Latini, viuis, vt aiunt, rationibus hunc exami nantes librum, confutarunt, ac condemnarunt.

Ioan

Ioannes in primis Damascenus, qui pauló post initium huius sectæ fuit, acute ineptias illas refutauit. Tum Ioannes Segobiensis Hispanus transtulit Alcoranum, ac contra deliramenta ingeniose commentatus est. Petrus Abbas Cluniacensis post Basileæ Nicolao de Cusa Cardinali hunc Alcoranum trãslatum tradidit, ac librum quendam alium de generatione Mahometis, & duodecim successoribus eius in regno, cum centum quæstionibus de doctrina eius. Hunc vir sagacissimus vt intelligere posset, Constantinopolim perrexit, ac in Pera doctos fratres sciscitatus de dubiis, vbi rediit, librũ scripsit de Cribratiõe Alcorani eruditissimum, qui impressus circumfertur cũ aliis eius operibus oppidò quàm eruditis. Excitatus & Dionysius Carthusiensis, opus insigne contra Alcoranum Nicolao Pontifici nuncupauit. Alij præterea fratres plures, Cardinalisq; quidam S. Sixti. Omnes tamen Ricardus ordinis prædicatorum, quem alij Ricoldum vocitant, qui Arabicis literis in Baldaco operam dedit, superare ingenio visus est: In Baldaco enim generale studium eius sectæ est. Vbi inhibetur publice Euangeliũ legi ac Philosophia, timẽtes ne Alcoranus pòst contemnatur. Superfluum igitur esset, quæ de religione sanxiuit Mahometes, longioribus argumentis, & refellere & improbare: satis est veluti digito quædam religionis præcepta signare. Cur vinum indixerit, cur vxores plures concesserit, abunde superius enarrauimus. Geniales enim delitias vitæ, obseruatoribus legis suæ vndique, & hic & in Paradiso post mortem liberalissime semper promisit. Docuit autem orationes quinq; in die offerre, quo lex sua media esset inter Mosaicam, quæ ter in die iubet orare, & Christianam quæ septies. Vt autem

K mundi

S. Io: Damascenus.

mundiciam perfectam assequerētur, statuit, manus, bracbia, os, nares, aures, oculos, capillos, infimos pedes mundari. Voluptati id magis corporeæ conuenit, quàm animæ purgationi, quæ alio indiget lauacro vt mundetur. Iussit in domum Dei illicitam semel quæ in Mecha est, peregre proficisci, illamq́ꝫ inconsutilibus tegumentis circundare: Tum saxa per media fœmora retro proiicere. Quæ consuetudo ab Indis ad Arabes manauit, & à Mahometo corroborata permansit: addito tantum lintheo ob verecūdiam, Veneri inseruire per hoc clā insinuans. Dicebat autem primum parentem è Paradiso eiectum hanc domum struxisse, & posteritati ad Abrahæ vsque tempora pro loco orationis consignasse, sacrificiaq́ꝫ oblata illic esse, vsque ad Mahometis Ismahelitę tempora. Hinc domus hæc pro orationibus deputata fuit. Narrat in Alcorano fabulosissime, quomodo vna nocte ab oratorio Mechæ in sanctam domū Hierosolymam iumento delatus sit, vt hinc in cœlum Duce Gabriele ascenderet: quemadmodum vetulę pueris solent aniles narrare fabulas, faciens iumentum vti lingua humana. Cæterum multa huius sectæ deliramenta Abbas Ioachim, dum in Apocalypseos librum commentatur, deridet: eorumque prognosticatur dementiam ex Ioannis Euangelistæ verbis.

Vnde ex hoc Alcorano edocti Turci, hunc hodie obseruant viuendi morem, vt frater ille, qui duos & viginti annos illic seruierat captiuus, prodidit. Inprimis imagines omnes, seu pictas seu sculptas abhorrent ac detestantur vsque adeo, vt Christianos quoniam his oblectantur Idololatras, dæmonumque cultores & vocitent & firmiter credant. Superstitionem insignem et potissimum ridendam

Christia

Christianorum censent, qui arma atque insignia sua in templis, ædibusque sacris suspendunt, cum ipsi ne sigillo quidem vtantur, etiam in literis regiis, contẽti nudis literis si nomen adsit mittentis, aut syngrapho, cætera inutilia vanaque reputantes. Ex eadem causa vsum campanarum nequaquam admittunt, illis ipsis etiam Christianis qui sub ditione eorum viuunt. Neminem enim cogunt fidem negare suã, nec magni æstimant persuadere alicui vt abnegata priori religione, nouam assumant.

RELIGIO TVRCORVM specialis, & de sacerdotibus eorum, ac peregrinis.

Qualis sit hodie Turcorum professio particularis, frater is qui captiuus duos et viginti annos miseram seruiuit seruitutem, oblitus patriæ linguæ, Turcorum idioma plenè assequutus est, ac literaturã, qua etiã sacerdotio dignus visus est multis, opusculo quodam expressit. Quod ne periret, excerpsi & notatu digniora decenti breuitate conscripsi. Professio itaque super quam fundata est lex Turcorum hæc est. Hillayl haha hillalach Mehemeth erczullach, id est, Deus est vnus & Mahometes est propheta eius maior. Vbi sub specie pietatis dum se vnius Dei cultorem pollicetur, clàm venenum miseris infundit animabus pseudopropheta iste Mahometes. Credunt enim Turci primum magnum prophetam à Deo missum fuisse Moysen, cui datus est liber Tefrit, quem nos Pentateuchum dicimus, ac homines omnes qui hanc legem custodierunt, fuisse saluatos. Cum autem lex illa per socordiam ac hominum malitiam fuisset corrupta, magnus iterum Propheta à Deo missus Dauid, librum Tzabur attulit, quem nos Psalterium vocamus.

nota. cap.

nota.

Sed iterum ad interitum eunte plebe, Iesus tertius Propheta magnus à Deo missus, nouam legem cū libro cui nomen Ingilis, hoc est, Euangelium, causa salutis apportauit. Deficiente vero & hac lege, quartus electus est propheta Mahometes, qui legem cū libro cui nomen Alcoranus est, à Deo accepit. Hæc itaque lex Alcorani primum præceptum hoc habet, vt nemo cuiuscunque sexus, dignitatis ac eminentiæ fuerit, prouectam assequutus ætatem, extra matrimonium vitam agat. Deinde magno rigore quinquies in die præcipit orandum, horis et temporibus assignatis certis. Prima eorum oratio patria lingua Dangnanias vocata, per quatuor Erket, & duo Czalamat perficitur. Est autem Erket geminata inclinatio, cum totidem prostrationibus. Czalamat vero est ipsa secreta oratio, quam sedendo perficit post quodlibet Erket, cum salutatione à dextris & sinistris, et impressione pacis, quam vtraque manu in faciem obducendo facit. Fit hæc oratio in ortu solis mane, nullo habito respectu artificialis horologij. Secunda oratio quæ circiter meridiem fit Orlenanias dicta, continet decem Ercket, & quinque Czalamat. Tertia oratio Kyndinanias lingua gentili nuncupata, in declinatione solis vespertino tempore fit, cōplexa octo Ercket & quatuor Czalamat. Quarta oratio Achsamnanias vocata, quinque Ercket & tria Czalamat in se tenens, circa occasum solis fieri consueuit. Vltima & quinta cæteris prolixior (nam quindecim Ercket, octo Czalamat complectitur) post cœnam tardiori solet fieri hora, dicta Iaczinonias. Has orationes vnusquisq; cum Parrochiano suo in proprio templo tenetur orare, nisi occurrente impedimento legitimo, ob quod in alio loco hæ explentur: Quandoquidem li-

cet etiam neglectas supplere, si non debitum tempus fuerit seruatum. Dies veneris, vt superius annotauimus, est apud Turcos celebris, quemadmodũ apud nos dies solis, quo attentius orant: non tamen vacant ab vllo labore. Singulis autem in ciuitatibus principale est quoddam templum, patria lingua Enemesgit appellatũ, quo die Veneris omnes conueniunt, Rex quoque in primis, & alij Principes. Oratione meridiana perfecta, fit prædicatio & eleemosynarum regaliũ distributio. Vix autem dici potest quanto silentio sacras suas orationes perficiant. Habent etenim inquisitores, qui accusatos de orationum omissione multis afficiant ignominiis: vt per vrbem circumducentes, ac tabulam cum caudis vulpinis collo appendentes, nõ sine mulcta pecuniaria dimittant, potissimum si orationes illas tempore suæ quadragesimæ intermittant. Præparãt autem se, vt paratiores sint ad orationem faciũdam lotione, quæ apud eos triplex est. Prima gentili lingua Zcoagirmeg vocitatur, quæ perfusio est totius corporis cum aqua tam diligens ac curiosa, vt nullus penitus in vniuerso corpore locus illotus maneat, alioqui inualida esset lotio. Solent ob id radere pilos in omni parte corporis, barba in viris excepta, & crinibus in capite mulieris. Quos tamen multo studio lauant, & pectinibus crebro discriminant, vt aqua penetrare possit. Incidunt præterea vngues manuum ac pedum, & vtuntur ob hanc rem circuncisione, vt hæc lotio non sit inualida, ne sub præputio sordes remaneant. Non enim in remedium alicuius culpæ talis fit circuncisio, vt Hebræi facere consueuerunt (quandoquidem originale peccatum apud eos ignoratur) sed quandam ob superstitionem, Nam probri loco ducunt, si quis cui-

quàm dicat Czunetſz, hoc,eſt,non circunciſe. Solēt enim cæteris ignominiæ loco dicere : Vos incircuncisi,quaſi dicant immundi homines. Quanquā maior pars filiorum ſine circunciſione moriantur. adeo nulli ſaluti putant prodeſſe circunciſionem, ſi ſuperſtitio tollatur. Vt igitur ad lotionem reuertamur,primam putant perneceſſariam poſt quamcūque pollutionis maculam, vel etiam naturalem. Nec enim cuiquam loquitur, vel aliquo tractatur, ſi poſſibile eſt,etiam vix ab vllo cernitur, niſi prius in aqua merſus aut perfuſus aqua mundetur. Sunt itaq; in ciuitatibus inſignioribus balnea,quibus cōtinue vtuntur. Vbi nō ſunt,ſecretum locum aliquē ad lotionem præparatū habent in domibus, vt poſſint aqua perfundi priusq̃ domum exeant. Pollutū enimuero ſi agnoſcant,Tſchump per contumeliam vocant,per quod immundiciam tanquàm execrabilem reprehendunt. Altera lotio vulgo Tachriat dicitur, quæ neceſſaria eſt cum opus naturæ exercetur,vel ventoſitates erumpunt. Tum enim aliquo ſecreto loco verenda abluunt. Maxima etenim ſolicitudine curant, tam domi, quàm foris vel caſtris, dum naturæ opera perficiunt, ne corpus denudent. Vtuntur nanque fœmoralibus amplis,quibus ſolutis(nam ante aperiuntur) reiiciunt curati in terram veſtes ſine corporis nudatione, vt vix quiſpiā quid agat deprehendi valeat. Erectus enim & ſtans nunquàm quis cernitur naturæ opera exercere: Piaculū id foret maximum. Inprimis tamen cauet,ne faciē in meridiem vertat hoc agens,quo ſe orantes vertere conſueuerūt. Tertia lotio Abdas dicitur,alij Aptam vocant, quinque ſenſuum organis perneceſſaria : qua manus & brachia ad cubitos vſque abluunt,dehinc os,nares,& totā faciem ad aures vſque.

Tum

Tum manu cum aqua ſuperducto capite, deſcendit ad pedes, ablutiſq; cruribus ad tibias hæc lotio proficiſcitur. In omni loco licitum eſt hanc facere, nec neceſſum vt præcedat vnamquamq; orationem, niſi immunditia aliqua hanc exigeret. Satis eſt enim vna lotio ante orationes omnes, ſi caueatur immunditia omnis. Licet aliqui ob maiorem cautelam ac deuotionem frequentius eam repetant.

Ieiunium habent in anno ſemel per menſem integrum. Accipiũt enim lunationem vnam inter duodecim lunationes anni communis, in qua ieiunãt. Cum enim annus ſolaris non concordet in menſibus cum anno lunari ſine embolyſmo, huius ignari ſupputationis, duodecim lunationes pro anno capiunt. Menſis igitur ieiunij eorum nunc in hyeme, nunc in æſtate contingit. Abſtinent autem ipſo ieiunij die ab omni genere cibi & potus. Noctu autem quoties libuerit, crapulantur. In fine ieiunij vnum Paſcha celebrant, in quo memoriam mortuorum agunt peregrinantes, ac commeatum ſecum deferentes, quo veſcantur. Oſculantur ſe inuicem mutuo, & bonum imprecantur Paſcha alter alteri. Poſt quadrageſimũ autem diem ab hoc alterum Paſcha celebrant, quo eorum peregrini ad Mecham veniunt cum multis aliis nationibus, quæ huic ſectæ adhærent. Etenim Arabes, Saraceni, Tartari, quandoque etiam Chriſtiani, qui ob id maximopere venerantur, tanquam victores & viri digniſſimi, multiſque vtuntur priuilegiis, cognominati Hatſchilai, annuatim viſitant memoriam mortuorum, & ſepulchrũ Mahometis in Mecha ciuitate, quę XL. dierum itineris ſpacio à Hieroſolyma diſtat, venerantes. Quod iter camelis (quoniam terra eſt

aridissima & hinc arenosa admodum) perficitur, à Soldano in hunc vsum ordinatis. Sūt iis peregrinis duo constructa xenodochia, quæ nos hospitalia dicimus, in itinere vnum, quod Czeinmēczercij lingua dicitur patria, capacissimum multorum hominum, exædificatum in locis desertis, vbi habitatores non sunt. Alterum in ciuitatibus Ymarat cognominatum. Sunt autem à regibus & principibus extructa, & possessionibus dotata plurimis, vt redditibus illic ali possint abunde bis in die, non modo peregrini aduentantes, sed & studentes quidam ascriptitij, & sacerdotes nonnulli, qui pro fundatoris anima officium quotidie dicunt.

Gymnasia præterea habent, in quibus leges ciuiles à regibus editę pro regno conseruando docēt, in quibus qui proficiūt, honorãtur, & ad iudicandum ac populum gubernandum eliguntur. Insigniores Muderis, minores Minetsthum vulgo dicuntur, minus vero docti Taursman. Quibus sufficit, vt Alcoranum sciant, & ceremonias quæ ad orationem & cultum legis pertinent, bene intelligant: exempti à seruitute, & liberi ab oneribus communis populi. Iudices enim Registrarij & Iurisconsulti, qui Caliphe dicuntur, aliis sunt pro necessitate prouisi stipendiis. Nullam tamen artem liberalem addiscunt. Ab omnibus honestis disciplinis & scientiis sunt ita alieni, vt nec nomina noscant, nec mysteria ac sacramenta ceremoniasque legis suæ aliqua ratione confirmare possint, innixi solis consuetudinibus.

Sacerdotes eorū nullam habent occupationē circa curā aīarum, vt nostri. In audiendis confessionibus, exhibitione sacramentorū & custodiendis reliquiis ac ædibus sacris: quandoquidē nullas habēt.

Nihil

Nihil enim ecclesię eorum á domibus differunt cõmunibus, vt nec sacerdotes á communi populo. Sacerdotes nanq; nec meditationibus, nec studiis literarum vacãt, sed vxoris solatio & filiorũ communisq; familiæ. Iumenta enim curãt, mercantur, vsuram capiunt in possessionibus, venationi incũbunt, aucupio & canibus operã nauant: Nihil est eis illicitum prohibitum'ue. Qualis enim lex ac cultus, tales & sacerdotes & ministri. Quamuis enim multam corã hominibus religionem simulant, clam tamen omnibus se flagitiis immergũt. Literas pecunia corrupti scribunt libertatis, vt serui capti fugiãt. Magicas itẽ vanitates literis signant, ne quis in prælio vulneretur, aut ense aut sagitta. Quas literas gentili lingua vocant Haymayly, multis omnino nequitiis coinquinati.

Habent autem religiosos multos habitu exteriori differẽtes; & arte diabolica (cuius filij sunt) miranda facientes: quibus rebus miserã plebem, dæmone malo suffragante, decipiunt. Quidã enim incedunt nudi, operientes verenda tantum: tantam præ se ferentes patiẽtiam, vt quasi impassibiles, neq; hyemis sæuitiam frigore, neq; æstatis ardorem calore sentiant; stigmata, cicatrices, incisiones cutis, vlcerationes æquè ferentes, si quis faciat, insensibiles penè. Quidam eò deueniunt abstinentiæ, & tantam induunt perfectionẽ, vt rarissimè cibũ ac potum sumãt, nonnunquã penitus sine cibo & potu degant. Alij magnam paupertatem professi, nil de terrenis rebus cogitãt, nec in crastinum aliquid reseruant. Alij rursus perpetuum silentium tenent vt muti, Czamutlar dicti, nullam cũ hominibus conuersationem habentes: ac ne prouocati quidem summis iniuriis ac tormentis ad loquendũ cogi possunt. Dicunt alij se

viſiones ac reuelationes, alij raptus ac extaſes ſuper naturales habere. Quicunque autem in hoc ſtatu degunt, Dermſchler nominantur, ſignaq́; diuerſa profeſſionis geſtant. Aliqui in capite pennas, quibus ſignificant ſe meditationibus ac reuelationibus deditos. Aliqui inaures, quibus notant obedientiam in ſpiritu, propter raptus frequentiam. Nõnulli cathenas in collo aut brachiis, quibus violentiam, quam in extaſi patiuntur, notificant. Nonnulli habitũ variis coloribus ex peciis cõſutum, quo paupertatem repreſentant. Varios tamen habentes viuendi ritus Quoniam aliqui inter homines cõuerſantur, alij ſeorſum congregati in modum villæ, plerique in nemoribus ac locis deſertis. Quidam in ciuitatibus aquam baiulant in vtribus, ad bibendum optimã, nihil inde mercedis expoſcentes, ſed hoſpitalitatis officium exhibentes. Habitãt aliqui circa ſepulchra mortuorum, & ex oblationibus populi viuunt. Hi omnes non ſeruant leges Mahometis particulares, quia vxores aliqui nõ habent, nec lotiones nec orationes ſecundum ceremonias prædictas faciunt. Fœminę autem quædã his ſeſe religioſis clam commiſcentes, dicuntur natos ſine virili ſemine parere, qui neſeſoglj vulgo vocãtur: Quanquã diabolico id fieri ſuggeſtu feratur. Quorũ ſemper duo in magna illa ciuitate, quæ Burſia corruptè, Pruſia ab antiquis dicta, capillis vel veſtimentis ſuis omnes infirmitates dicuntur depellere: quia eorum & actio & vita mirabilis & ſupernaturalis cenſetur. Ob id Chriſtianis illudentes, minime mirum eſſe dicunt, ſi IESVS Chriſtus ex Maria virgine natus dicatur. Omnes verò religioſi illi, qui Dermſchler vulgo nominantur, in magna habẽtur veneratione, quaſi ſanctorum ſuperſtites ac ſucceſſores, regnique

totius conseruatores, & amici Dei ac Mahometis. Horũ opinio est, legem nihil prodesse, sed gratiam Dei qua hominem saluari oportet, quæ sine merito & lege sufficiens est ad assequẽdam salutem, quam ipsi Rach Matallach nominant. Sed nulla ratione, nulla autoritate opinionem suam, prodigiis tantum & signis asserunt, multos in sui fauorem trahentes, potissimum qui spirituales & deuoti sunt. Sunt qui Czoslar appellãtur, quasi meditatiui vel spiritualibus exercitiis dediti. Hi quasi successores Prophetarum & patrum, qui hanc sectam fundarunt, magnę autoritatis habentur, traditiones patrum allegãtes, & per meritum homines saluari asserentes sine gratia & lege (quod Pereketallach vocant) innati oratiónibus particularibus, exercitiis spiritualibus, vigiliis, & meditationibus. Nunquam enim orationem intermittunt continuam, quam ipsi Izillaramach vocitant. Noctu conuenientes in circulo cõsidunt, ac commotione capitum per aliquód tempus repetendo dicunt Laylachillalach. Subiungũt deinde crebro item repetẽdo Lahu. Tandem repetunt iterum Huhu, & quasi exanimes cadũt & obdormiunt. Hos maxime illi venerantur, qui generis antiquitatem & stemma nobilitatis referunt, Esflier Embieler dicti, quorum genus eorum alterius nationis commixtionem non accipit, nec à patrum sanctione huius sectæ vnquam recessit. Sunt prçterea qui Horife, quod hæresim sonat, patria lingua dicuntur, asserentes quenque in sua lege saluari à Deo data, quum tales æquè bonę sint seruantibus: nec vlla sit alteri præferenda. Hi quasi schismatici & Turcis suspecti, nonnunquam deprehensi affliguntur. Quandoquidem occultè docent, & Christianorum ecclesias subeunt, aquáq; benedicta se conspergunt,

ſigno ſe crucis muniunt, legemq́; Chriſti tã bonam q̃ Mahometis aſſerũt. Religioſi autem Turcorum feſtiuitates quaſdam agunt, vel propter vota populi eis oblata, vel ad aſſequendã pluuiam, ſerenitatẽ, victoriam, vel propter prædeceſſorũ memoriam. Quæ quidem feſtiuitas Machia, ludus autẽ quem faciunt Czamach patria lingua dicitur. Congregãtur enim finitimi vnius regiõis, occidẽtes (ſi habẽt) animalia. Sin minus, ex leguminibus & oriza cœnam inſtituunt. Refectione peracta, qui primus inter eos eſt tympano accepto, modulatur: cæteri ſurgentes, ordine ludunt quadã regulata totius corporis agitatione, motibus honeſtis omniũm membrorum & valde decentibus, ſecundũ modulationem menſuræ inſtrumenti muſici. Tum in modũ vertiginis quodã motu velociſſimo circulariter rotatione ac corporis reuolutione (in qua vis ludi cõſiſtit) ita celeriter reuoluunť, vt homo ne ſit an ſtatua haud facile diſcernas, oſtendentes ſe in hoc quaſi ſupernaturalem habere corporũ agilitatem. Licet autẽ quiſpiam eos poſſit in cæteris ludi geſtibus imitari, hãc tamen reuolutionis rationẽ, quantumuis agilis, nemo facile ſequetur. Finito ludo ſurgunt omnes, & ordine cõfuſo imprecationis voces pro ſalute eorũ, á quibus eleemoſynas acceperũt, emittunt. Aiunt Prophetas antiquitus iis ludis vſos, quum Dauid dicatur ante arcam Domini luſiſſe. Loquuntur autem inter ludendũ ſermones quóſdã obſcuros á patribus ſibi traditos, qui ad eos dũ in raptu & extaſi ſunt, in ſpiritu loquuti ſunt. Qui quibuſdam breuibus ſententiis materiam complectuntur de qua tractant, verſibus & rithmis, quibus myſteria ceremoniarum ſuarũ ſpiritualiter explicant. Ob id ſacerdotes alij hos inuiſos habent tanquã ſimulatores, improban

probãtes ipſorũ & ludos & imprecationes tanquã inutiles, quum legem minime obſeruent: Licet maximam vitæ ſanctimoniam tã dictis q̃ factis oſtentant, Angeliq́ ex moribus, non homines iudicãtur. Quamuis enim ſpiritualis maieſtas de facie exprimitur, ſit tamen ſuperbiæ venenũ occultum intrinſecus. Volunt enim ab omnibus obſeruari: offenſi parũ, indignationem Dei imprecãtur, ſæpeq́ vindicta ſubſequi viſa eſt: omnes itaque cauent, ne hos offendant.

Mortui enim illi in numerum Sanctorum referuntur, & ſignis quibuſdã ac mendacibus prodigiis quum venerẽtur, plebem ſeducũt. In tota verò Turcia primę venerationis habetur, cui nomẽ Sedichaſi, quod interpretatur ſanctus victor, vel victorioſus inter ſanctos. Cuius ſepulchrũ eſt inter limites Caramannorũ & Othomãnorum. Quem tanta religione colunt, vt neminem deſiderio ſuo fraudatũ, qui opem illius implorarit conſtantiſſime credant: Præcipue ſi bellorũ ac victoriæ vota fiant. Ob quã rem, maxima donaria à Principibus quotãnis viritim ad huius ſepulchrum deferuntur.

Eſt alius apud hos ſanctus Hattſcipetteſch cognominatus, hoc eſt, peregrinationis adiutor, quem implorant peregrini.

Qui verò Aſcik paſſa dicitur, patronus amoris extat, & in matrimonio inuocatur prolis cauſſa, vel in partus periculo, vel maritatis litigantibus.

Vair paſſa, diſcordantibus concordiæ patrocinium conferre dicitur, nunc ſe iuuenem, nunc ſenem hominibus oſtendens.

Schleych paſſa conturbatis & tribulatis ſolatium præbere dicitur.

Chidirelles viatoribus neceſſitatem patientibus

auxilio esse solet. Quem in forma viatoris equo insidentem apparere inuocantibus aiunt.

Venerantur & quidã, qui pecorũ & cęterorum animalium curã habent, & qui pro pluuia aut serenitate assequenda inuocãtur, quorum alter Goiuelmirschin, alter Bartscumbassa nuncupatur: his butyro litant & calido pane, quem passama vocant.

Fuit inter religiosos illos quondã suspicio Regis de proditione, quocirca indignatus Amyras, hoc est, Rex, omnes comburi iussit. Quum autem senior ex illis pro excusatione multa dixisset frustra, primus ardẽtem introiuit furnum intrepidus, illæsusq; manens, incendium restinxit, ac miraculo illo Regis iram mitigauit, vt se suosq; à mortis redimeret periculo. Omnes illius posteri hunc tanquam sanctum venerãtur, eiusq; soleas, quæ in furno cũ ipso intactæ manserunt, pro testimonio veritatis hodie ostendunt. Omnia tamen hęc velamine simulationis obtegũtur. Nam quur faciant sacerdotes prædicta, reddere caussas nequeunt, de futura vita omnes æquè dubij. Antichristum Tetschel vocant, & friuola multa de purgatorio cõminiscuntur, absurdaq; multa fabulantur de inferno, è quo dicunt Mahometem post iudicium cuiuscunque sectæ homines omnes liberaturum, ob autoritatem magnam, quã apud Deum gerit.

DE CÆTERIS MORIBVS domesticis Turcorum.

NVlla maior cura Turcos subit, q̃ vt plures homines capiant & abducant, vendantq; & lucrẽtur. Nam Barbarũ genus sæua rapacitate aurũ appetit, ob nullamq; rem magis Regẽ obseruant, q̃ vt aureos præbeat indies nummos: Licet in regios natos miro amore sint affecti. Nec audẽt regium sanguinem

guinem persequi, nisi regia domo natus quispiam, in propinquum impetū crudeliter primum faciat. Ob id Regi suo valde obsequiosi, quum iubentur, dicto citius ad bellum exeunt. Siquando hostibus congrediuntur, ingenti clamore & sono tympanorum voces ædere, vt terrori multitudo sit, consueuerunt. Tum Mahometem deum suum inuocāt, corpus lauāt purgantq́; priusquā prælium ineāt. Tum quotidie in aurora ac solis occasu fistula & tympanis cantant, de futura victoria exultātes. Principes autem Turcorum, quum mutua sese reuerentia afficiunt, ter digito labellum cōpescere solent. Mos denicq; est apud Regem Turcorū, nē Oratores ac Legatos ipse audiat, sed Principes qui Bassæ dicuntur, tanquā interpretes ac intercessores ad Regem referunt, more regum Persarū, familiaritatis vitādæ gratia, quæ fastidium parit. Quantū autem reges in vita venerātur, tantū iis mortuis in tumultu ac seditionibus excitādis sunt parati. Æraria diripiūt, domos spoliāt, & nihil q̄d ad locupletandū prosit, omittūt. Mercatores in oppidis habēt, qui priuilegiis à Rege muniti, captiuos quoscūq; emūt, vendunt, impignorāt, redimūt, iuxta regalia ipsorū decreta, sine cuiuscunq; obstaculo. Bellū quoq; ea caussa adeūt, vt homines mercētur, ac publicè in foro vendāt vt pecora, ingeniosissimi ad noscendum, qui viribus valeant, cui labori adaptandi. Tum palam sine pudore homines nudi vtriusque sexus prostituuntur, currunt, ambulant, saltant, vt hinc ætas, virtus, robur discernatur. Si qui inobedientes aut verecundi pudenda tractari recusarint, colaphisantur, & flagellis cæduntur. Hic filius venditur matre vidente, hic mater abducitur in confusionē filij, hic marito erubescēte vxor vt scortū eluditur, alioq́; viro traditur.

Hic vxor

Hic vxor maritū videt aratro alligari. Hic paruuli è sinu matris rapiuntur(Abducunt enim nō prouectæ modo ætatis homines,sed paruulos & lactātes infantulos) Deniqꝫ nec dignitatis,nec sexus,nec ætatis,vel minima habetur ratio. Miles,paganus,sacerdos,plebeius,nobilis,ignobilis pari libra æstimantur. Serui empti mancipātur teterrimę seruituti,tanquam perpetuis carceribus: vbi nulla spes amplius libertatis,sed labores intolerabiles cū maximis opprobriis. Auidissimè enim omnes, seruos & ancillas possident,quia credūt egestatem se nullā visuros, si seruos habeant.Quoniam quum serui multiplicā tur,cū ancillis iungunt cōnubio. Villas ergo totas exædificāt,& agros iis colunt,ac inde ditantur.Serui itaque nil aliud cogitant,aut nulla alia de re colloquuntur, nisi de consilio fugiendi.Heri hoc animaduertentes,cibum subtrahūt,ne viaticū parent.Raro autem fuga elapsi,euadunt, præsertim qui vltra mare abducuntur:tā solliciti sunt Turci requirendi inueniendiqꝫ profugos, Inuentis & reductis,duplicatur miseria. Si iterum reducātur profugi,cruciantur & affliguntur sine omni humanitate. Nūc enim victus,nunc habitus negatus,mortem accelerat.Quibusdam cōpedes, quibusdam cathenæ annectūtur. Sunt quibus nares,aures,neruos pedum abscindūt, vt deformes noscātur. Prudentiores tamen seruos vt retineant, pacto & termino seruitij statuto, Iudici ordinario illius loci præsentant, acceptoqꝫ syngrapho de libertate assequenda securos reddunt. Perfecto tempore seruitutis, iudex Imperiali autoritate donat libertatem literis publicis (quas instrumenta solennia consueuimus appellare) tum licebat olim patriam petere. Nunc non licet etiam assequuta libertate, sed liberū est in Turcia quæcunqꝫ negotia obire,

obire. Quandoquidem in itineribus impediuntur, edicto Regis, ne patriam petant. Sunt tamen sacerdotes, qui accepta pecunia à seruis, adulterinas literas miro astu fabricant, quibus nõnulli fortuna propitia euadunt. Sunt item fures quidam, qui se mercatores fingũt, vt seruos & ancillas fugitiuas abducant, & in remotioribus locis vendunt: & hinc iterum furtim abigunt, donec propinquiora & finitima loca contingant, tum accepta pecunia, literas donant, quibus possint (si habuerint fauentem fortunã) euadere: Licet paucissimi ad patriam reuertantur. Verum ex Bosna, Albania, Sclauonia, adiacentibusque regionibus, ob paupertatem (quia ob annua tributa ac vectigalia ad summã egestatẽ redacti sunt) quum se nutrire vix possint, sponte ad Turcos veniunt & seruiunt, nonnunquam in magna multitudine: qui facile persuadentur, vt perpetuo maneant. Horum maxima est copia in Adrianopoli regia vrbe, quia facile linguam patriam ediscunt. Licet Sclauonica passim penè omnes vtantur lingua, & Imperator & curiales. Ex hac multitudine Turcus decimam colligit, & è Græcis quibusdam adhuc Christianis, vt sibi custodes corporis Ianizaros efficiat, vt supra abunde narrauimus. Sic itaque tria genera hominum Christianorũ in captiuitate Turcorũ inueniuntur. Primum est illorũ, qui in pura simplicitate vitã agunt, nihil de factis eorum aut soliciti aut curiosi, timentes ne ab erroribus decipiantur, Christianamque suam religionem pro virili in seruitutis iugo custodiunt. Alterum genus illorũ, qui curiose secretissima quæque indagant & scrutantur. Atque hi pericula nonnunquam experiuntur, dum incautè se ingerunt. Id autem faciunt, vt errata ac deceptiones huius perfidæ sectæ in scripta redigãt, posterisque

 mittant,

mittant, ne seducantur. Sic plures legimus captos, qui omnem illorū superstitionem curiose disquirentes, hæc quę scimus nobis nota reliquerunt.

Tertium genus medium quoddā tenet. Quum enim illi incaute eorum facta considerant, ab erroribus eorum capiuntur, fidem suam perdūt Christianam, & superstitioni se addicūt. Quorum magnus ibi est numerus, quoniam ad dignitates deinceps & diuitias perueniunt. Hoc facit simulata illa simplicitas, quam in vestitu, habitu, equitatu ostendūt: deridentes in primis Christianos, qui vestium varietate gaudent, quum apud ipsos tam viri q̃ fœminę, tam nobiles quàm ignobiles, nihil curiositatis aut leuitatis in habitu ostendant: Quod item in equitatu faciunt, quum prælium ineunt. Quinimo & Imperator illorum nonnūquam videtur cum duobus aut tribus balneum ingredi, ac templum religiose adire, vbi nō in cathedra ac solio regali, sed in terra substratis tapetibus sine reliquo ornamento, vt cæteri, sedet. Ante omnia autem student Turci mundiciæ. Omnia enim suspecta de mundicia reiiciunt. Ob id & vinum minime bibunt, quòd olim causa magni mali angelis fuit, qui inebriati vino, coitum cuiusdam pulcherrimæ mulieris petierūt, & iter ad cœlum docuerunt. Ipsi verò in puteum quendam profundissimum damnati sunt. Sed & carnes porcinas non comedunt, qui dicunt hominem illis immundum fieri. Et vinum in terra calidiore, vt in Arabia, parum habet voluptatis, quum frigidis delectentur potius poculis. Nec in parte domus vbi comedunt, aut canes aut pullos admittunt, ne loca fœdētur. Nec si vas aliquod, vel canis vel pullus contingat, ex eo amplius vescuntur. Solent enim pullum fune ligatum diebus septem ac amplius tenere,

nere, vt purum tantũ granum comedat. Nec mor ticinis vescuntur, aut sanguine suffocatis. Nisi enim ferro viderint gulam animalis secari, carnes non comedunt. Hinc etiam post quamcunque pollutionem, vt superius latè disseruimus, balneantur ac mundantur. Simplicitatẽ præterea ostendunt ædificiis suis, nullam penitus habentes delectationem in construendis domibus: licet sint auro atq; argento ditissimi, superfluitatem tamen esse iudicant. Raro enim ex lapidibus, frequenter ex lignis domus construunt. Rident itaque mirum in modum Christianos, quum tanta vident ædificia: quæ ideo putant extructa, quasi credant se perpetuo victuros Nobiliores autem æstatis tempore relinquẽtes vrbes, in campo sub papilionibus degunt, venationibusq; vtuntur. Qui verò pecudibus operam dant, nullas penitus habent domos, sed cum pecoribus terras pro pascuis quærunt: Hyeme calidiora & inferiora loca, æstate superiora, quamuis ditissimi sint in auro. Tuguriis exilibus contenti: ostendentes se, mundi peregrinos. Lusores pro pecunia quocunq; genere ludi, ignominia afficiunt, ac deinceps grauiori supplicio puniunt. In terra comedentes omnes sedent, nec scamnis nec sedibus vtentes: Quadam tamen decenti compositione, multum naturæ ipsi deferentes. Mensam habent ex corio ceruino, plerunque attonso ac rotundo, latitudine quinque aut amplius palmarum, cum circulis ferreis, quibus introducta corrigia instar bursæ clauditur, aperitur & portatur. Discalciati autem & in templis & in mensa sedent. Inhonestum enim videtur, si sedeat aliquis calceatus. Vtuntur ergo genere solearum (quas planellas dicimus) ipsi sua lingua bathmag vocant: His fœminæ præcipue vtuntur.

Vbi verò ſedent,tapetibus loca ſternunt, vel laneis vel ſcirpeis vel iuncinis. Exigente tamen neceſſitate ob humiditatem vel immũdiciam, tabulata à terra parum eleuata ponunt.

Quod vero ad augendã prolem attinet,licet vni cuique ſecundũ legem duodecim habere vxores legitimas, ancillas verò ſine numero quot libuerit. Et ſecundum eandem legem omnes filij & filiæ ancillarum habentur æqualiter hæredes cum vxorũ filiis. Solent enim pluribus in locis ac villis ſingulas habere vxores. Nam ob inquietudinem ac iurgia, raro in vna domo duæ ſimul manent vxores. Poſſunt autem dimittere vxores quando volunt. Quoniam ligamen illud matrimonij, quod ſuo idiomate Kebni vocãt,in poteſtate viri eſſe dicunt,nõ mulieris. Interuenit tamen huic etiam matrimoniali vinculo ſacerdotis autoritas. Æqualiter penè etiam omnibus vtuntur,cõcipiendę prolis gratia,ne amorem impetuoſum in aliquam transfundãt,licet duodecim habeant. Vtuntur fœminę ſimpliciſſimo habitu,nullum luxum repręſentante. Nec vnquã ſine velo aut aperta facie,in conſpectum virorũ,vel domi vel foris prodeunt. Mitræ caput tegunt,extremitas veli faciem tegit,vt ſoli oculi emineant. Hoc tã villanæ q̃ nobiliores faciunt. Nulla enim in publicum prodit nobilis, niſi ſubtili velata ſit ſerico. Vt homines ipſa videre poſſit omnes, à nemine autem facies eius videri. In die Veneris, quæ apud eos ſacra eſt(vt diximus)ad meridianã horam nobiliorũ vxores templũ ingrediuntur. Vbi locus ſecretus ſolas mulieres capit,quò viri vel nõ debeant,vel non poſſint adire. Colloquium viri & mulieris in publico,perrarum eſt. Rariſſimũ maritum,cũ vxore ſedere aut equitare,in publico, Cauent enim in domibus,

bus,ne coram familia vllũ lasciuiæ indicium osten dant:tanto rigore nõ modo in familiam,sed vxores quoq; vtuntur. Nobiliores Eunuchis vxores suas custodiunt,ne viris aliis misceantur. Magna seueritate omnino erga mulieres vti consueuerunt, etiam consanguinei. Facta enim desponsatione, sponsus vsq; in nuptiarum diem non comparet in faciem soceri aut socrus,quod item & sponsa obseruat. Tanta est apud istos verecundia,qua non modo plebeios,sed & sapientes decipiunt,vt apud ipsos conuertantur. Conuersis sacerdotibus & religiosis ad se, multas prouisiones faciunt,vt cæteris exemplo sint. Sic multi videntur religiosi Minores,Prędicatores & cæteri, qui fide Christi abnegata Mahometem adorant,miseram'q; plebem seducunt. Hæc omnia tendunt in deceptionem, quemadmodum tota lex Mahometis deceptionibus est plenissima: In his enim est fundata, & amotis his,tota corruit. Nam quæ de circuncisione ac lauacro præcipit, eò tendũt vt Hebræos Christianos'q; decipiat. Cætera omnia quæ lex illa(si modo deceptio lex dicenda est)complectitur,de mundicia,carne porcina,vino,& id genus aliis, vt luxum expleant & Veneri inseruiant, excogitata sunt. Omnia alia simulata & ficta,vt vno verbo complectar singula. Si quis verò latius quæ contra hanc legem dici possint scire desideret,Nicolaum Cusam in Cribratione Alcorani adeat: Et pulchram relegat,sed longam Pii Pontificis ad Mahometum Turcum epistolam, quæ incipit: Scripturus autẽ quæ pro tua salute,&c. In qua potiores legis Mahometis deceptiones recẽsentur, & ridendæ ineptiæ. Sed in ea oratione quoq; habita in conuentu Mantuano,sexto Calend. Octobris, Anno Christi Millesimo, quadringentesimo quin-

quagesimonono, Pius Secūdus Pontifex maximus vanitates legis Mahometicæ plures numerat: Adhortans simul Principes (quod & in bulla magna facit, quæ sic exorditur: Ezechielis Prophetæ magni sententia est, &c) & vniuersos Christianitatis Proceres precibus flagitat, vt contra Turcos proficiscantur, & bellum sumant. Suasit quidem, sed nō persuasit Orator ille Pius & Pōtifex. Et ob id semper latius serpsit hoc malum, vsque in ætatem nostram. Negligentiaq́ Principum res iam eò deuenit, vt neque Pontifex neque Cæsar, nec Reges nec Principes, nec ciues nec communitates de Turcis cogitent, loquantur, aut consultent. Dormimus omnes in vtranque aurem securi. Vereor sanè ne nos excitaturus Turcus olim oscitātes ita obruat, vt ne spatium quidem fugiendi nobis relinquat. Ego quod possum omnem moueo lapidē, singula oculis subiiciens. Felicis Petantij commētarium, quibus itineribus Turci sint aggrediēdi, veluti Corollarium subiungo. Quo cum magna olim mihi fuit familiaritas, quum Oratorem Cæsaris Maximiliani Budæ agerem. Hic etenim & ad Baiazethem secundum & Zelymum aliquoties iuit Orator, & planè multa Turcorū nouit, quæ oculis vidit. Sed iam ô lector hunc audias.

FELICIS PETANTII CANCELlarij Segniæ, quibus itineribus Turci sint aggrediēdi: Ad Vladislaum Hungariæ & Bohœmiæ Regem.

ACCEPIMVS serenissime Rex, maiores nostros quum de inferendo bello consultarēt, prius itinera quibus tuto in hostes pergerent, multorum & scriptis & documentis accuratius inuestigasse. Qua ex re sæpe compertum est, eos fusis va-

lidioribus copiis, amplissima regna atque opulentissimas Prouincias ocius fuisse adeptos. Ea propter operæpretium erit maiestatem vestrã commonuisse, quos terrarum limites, quásue gentium regiones adeat, in Turcos expeditionem affectãs. Et quamuis decenti & matura persuasione ad prouisionem ruinæ Christianę opus esset exordiri prolixioribus verbis, tamen status perturbatissimus rerũ me prohibet, eoq; maxime, quod maiores nostri (quorum exemplis innitimur) in huiusmodi arduis & maturè nauandis rebus, impigri ac semper citissimi extiterunt. Igitur dimissis oris maritimis, quæ versus Asiam nauigantibus patent, referam qui tramites ex Septentrionali plaga in Thraciam et Orientem dirigant. Primum igitur ex Pannonia ad Histri & Saui confluentem traiicitur in superiorem Mysiam, prope Belgradum oppidum, vbi duæ concurrunt viæ. Altera superior in Thraciam siue Romaniam, altera inferior ad Dardanos & Macedones mittẽs. Sed superiorem viam sequendo, patẽtibus campis Godomiri, præter celebre phanum Ressane, Regũ atque Principum illustratũ sepulchris, nõ procul per transito amne maioris Murauæ, relictisq; sinistrorsum agris Brailouc, per pagum Branicerum pergitur ad Nisum, olim (vt ex ruinis cernitur) ciuitatem peregregiam, nunc instar vici redactam, à Turcis & Bulgaris hãbitatam. Adiacent altissimis montibus ex finitimo Rhodope progressis fluuio Nisaua, à quo denominatur, magnaq; venalium copia rerum inter alios Mysiæ & Triballorũ pagos censetur præclara. Abest à traiectu Belgradi cxx. millibus passuum. Ex ea ascendendo ad vicum Pirochi situm in mõtanis, peragrato vasto mõtis Curiorouize iugo, arduo atque difficili, cũ ob profunda cir

cum eminētium rupium concaua, tum propter densissimū nemus longiores'q; amphractus, fit per quinquaginta milliaria accessus ad Sophiam Metropolim Triballorū, Emporium nostris seculis memorandum. Iacet in plano spectans ab Oriente inferiorem Mysiam, hoc est, Sagoriam, ex Cyabro flumine circa Bionium & Nicopolim oppidū porrectā per limites Histri ad mare Ponticum. A Meridie Thraciam, ab Occasu & Septentrione Cordiscos, Triballos, & excelsos montes Vasglize alpes.

Hinc Rhodope præ aliis q̄ plurimis q̄s habet, verticibus est eminentior, quasi omnibus finitimis mōtibus imperitāns. Quod ex ipsa Græca denominatione planè innuitur. Per cuius asperos & angustissimos aditus, biduo pertrāsitur ad plana Philipopolis vel Romaniæ. Hac Romani Asiæ quondā imperium sibi vendicātes, iter habuere: quorū insigne ad hæc vsq; tēpora in mōtis medio marmoreis erectū colūnis conspicitur. Hinc & Gotefredū de Bulionis, dum terrā promissionis recuperaturus pergeret, ad Hellesponti siue Callipolis traiectū ex superiori Mysia transcendisse memoriæ proditum est. Hisce etiā angustiis Vladislaus Pānoniæ et Poloniæ rex, olim ab Amuratho Turcorū Principe obsessus, retrocedere, & in Pannoniam ire fuit compulsus. Ex Philipopoli via tridui & campestri, continue ad latus Marize siue Hebri fluminis, peruenitur ad Drinopolim, vocatā apud priscos Odrisum siue Horestiada. Ea quantum pulchritudine & gestarū gloria rerum inter omnes Thraciarū vrbes semper clarueri, hinc vel maxime deprehēditur, q̄ eius fœcūditate veteres Bithyniæ reges allecti, ex Asia in Europam cōmigrantes, ipsam sibi domicilium atq; imperij sedē diu ante Byzantij expugnationē tenuere.

Ab ea

Ab ea in Propontidem & Hellespontum siue Callipolim, miliaria sexaginta: In Constantinopolim vero CXX. computantur.

ALTERA VIA INFERIOR QVÆ ex eodem Belgrado per Dardanos et Triballos montes Emum transgressa prope Hebrum, cum superiori via cõiungitur.

ALtera inferior via est, accessu perfacilis. Patet enim ex Belgrado ad limites Mysiæ & Dardanorum CCLXXX. millibus passuum, progrediens circa Osternize oppidum, & Rauanicense monasterium. Adducit primum ad Morauam, olim Moschium dictum, ad latus arcis Crusceue fluentem, quandoque imbrium exundatione inuadabilem. Dehinc ad Basilicam albam et Appenninimõtes Mysiam inuicem separans. Rascani enim primi huius prouinciæ populi feroces ac bellicosi, eam partem incolunt, quę ad Drauum, Sauum et Histrũ flumina spectat: Valachi montana, genus hominũ agreste. Hi gregibus tantum pollent & armentis. Aliam autem quæ ad Dardanos, Macedones, & Triballos vergit, Seruianę gentes habitant, vsu mitiores, & syderum aspectu benigniori: eò quòd magis ad meridiem tendant, & frequentiam cõmeantium mercatorum habeant. Pertransitis itaque montibus, sequitur planum Dubotize, frequenter inhabitatum. Sed dimisso aliquantisper ad leuam tramite, qui ad villam magnam Procopiæ & Nisum dirigit, non procul offert se vallis Cossouiza cum Labo flumine per medium eius decurrente, procedens ad latissimum Cossouium campum, ce-

lebratum toties diuersarum gētium certaminibus! Verum ex multis quæ hic præclare gesta in antiquis narrātur Annalibus, pauca in huius campi memoriam repetam. Galli olim Græciam atque Asiā occupaturi, illic primo tumultuantes, cum circumfinitimis populis prælium iniere, nō sine magna strage, vt ex eorum monumentis apparet. Precibusq; que vix inducias obtinuerant, donec traditis sepulturæ occisorum corporibus, ā prouincia abirent. Preterea anno iam cētesimo quinquagesimo Amuratho Turcorum Regi magna cum barbarorum multitudine ex Thracia in Mysiam irruenti, Lazarus Despotus huic cum multis milibus obuians, fuit occisus, paucis ex suo exercitu superstitibus, apud Turcos victoria remanente: non incruenta tamen, perempto ibidem eorum Rege. Vbi eius adhuc intestina marmoreo condita tumulo iacent. Cadauer enim in Bursiam siue Byrsam Bythiniæ Metropolim deportatum est, cum aliis ex Othomannorum familia Regibus sepeliendum. Postremo hic fuit illa infausta & omnibus sęculis execranda clades, Ioannis Huniadis genitoris diui Matthiæ, Pannoniorum Regis, ex conflictu habito cum Amuratho et Mahomete Calepino eius filio, qui fuit pater Moderni Tyrcorum Imperatoris. Huius campi planities protendit circiter septuaginta millia passuū vsq; ad vsam Cuzamici et fauces Clissuræ quæ ad Scopiam ducit, posita inter duo flumina Sithnizum & Labum, vallata vndique montibus. Quorum extrema perabundat vicis & pagis, habens ad latus opulentissimum pagum Pristinam, qui ob maximam vbertatem fuit quondam Mysiæ dominis in summis delitiis. Est insuper ad decem milliaria Nouomantana ciuitas, Germanorum colonia. In prin-

cipio

cipio nanque Saxones in Mysiæ partibus metalla & argenti materiam reperiere. Cæterum iuxta Horauize lacum & paludes, diuertendo ab ea via quæ ducit per Binzum Morauiam ad montes Criuicinæ infra Mysiam & Dardanos iacentes, itinere vnius diei ab ingressu Clisluræ, patet accessus ad Scopiam, caput Dardanorum, & terminum Macedoniæ. Hæc ciuitas est ferax & abundans omnibus preciosis terræ fructibus, plena diuitiis, diuersoriū peculiare Principis, irrigua salubri flumine Vardaro, scaturiente ex iugis altissimis Orbelli montis, qui imminet Macedoniæ, Triballis, Mysię, Dalmatiæ ac Epyro: propterea oportuna ad conuocandū exercitum. Inde iter arripiendo per planitiem Gegligone, vallem Corropnize, balnea Beϙbusci, pontemque Strimonis, dirimentem Macedones à Triballis siue Bulgaris prope villam ripæ rubeæ perlustratis campis Samoceni, syluis & vastis solitudinibus montis Emi vocati, apud Triballos eius accolas Costegnazo, difficili admodum via descenditur ad Marizam, hoc est, Ebrum fluuium, & campos Philipopolis siue Romaniæ. Vbi hæc via inferior distans à Scopia CCXXX. millibus passuum, coniungitur cum superiore ex monte Vasgliza, siue Rhodope, ad hæc plana progrediente.

TRACTATVS DE COgnomine, & Situ Romaniæ.

Romania autem, de qua paulò superius mentionem fecimus, est regio aprica, affluens omnibus quæ ad humanū expediūt vsum. Ab Romanis olim ob immēsam situs amœnitatē diu inhabitata. Vnde propter frequētes in ea prouīcia Romanorū

colonias, & præsertim Constantinopolim, quasi altera Roma vulgo nominari consueuit. Eius longitudo à littoribus Ægei æquoris & Strimone fluuio CCCXC. millibus passuũ progressa, ab Oriente Ponto, à Septentrione Histri ambitu non longe à Rhodope, iuxta Ciabrum amnem cum inferiori Mysia finitur. Latitudo vero ex vicinis Emi lateribus incipiens, ad meridiem CLXXX. versus Calliopolim protenditur.

ALIVS LOCVS, VNDE ex Pannonia traiicitur in Mysiã, iuxta Saslon oppidũ

SEcundus autem locus vnde ex Pannonia transitur in Mysiam, est prope Saslon, siue Sabacum oppidum, non procul inde, vbi Drina ex Dalmatia decurrens, Sauo immiscetur. Vltra Sauum duæ sequuntur prouinciæ Beligna & Maza: relictis ad dexteram flumine Albo, & his montibus, Sacero, Chribernico, Crupno & Saeza: & tunc iter ad famosum vicum Vaglem, montesq; Larzi, exercitibus propter currus & alia impedimenta immeabiles. Ex parte sinistra fit progressus ad vadum maioris Muraui, abluentis ibidem Crusseuam arcem, adhærendo semper aliis itineribus superius memoratis.

VIA QVÆ EX PANNONIA per Transsyluaniã mittit versus Thraciam & Pontum.

EST & iterum tertium iter oportunius minusque laboriosum, ducens ex Pannonum finibus in Thraciam, & ad alia loca vicina Ponto. Verum quia tam ipsos Pannones, quàm reliquos trans Danubium commorantes populos illud minime latet,

cum

cum ex concursu commeantium inuicem mercatorum, tum ob continuum bellum, quod circa oram Histri & eas regiones Turcos propulsando exercent, pauca tantummodo ad hanc viam necessaria aggrediar. Buda itaque abest à Varadino LXXX milibus passuum, interiacentibus Cummanorum locis, & flumine Tibisco. Hinc ad Rhium oppidū prope Chrissiam amnem, est via vnius diei semper campestris. Ex eo patet accessus per vallem longā in Colusuar, siue Themisuar: Inde ad Sibinium pari spacio itineris & perfacili. Hæc ciuitas est principalis ex septem castris, quæ regio vulgo Trāssyluania siue Herdelia appellari consueuit. Bello insuperabilis: parit enim strenuos ac fortissimos milites. Est in ea Huniad oppidum, loci natura munitissimum, vnde Ioannes pater diui Matthiæ Regis oriundus fuit. Qui fusis hic primum Turcis, eorum Duce Mecusbecho interfecto, melioribus semper auspiciis victoriam prosequendo, adeo hostibus terrori & suis admirationi extitit, vt omnium sententia in regni gubernatorē deposceretur. Ex Sibinio sequitur corona siue Bresouia, vltimum oppidum Transsyluaniæ, adiacens montibus qui diuidunt eandem prouinciam à maiori Valachia seu Dacia. Hinc tertia die aditur Targouiscus Metropolis Valachorum, & sedes peculiaris Principum inaccessibilis: non muro, non mœnibus cincta, sed fossa, vallo, & aggeribus tantum, cum sudibus præacutis externis positis, sita inter paludes obductas lutosis syluis & lacunis aquarum, ita quòd hyeme tota penè circumfinitima regio immeabilis sit. Hęc est prouincia Dacia dicta apud veteres, Romanorum colonia. Vnde eius aborigines hac etiam nostra tempestate passim Latino vtuntur colloquio. Est ea gēs

barbara

barbara,crudelis, diuinationibus & auguriis dedita, rapinis semper & prædæ inhians. Ex his locis declinando viam,ad traiectum Bidinij & Nicopolis dirigentem,ad leuam offert se Vasillum castrum, medium fermè consistens inter Valachiam Maiorem & Minorem, siue Moldauiam, vbi sæpe cum Turcis certatum est. Dracula enim cum paucis sed electis militibus, Mahometum Turcorum Imperatorem,potitum iam Maiori Valachia,et ad minorem occupandam maturantem,hic ad secundam vigiliam noctis aggressus, conuersum in fugam, ad Danubium cum magna suorum cæde & ignominia regredi coëgit. Hic denique Stephanus Moldauiæ Princeps, Suleimanum Bassam & Ducem Romaniæ sic prostrauit,vt ex triginta Turcorum millibus, pauci admodum (qui fortè velocioribus equis insederant) euaserint. Ex Vasillo circiter triginta millia passuum pertransitur Hister ad Brisagũ siue Braillouum oppidum,vltra quod occurrit Gręcia, procedens vltra septem ora Danubij vsque ad Pontum, vbi est campus Varne,celebratus primo conflictu Imperatorum Sigismundi & Ducis Burgundiæ. Postmodum cæde Vladislai Pannoniæ & Poloniæ regis,atq; Legati Apostolici.

VIA PER QVAM EX Varbosania itur versus mare & montes Corbauię.

RElíquum est, vt quàm breuissime enarretur, ex quibus Dalmatiæ partibus Turci irruant in Germaniam,et in alias circumfinitimas natiões. Est igitur in ea prouincia locus qui Varbosania dicitur,caput et sedes principalis Ducis eius gentis.

Quò

Quò omnes ex Asia & Europa barbari, prædæ ac rapinarum auidi confluunt: propterea quòd inde fa cilius discurritur, siue ad oram maritimam, seu per Licham & montes Corbauiæ in Liburnos, Histros, Lubianam & forum Iulium. Vel ex monte Adrio, qui fermè medius inter Bosnam & sinum Adriaticum consistit, ad Croatiam declinando in Carniolam, Ciliã, Carinthiã, Stiriã, vsque ad Austriæ penetrat fines. Sed ex declinatione itinerũ, quibus ad eas transitur gentes, vbi quæque dictarum sit regionum plenius apparebit. Hostes itaque ex Varbosania ad planitiem Thime siue Sethiæ distantem .180. millibus passuum & ad alia loca proxima mari dis currere volentes, & si plures aditus habeãt, duos tamen continuis excursionibus sibi magis cognitos, & quasi faciliores frequentant. Altero circa Visochij Ganzã & Prosor oppida descẽdunt ad Clissã, Spaletũ, Thraguriũ & Scibericũ: altero autẽ longius ad Cluci arcẽ porrecto preti, Bistrizã intrant in Italiæ plana patẽtia vsque ad fretũ, dirimẽs insulas ab inuicem à promontorio Corbauiæ, cæterisque mediterraneis locis. Verũ regrediẽdo ex istis campis ad Cluci oppidũ, & mõtes, vnde in hæc littora diuertitur, duæ offerunt se viæ. Alia versus Bichachiũ et Hun, siue Hunani fluuiũ, pergens Alpinum Corbauiæ per angustias plerisque in locis, trãctu difficili & arcto, vix pedibus peragrãdo: dimissis ad leuã Nouij & Buchari oppidis, cum Histria, Tergesto, & Montefalcon ferũtur. Ex limitibus Bosnæ ccccxx. millibus passuum ad Hissuntium amnem.

VIA QVÆ EX CLVSI OPPIDO versus Hun fluuium progreditur, & per quam itur in Germaniam.

Sed su

SED superiorem viam tenendo, traiiciētes Hun fluuium ad latus Bichachij, relicta Cruppa ad dexteram semper, locis campestribus, spacio quinquaginta miliarium offendunt omnem regionem Croatiæ circa Modrusium, vsque ad Crappam & Sauum fluuios. Hinc etiam in Lubianam excursiones fieri possunt per eosdem montes Corbauiæ, via stricta, lapidosa & aspera. Post Cuppam amnem sequitur Metlica, in cuius finibus est mons arduus, transitu difficilis, porrectus ad quatuor miliaria. Vbi paruo admodum præsidio, iter hostibus præcluderetur. Inde ad Sauum & ad Carniolam transcurrūt, & vltra Sauum per Ciliam, Carinthiam, & Stiriam, prouincias Drauo flumini adiacentes, depopulaturi. Dextera Muram fluuium & Austriam adoriuntur.

VIA EGNATIA EX EPIro siue Dyrachio, per Emathiam in Thraciam progrediens.

DVxi præterea peroportunum fore, si nostræ ætatis hominibus simul atque posteris notum fieret, per quæ itinera olim Romani exercitus ex Epiro in Macedoniam, siue in Orientem transibāt, præsertim cum & assidua bellorum vastitate, & temporum vicissitudine nomina vrbium & locorum obliterata, omninoq́; hodiernis Christianis militibus incognita existant. Proinde duæ sunt viæ, altera Egnatia ex Dyrarchio in Orientem, quam Strabo Geographus ad Ebrum fluuium Thraciæ, per millia passuum quingentos atque triginta quinque mensus est. Altera autem ex Apollonia, quæ Cundauia à monte Illirici denominatur, in Macedoniam ducentos sexaginta septem, Thessalonicam vsque progrediens. Sed prior Egnatia, ex Dyrachio

per

per Pharſalicos & Emathiæ campos, linquendo ſi niſtrorſum Fandam fluuium & montes Ducagmo tum circa Lyſum Emathiæ, quondam nobiliſſimã ciuitatem, & frequẽtiſſimos Vrachiæ & Dibri pagos, pergens ad Belgradum oppidum, fermè medium inter Emathiam, Theſſalos, & Macedones, di miſſis ex parte dextera Theſſaliæ montibus, leua vero Drina fluuio, peragratis ſyluis & nemoribus finitimorum montium, deſcendit in planitiem Macedoniæ, extenſam verſus Ebrum & Thraciam.

VIA CANDAVIÆ MAritima ex Apollonia, ad fauces Propontidis extenſa.

SEcunda vero via, quę Cãdauia dicitur, ex Apollonia, vnde ſumit initium Epirus, ad ſinum Ambratium, præter Aulonis ſiue Valone lacum, procedens dextrorſum, adiacẽt ſibi gẽtes Epiroticæ, quas Siculum mare alluit. Hæc regio vulgo Arbanus nuncupatur, diu ſub Aranitorum dominio habita cum Acheloo, vel ſecundum accolas, Pachicolamo amne è Pindo decurrente coniungitnr.

Illic terminus Epiri ab eo per Accarnanes ad Eui nũ ſeu Phidarim fluuiũ, qui in os ſinus Corinthiaci influït, dirimẽtis Ætholiam à Peloponneſo, ad Anthirium flumen Iſthmi pertinet. Verum tota hæc via ſuperius memorata continuo extenditur per oram maritimam, aditu quibuſdam in locis aſpero, & longius à mari ambiendo, ob crebros prominẽtes in hæc littora montes. Ea poſt Iſthmũ ab Ægeo excepta pelago, per Locros, Phocẽſes, Boetios, Atticos, & Megarenſes Græciæ maritimos populos,

circa Euboeæ atq; Thessalonicę sinus, dimissa ad leuā Larissa, descendit, vsq; Thessalonicā clarissimā Macedoniæ vrbem. Dehinc rursus ad latus eiusdē freti, versus meridiem, Athos montem declinando per plana et montes, Strimonem transgrediens (qui Macedones à Thracibus diuidit) locis semper maritimis ad Emio oppidum extenditur, vbi Ebrus Thraciæ fluuius Ægeo immergitur æquori. Hinc duo patent itinera. Alterum per sexaginta miliaria versus Andrinopolim, alterum autem ad leuam per pontem Egine, supra paludes et lacus miro artificio tribus millibus passuum extensum, præbetur accessus ad Callipolim. Ex ea in occasum diuertendo, facile ad fauces peruenitur Propontidis, siue Dardanellum.

EPILOGVS EXHORtatorius ad inuadendum Turcos.

HÆc sunt itinera, à Romanis olim toties peragrata exercitibus, nunc à Christianis obnixius affectanda, si pulsis ex Europa barbaris, perpetua pace potiri concupiscunt. Non est itaque expectandus hostis, neque dimicandum cum eo in limitibus & gremio Italiæ: in Epirum siue Macedoniam transportandæ sunt copiæ, vno atque eodem monumento. Hinc & ex Pānoniæ oris bellū Thraciæ inferendum esse nemo iam ambigit. Non defuturum enim militem, neq; commeatū, imò omnia necessaria præsto fore. Aderūt ex circūfinitimis prouinciis vndiq; fideles populi, solam expeditionem Christianam præstolantes, parati hostes vndiq; adoriri, q̄primum senserint Christianorum castra Histrum, & ex Italia exercitum Adriæ fretum traiecisse: Hæc

se:Hæc est vna atque extrema via debellandi hostē. Legimus nanque Alexandrum Magnum cum Dario Persarum Rege in Asia decertasse. Xerxes ne ab Atheniensibus in regno suo circūuenirentur, prior ipse Græciam inuasit. Hānibalis quoq; vna atq; eadē sententia semper erat, vt in Italia bellum gereretur: neq; ab ea victor iā prius reuocari potuit, q̄ trāslato in Aphricam bello. Cæsari etiā tanta in opprimendis hostibus celeritas inerat, vt plerunque ipse famā sui aduentus præueniret. Sed prætermittenda sunt tot exterarum gētium exempla. Solummodo vnū relinquitur dignum memoria ac celebrandum posteris documentum Ioannis Huniadis, qui nunquā passus est Turcos aduersus Christianos expeditionem mouisse, quin eos in ipsa Thracia aggrederetur. Cuius præclara ac sanctissima pro defensione orthodoxæ Reipublicæ incœpta, nostræ tempestatis Principes imitari Dominus IESVS CHRISTVS Deus Optimus Maximus faxit.

CONSTANTINOPOLITANA EXPVGNATIO cum exhortatione ad bellum Turcis inferendum, eodem autore.

CONSTANTINVS VLTIMVS

ONSTANTINVS Septimus Manuelis filius, Ioanne fratre sine fillis defuncto, successit in imperium, ab initio Princeps animi ingẽtis. Rex enim Peloponnẽsi, ante susceptum Imperium, sæpius cum Turcis congressus, eos fudit fugauitq́;, ac eis oppida vi abstulit & expugnauit: vnde Draconis cognomentum ob militarem virtutem accepit. Sed vbi Amurathes Turcorum Tyrannus Heracleam oppidum munitissimum expugnauit, murumq́; qui Græcos in Peloponneso tutos seruaret, deiecit, adeo animo cõsternatus est, vt omnis roboris sui immemor tributũ Turcis daret, ac timore perculsus cederet, cũ antea Isthmum, quem Hexamilium Græca voce nuncupant, instaurandum curasset, quodam Christianorum singulari successu: tributumq́; Turcorum Tyranno reddere abnegasset. Verum Hungaris et Polonis ad Varnam ingenti prælio victis ac cæsis, pecunia ab Amurathe mulctatus, murum diruere iussus est. Quem postea locum Veneti tumultuario opere munire adorti, nihilo meliore euentu vsi sunt: sed vt vulgo dici solet: Nulla calamitas sola, alterã enim alia parit. Sic Constantinus Imperator, siue animo suo excidens, opinione sua deceptus: siue sponte sua insaniens, haud quaquam vnioni, quæ sub fratre

tre suo Ioanne Palæologo Imperatore cum Eugenio Florentię conclusa fuit, consentire voluit. Et ob id Gregoriū Patriarcham priori Iosippo suffectū, quòd iuxta fidei veritatē ambularet, domo eiecit, bonaq́ ecclesiæ surripuit. Nicolaus itaq́ Quintus, qui tum summum egit Romæ Pontificem, Isidorū Episcopum Sabiniensem Cardinalem, virum industrium, natione Gręcum, & qui Rutenorum Ecclesiam iamdudum rexerat, mittit percontatum, quanam ratione Græca natio Legatorum suorum conuenta Florentię cum Latinis habita, reiiceret. Pellexerat tum sua persuasione, & Imperatorem & Senatum in rectam semitam, cum Turcorum iam ingēs impetus, veluti inundatione quadam tempestuosa Duce suo Mahomete Amurathis filio, Constantinopolim obsederat.

Est autem hæc vrbs inclyta prius Byzantium, antea Lygos dictum, à Lacedæmoniis, Pausania Duce, in angustissimo Europæ Asiæq́ Euripo condita, quibus ab Apollinis Pythij oraculo dictum fuit, vt conta cæcos sedes locarent, id est, Megarenses: qui Calcedonē sterili solo, omissa locuplete ripa, eregione cōdiderunt, Strabone autore. Pisces.n.ex Euxino in Propontidē illati, vbi ad Chalcedonēse littus incurrêre, territi à candicante saxo, quod à vado ad summa pelluceat, àduersum Byzântij promōtorium ex ea causa Chrysocerás appellatum, præcipiti petunt agmine. Itaque amnis captura Byzantij, Calcedonensibus penuria. Hanc vrbem è ruinis Constantinus Magnus, qui Imperij sedem ex vrbe Roma in Orientem transtulit, ad Parthorum excursiones compescendas, nouis męnibus cinxit, diuinitus admonitus, sublimibusq́ turribus ac magnificētissimis ædibus ita exornauit, vt habitaculum Deorum

tum potius quàm Imperatorum crederetur. Dion septem turres tanta arte constructas in ea commemorat, vt si quis vni inclamasset, aut lapidem immisisset, sonitus ex omnibus redderetur æqualis, ita vt ex singulis proprius exaudiretur. Hanc cum imperator Nearomam nominari vellet, vulgus à conditore Constantinopolim vocauit. Hanc Mahometes iniquo ferebat animo in medio Turcorum sitã, suo non parere Imperio: animumq́ adiecit, vt eam subigeret, quò progenitores suos omnes superaret & fama & nomine, qui sæpius tentantes, à cœptis turpiter resilire coacti sunt. Castello igitur iuxta littus ad ostiũ Bosphori mira celeritate extructo, bellum contra fœdera ac iusiurandum mirabili coacto exercitu (trecenta enim millia fertur habuisse militum) induxit, & simul gerere cœpit, frustra Græcis opem à Christianis principibus implorantibus.
Terra igitur ac mari regiam aggressus vrbem, cuniculis ac latentibus fossis altissime actis, & aggere extructo tam excelso, vt muros excederet, cum turres admouisset ligneas, mœniaq́ conquassasset, Græcis strenuè pugnantibus, Ioannes Iustinianus Genuensis (qui solus vrbem nuper defendisse ferebatur) vulneratus, cum vt medicum adeat per portas, quæ obseratæ erãt, ne fugiendi facultas militi esset, introiisset, Græci simul irrũpunt. Is autẽ paulò pòst inglorius Peræ occidit. Soli duo Theophilus Palæologus Græcus & Ioannes Sclauus Dalmata fugere turpe putantes, cum Turcorum multòs obtruncassent inter cadauera hostium cecidêre. Constantinus Imperator dum ad portam trepidus se recipit, fugientium trepidatione oppressus, in portæ angustiis conculcatus cecidit, paludamentoq́ eius cadauer agnitum. Scribũt alij Constantinũ ex desperatione ma-
num si

num ſibi iniicere voluiſſe, antequàm regiam egre-
deretur. Id cum Chriſtiani hominis non eſſe paulò
diligentius ſecū reuolueret, ſuos hortatus vt ſe fer-
ro transfigerent. Sed iis recuſantibus, poſitis Impe-
ratoriis inſignibus, poſteaq̃ barbarum vidit intra
mœnia receptū, timès ne viuus in hoſtium deueni-
ret poteſtatem, neve tantæ vrbis excidio ſupereſſet,
mutatis veſtibus in aduerſum agmen inuectus ho-
ſtili manu mortem oppetiit. Verū quoquo modo
perierit, poſt diſturbatos bombardarū ictibus mu-
ros, fœdeq́ꝫ diſſectos, captamq́ꝫ vi atqꝫ expugnatam
vrbem, ne Perenſes vicinis opem ferrent expugna-
ti, Conſtantini Imperatoris caput Mahometis iuſ-
ſu abſciſſum, ac pilo affixum, per vrbem & caſtra
ad ludibrium circumuectum ac geſtatum eſt. Quar
to & quinquageſimo obſidionis die, vrbs vi ſum-
ma capta, ingens cædes ędita, in oēm ſexum atqꝫ ęta
tem ſæuitum, pueri, virgines, matres ad ſtuprum ra-
ptæ: ſtupra cædibus, cædes ſtupris additæ. Nihil illi-
citum toto triduo fuit in vrbē. Templū ingens ac
ſacroſanctum Sophiæ, Iuſtiniani Cæſaris opus, ſpo-
liatum omni ſacra ſupellectile ac donariis ſanctorū,
omnibus patuit ſpurcitiis: lupanar factum ſcortoꝝ,
& equorum ſtabulū. Edixit autem Tyrannus poſt
captam vrbem, vt regia ſupellex, oīsq́ꝫ ſacrarū ædi-
um ornatus, monumentaq́ꝫ illæſa ſeruarentur, néve
milites ea diriperent. Inuenta ſunt tamen in cœno-
bio (quod vulgus de Petra appellat) dextra præ-
curſoris Sancti Ioannis, ac monumenta Saluatoris
noſtri, ſpongia, calamus, ac lanceæ ferrum. Cuius
acies lima ſecata à Cōſtantino VI. Carolo Magno
Francoꝝ regi donata erat. Quę ſuperb⁹ victor inter
regias gazas aſſeruari iubet. Quanq̃ autē multi ma-
gno ære has ſanctas reliqas redimere ſæpius annixi
 forent

forent, adseruata tamen sunt à Turco ob mulierem quandam Graiam, quæ regis libidini inter pellices patuit, cũ à cultu Christi nõ defecisset, quæ sese exoluturā pretiũ pactioni offert, ne ad Occiduos transeant sacræ Byzantiorum reliquiæ. Sed ante hoc edictum, Martyrum ossa canibus suibusq́; sunt obiecta, Sanctorum imagines luto sunt defœdatę, ferróque laceratæ. Et quod merito ignauiam nostrorum Principum mouere debeat, simulachrum crucifixi (proh pudor et dedecus nobis æternum) tympanis præeuntibus per fora, per plateas, per vicos, ex vrbe ad castra rapiunt, sputo, luto, iaculis incessunt, pileo imaginem capitis dehonestant. En Christianorum crucifixum Deum, summis blasphemiis & cõuiciis per irrisionem inclamitant. Cruci etiam eulogium inscriptum passim legitur: HIC EST CHRISTIANORVM DEVS. Eaq́; omnia sunt repræsentata, quæ in illum Iudæorum gens olim impia patrarat. Putantes maiestatem summi ac maximi Dei Domini nostri Iesu Christi, quæ impassibilis est, & eius perfectionis, vt nec laudibus efferri, nec conuiciis fœdari possit, dehonestare. O immensum scelus, quid potest excogitari horribilius? qd dici crudelius hac sęuitia, quã ipurcissimi & perfidissimi Turci impune egerũt? Eruti deinceps ciuiũ thesauri absconditi, quos si in communẽ vsum vertissent, non triumphasset sceleratus victor de Christiano sanguine. Triduo itaq; misera vexata ciuitas, atq; ad arbitriũ impotẽtissimi victoris cũcta direpta. Inde qcquid regij sanguinis, mares fœminæq́; illustres superfuere, aut inter epulas prægrauante vino, fœdè iugulantur, aut victoris libidini (quod morte grauius) reseruantur. Rirelucas, quem alij Lucam Notaram vocant, qui post Constantinum Imperatorẽ

ſecundus erat,cęſo ante oculos maiori filio,altero ad illicitos vſus reſeruato (duo enim alŋ eius filŋ bello ceciderant) in cõuiuio ante Tyrannum ſecuri percuſſus eſt,cum aliis filiis duobus,Iſaatio & Ioanne, illuſtri probitate adoleſcẽtibus: Quum ſupplici voce humiliq́ꝫ fletu Tyrannum perfidiſſimum rogaſſet,ne caſtum atq; pudicum puerum Iacobum,quẽ abominabilis raptor ſuæ ſpurciſſimæ libidini deſtinarat,à paternis cõplexibus auelleret. Iſidorus Cardinalis,qui tum Cõſtantinopoli erat,vt ſcripſimus, in tumultu primo captus,cum veſte mutata cognitus non eſſet, trecentis ſeſe redemit aſpris. Id genus nummi eſt paſſim omnibus notum. Dum deſæuiiſſet ſanguinarius carnifex, cõuiuatus & mero præter ſolitum inebriatus, contra legem ſui Mahometi optimates ciuium(qui in Auguſtiſſimum Sophiæ templum veluti in Aſylum confugerant)educti in conuiuio ſunt iugulati. Sunt tum multi Genuenſium,Venetorũ,Latinorumq́ꝫ,partim gladio cæſi,partim auro liberati. Eſt eregione Conſtantinopolis,ciuitas Pera ſita trans ſinulum illum, qui vtrique populo portum efficit, vetus Genuenſium colonia. In qua olim Galatæ populi habitabant, ad quos Diuus Paulus olim epiſtolas ſcripſit. Hi Perenſes cognita Byzantiorum clade, Mahometo deditionem fecere. Muri contra fœdera diruti, bona direpta,fœminę ac viri ludibrio habiti,eandem experti ſunt ferarum ſæuitiam,vt Conſtantinopolitani. Eodem enim die literas dedit Tyrannus ad Subaſſidem, id eſt, tribunum militum Galatiæ, quibus iuſſit Latinos ad vnum omnes occidi. Quam facinoris atrocitatem quum Subaſſis obſtupeſceret, ob idq́ꝫ paululum retardaſſet,vt qui ad veſperam factum iri inſtituerat quod eſſet imperatum. Interea

temporis Mahometus, qui vinũ obdormitãdo euomuisset, per literas cõtrarium mãdat. Tantarum autem cladium enormitas hinc processit, ꝙ tã sæuus, immanis ac scelestus Tyrannus, insignes victorias iam aliquot assequutus, eò insolentiæ venit, vt multos partim veneno, partim ferro enectos, quos suspectos tyrannidis habuit, tantã sibi omnium comparauit obedientiam, vt nemo ne hiscere quidẽ auderet, interitum aut pericula mandata formidans. Hinc tanta creuit potentia, hinc fines ampliandi imperij cupido tyrannum incessit. Memini me puerũ octennẽ, post illam cladem quæ adhuc recens erat, inaudiuisse, quum mensæ paternæ astarẽ, & crudelitatem sæuitiæ ab aliis enarrari audirem, fuisse quendam Cõstantinopolitanũ ciuem, opibus ac diuitiis clarũ ac insignem (sed qui proditione voluit clarior insigniorq; fieri) & suo Imperatori Constãtino infestum clam venisse ad Mahometẽ, qui ordinatũ tum habebat exercitũ animumq; vrbis obsidendæ: ac secum pactum, si ex filiabus suis (plures enim habent Turci & vxores & pellices, ac proinde multos liberos) vnam sibi vxorem desponderet cum ampla dote, portã vrbis vnam in sua fore potestate, quam illi posset hora qua vellet aperire: Assensisse Tyrannum, ac proditorẽ id præstitisse. Quum itaq; triduum illud sæuitia omni crudelius præteriisset, à Tyranno vxorẽ & proditionis præmium postulasse. Cui Tyrannus: Meruisti, inquit, qui rem promissam integrè præstitisti, dignã te & facinore tuo mercedem. Iussitq; magnum auri afferri pondus quod illi daret. Sed quia, inquit, filiam meam tibi vxorẽ cum dote (quæ præsens est) poscis, quum Christianus sis, vitam hanc exuas oportet. Moxq; iussit carnificem cutẽ totius corporis illi detrahere, inseruitq;

illi cineres cũ sale calidos, moxq́ lecto cooperiri iussit, vt noua illi cutis succresceret, quo aptior fieret ad nouã nouæ sectę spõsam accipiendã: quasi indignũ iudicaret proditorem suæ patrię vel exoleto scorto. Scripsit de captiuitate Cõstantinopolitana Vbertinus Pusculus ciuis Brixianus, quum ex hoc prælio Romam euasisset, versibus libellum. Nec non Ioannes Bocatius de Cartaldo, vbi multa de Turcis inseruntur: & alij Neotherici. Est autem hoc vetustissimum Græciæ imperium, quod mille centũ ac nonaginta amplius annis stetit. In quo tot Principes Christiani floruerũt, tanta religio viguit, tot Diuorum templa, tot sanctorum reliquiæ conditæ erant. Vbi vrbs Romæ semp̱ æmula, paucissimis diebus deiecta ac crudeliter subuersa, Anno nr̃ę salutis Millesimo, quadringentesimo quinquagesimotertio. iiij Calend Iun. Qui dies funestissimus ac religiosissimus esse nobis semper deberet, non sine lachrymis Christiano populo memorandus: Quum Nicolaus quintus, tum Pontifex Romanę præesset Ecclesiæ, Fridericus autem tertius Imperio Romano potiretur. Est præterea in hoc excidio illud admirandum, quòd hanc vrbem Constantinus Magnus Imperator ex Helena matre progenitus, miro ornatu extruxit, & è ruderibus nouam penè reformauit Quam Constantinus octauus, qui eiusdem nominis matrem Helenam habuit, Turcorum iugo subdidit. In qua nunc per septuaginta penè annos non sine graui & pudendo dedecore Christianorum Principum, Mahometes primum, Baiazethes dehinc eius filius, tum Zelymus Syriæ & Ægypto formidolosus, post Solomet imberbis tyrannus dominantur: effrenem libidinẽ in cunctos exercẽtes finitimos populos, siue sacerdotes sint, siue pudicæ

honestæque fœminæ. Quibus non pro calonibus aut lixis, vt olim Romani, sed pro iumentis vtuntur: his vehunt, his arant, his fodiunt terram, his abiectissima quęque exercent & erubescēda ministeria. Quód si ad pœnas ac supplicia peruentum est, per extremos corporis cruciatus ducuntur, excoriantur, verubus suffiguntur, secantur, rota insuuntur. Hæc Christiani Principes sciunt, audiunt, sentiunt, vidēt, & animo tardissimo patiuntur. O infœlix socordia, ô nimis misera Principum Christianorum fœlicitas. Nunquid illud scitis notum omnibus Poëtæ Prouerbium?

Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet?

Nunquid videtis ô Principes socordes vniuersam Asiam à Phœnicibus & Medis, ad Hellespontum vsque Turcorum parêre tyrannidi? In Europā vero, iam annos aliquot Hellesponto superato, accersiti sunt à Theodoro Cantacuzeno aduersus generum suum, quem execrabilis & socer & tutor, Constantinopolitano imperio fraudauerat, dum simulant fallacissimi latrones Turci, auxilium se laturos illi delyro seni, Callipolim & Cheronesum primo, deinde totam prope Thraciam occupant, Mysos, Macedonas, Thessalos omnes, Bœotios, vniuersam Græciam, Ætolos, Epeirum, Illyricos ad intimam vsque Dalmatiam, teterrima seruitute premunt. Insulæ plures, quæ à sinu Adriatico ad mare iacent Ponticū, vastatæ iam sunt & desolatæ. Sed nec modo quiescunt, aut vlla ex parte remittūtur eę feratæ beluæ, sed quotidie magis ac magis (vt sunt & prædæ & cædis auidissimi) nunc in Getas, qui trans Istrum incolunt, nunc in accolas Hungaros & Germanos impetum faciunt. Nostri autem Principes, aut illos contemnentes, aut negligentes, in hāc

decidunt calamitatem ac dedecus, vt suis sensibus, sua ratione priuati, nesciãt quid agant. Hungari, quorum regnum antemurale & Christianitatis clypeus vulgo appellatur, inter se tam factiosi, tã discordes, tam segnes, vt in tanta rerum affluentia, ex argento cœnent, ex auro bibant: Capita auro onerant, & torquibus & catenulis colla, pectora monilibus & fibulis ornant aureis ac argenteis: pedes item calcaribus ex argento condecorent, toti splendidi. Nec dum luxus finis, onerantur & bestiæ ac equi phaleris argenteis & aureis. Nec nobilis censetur, qui nõ abacum instruit auro argentoq; onustum. Alias autem nationes contemnunt, nec sinunt suppetias nisi coacti afferre. Quòd si tulerint rogati, tum in eos desæuiunt magis quàm in canes, quos aliàs natura odiunt, planè furibundi & dementes. Ac priusquã se talibus spoliarent diuitiis, potius omnia sua Turco reseruant, breui omnia ablaturo. Vt olim Constantinopolitani ciues suo Imperatori auxilium negantes, oia Turco seruabãt spolianda, vt scripsimus. Hũgaris finitimi Germani, in conuiuiis bellaces & strenui: præsertim quũ noctes ac dies bibẽdo æquauerint, ac oẽs cyathos exiccauerint, nullas possunt nuptias, nulla conuiuia, nullos celebrare conuẽtus, nisi ad extremam ebrietatem alter alterum ad pocula inuitet, atq; ita repleat, vt quod dictu etiam pudendum est, coram seruis ac vernaculis rursus potũ euomat vinũ, sub mensaq; impudice meiat. Et cũ semiamens, imò demens potius in stratum collocatur, tum triumphus ingens excitatur, tum risus, tum cachinnus exoritur. Atq; id inter nobiles qui præesse debent reip. eamq; tutari atq; defendere, præcipuè fit, nemoq; censetur bellicosus, nisi fiat & ebriosus, Qui enim plurimum potant, iudicantur magis strenui

ſtrenui ac bellicoſi. Olim, etiam noſtra memoria, quũ nobilium erat cõuentus, veluti pugiles, lucta, diſco,curſu,corpora exercebãt,vt fierẽt bello aptiores. Nũc poculis certãt alter alterũ ſuperare ac deiicere. O tẽpora,ô mores:his igitur artibus,his ſtudiis vincemus Turcos? Germanis meis è quibus natus ſum,& Hungaris quibus cũ longo tẽpore verſatus q̃ familiariſſime hęc ſcribo. Nõ ꝙ cenſeam vitiis alias carere nationes q̃cꝫ, quiſqꝫ enim ſuos patimur manes,ſed ꝙ vellem hos vicinos & finitimos Turcis vnionem quandã inter ſe inire, ꝙ Hungari ſuam ſoli luxui ſeruientem ſupellectilẽ ex auro & argento cũ ampliſſimis ſuis diuitiis in eum conuerterent vſum,vt ſuos debellarent hoſtes. Et Germani accepta ſobrietate,cũ Hungaris acies atqꝫ exercitus inſtruerent cõcordibus animis amneſtia celebrata, ſi alter alterũ irritaſſet. Tum Turcus nõ modo à limitibus noſtrarũ terrarꝫ arceretur, ſed mox è Conſtantinopolitano deturbaretur Imperio, atqꝫ in aliquẽ Aſiæ angulũ,vnde prodiit, reiiceretur. Sed iis moribus quibushodie viuitur,planè dubito ne breui lares cogamur patrios trepidi relinquere, aut in miſerã venire ſeruitutẽ. Sed quid imperij Prĩcipes? quid agunt? Sæpius vocati in comitia & à Friderico Cæſare & Maximiliano, vt generalis in Turcos fieret expeditio, antequã de ceſſione decernitur vter alteri prælocãdus, quibus ſubſelliis alterũ præcedat,annus tranſit. Tum fiũt haſtiludia,tum adipales cœnæ. Veniunt Oratores Romani Pontificis Principes adhortãtes,vt lapſę ſuccurrãt Chriſtianę Reipub. Offert Pontifex cruciatã, offert indulgentias,vbi pecuniæ à miſera plebe ſunt corroſæ: inſtãt fœneratores, qui paulò ante ſuos nummos in luxũ Principum mutuarũt,& vſuram mutuatę pecuniæ expoſ

exposcunt. Soluuntur vestes scortis coëmptæ, & sumptus hospitibus abliguriti: Tum nulla postea Turcorum memoria. Religiosi autem Principes sacrosancti (de quibus loqui piaculū est) quibus in annuos redditus centena milia nummum vix sufficiunt, ex pingui pane CHRISTI caudatis vestibus & purpureis galeris Christianam profitentur religionem. Tres episcopatus connectunt, ac abbatias in comedenda (commenda volebam dicere) potius catamitos ac scorta alunt quàm milites, qui pro CHRISTI fide tutanda, arma induant. Interim Turcus tanquam voracissima belua Ionium mare ingressus, Asiæ primum littora depopulatus est, ac minorem Asiam occupauit: Ciliciam, Armeniam, Phrigiam possidēs. Traiecto mari Macedoniam, Thessaliam Epeirum, Dalmatiam cum Illyrico depascitur: & Europæ claustris fractis, Hūgariam mox ac dein Germaniam vorabit. Num id videtis Principes? Num clausis oculis more Andabatarum id cernitis? Detrahite nubē oculis, qui ophtalmia laborant, & videte primum Christianorum cum Turcis infelicem ad Nicopolim conflictum, Duce Sigismundo Hungarorꝫ Rege. Qui anno virginei partus fuit Millesimo trecentesimo nonagesimo sexto. Vbi magna Christianorum strages facta, multi Duces capti, Sigismundus nauicula fugiens salutem quæsiuit.

Attendite quid sub Alberto quinto Archiduce Austriæ Romanorum, Hungarorum & Bohœmorum Rege, Anno CHRISTI Millesimo quadringentesimo trigesimo nono acciderit, Christianis cum Turcis confligentibus. Vbi penè omnes qui non fuga euaserunt, corruerunt. 1439.
Animaduertite deinceps ô Christiani Principes, crudelis-

crudelissimam cladem Christianorum apud Varnam sub Vladislao Hūgarorum & Polonū Rege, quæ anno humani generis redēptionis accidit, Mil
1444. lesimo quadringētesimo quadragesimoquarto, quā mox subsequuta est, M.CCCC. LIII. Constantinopolitana ruina, sub Friderico Tertio, quam iam scripsimus. Quæ omnia negligentia & socordia nostrorum Principum euenerunt, Christo Deo nostra scelera sic puniente. Quandoquidē cum mentio fit Turci inter conuiuales Principū sermones tā pueriliter, tā leuiter de Turcis vt de muscis loquūtur, cū tamē nemo vanè debeat de suo hoste loqui, ita pericula perpessa hactenus à Christianis nihili fiunt. Quòd si hæc omnia vos non mouent, numerate post captam Constantinopolim, abductam plebem ex Hungaria, Bulgaria, Croatia, Germania, et adiacentibus regionibus. In quas incursiones Turci nullo non anno cum impetu facientes, homines vt pecora ad seruitutem semper abigunt crudelissimi latrones. Nónne autem illud cordi est recipien
1521. dum, quòd anno virginei partus Millesimo quingentesimo vigesimo primo, post Cæsaris Maximiliani mortem, Carolo V. imperante, Solomet Turcorum imberbis & imbellis tyrannus, superato Histro, Sauo ac Drauo, fortissimas munitiones Nādaralbam, quod & Belgradum & Taurinum dicitur, tum Sabatz fortissimam arcem cum viginti duobus castris, oppidis, & villis per milliaria pene xl. duobus vix mensibus occupauit, nemine repugnante, nemine patrios lares defensante. Ac mox sequenti autumno quinque millia hominum ex Croatia abduxere impij latrones. O miseri principes, quoad dormitabitis, quoad segnes arma vestra rubigine consumi patiemini?

Et tu

Et tu ô Magne Pontifex LEO, leonis fortiſſimi naturam quando indues? Quando crucem CHRISTI in vexillo erectam, abiecto Pontificali faſtu, manibus per orbem circumduces, præeunte Carolo Cæſare Auguſto enſe ſuo nudo, vt vtranque aquilam ſimul iungat & connectat? Quando cæteros orbis Reges ac Principes gladiis accinges, vt hoſtem Chriſtiani nominis trucident, pedibus conterant, à ſeruitute captos liberent? Excita ô Cæſar Carole (vim nominis tui imitatus) ſeua Germaniæ arma quibus præes, fortia Anglorum pectora quod potes, magnas Francorum vires cũ quibus bella geris, maximos Hiſpanorum cenſus quibus imperas, vt has beluas conſumas, & Græcia recuperata, imperialem ſedem alteram aſcendas, Orientiq; ſimul & Occidenti imperes. Quod ſanè fiet, ſi cum Chriſtianiſſimo Rege, & Romano Pontifice viam inueneritis, qua Caprimulgi illi Eluetij ac opiliones, quorũ arbitrio vniuerſa Chriſtianitas bello æſtuat, dum ſuæ cupiditati nunc Cæſar, nunc Pontifex, nunc Francus, nunc alius Rex aut Princeps non ſatisfaciat, in eam redigantur obedientiam, vt ſe ſubditos & paſtores agnoſcant, dicto audientes, non Regibus ac Principibus imperent: Vt iam annis non plenè ducentis, abiecto iugo, conſueuerunt, aut vt infelix lolium radicitus extirpentur. Præſtat montes illos eſſe deſertos, quàm fece illa hominum deſertã facere Chriſtianitatem. Olim quum iuſtum gereretur bellum, ciues relictis vxoribus & liberis, ſuo Imperatori obtemperantes, quæ bonos viros decerent agebãt honeſtiſſimè. Nũc vero mercenarij iſti milites, è quorum numero & lanceati ſunt pedites, rẽ ſuam lucro metientes, ſuos Duces hoſtibus vendunt, proditionis pre-

tium sexaginta millia nummũ aureorum pro mercede inuerecũdè recipiunt: Virtutis loco ducũt, Reges & Principes fallere. Eò cupidissimi fœneratores rem suam deduxerũt, vt nullus rex bellũ aggredi audeat, nisi etiam infantibus stipẽdia in cunis largiantur. Ob id exteros hostes Turcos aggredi vetitum est Principibus, quum domi & in vestibulis lateant hi carnifices, qui nõ sinunt nos cõtra crucis hostes arma sumere. Sed quid gratis hæc affero, q̃ in triuiis quotidie decãtantur? Plura possem in medium afferre, vt vos ô Principes ad arma contra hostes fidei sumenda excitarem. At nulla oratione cõpta ad persuadendũ opus est, sed armis. Plures sunt dictę elegantissimæ orationes à viris eruditissimis, Pio, Campano, Philelpho, Callimacho, & aliis q̃s recensere inutile est, quę etiam lachrymas quibusdã eduxerũt. Sed iis non vincũtur hostes, armis opus est, ea affer ô Cęsar, & Christianę calamitati succurre cũ tuis imperij Christiani Principibus. Quod si certa erga Deum fide Principes nostri pugnarẽt, sine dubio diuinitus etiam victoria illis à cœlo daretur, vt olim Constãtino magno, dũ Maxẽtium, dũ item Licinium Christiani nominis hostes, illũ ad Miluium pontẽ, hunc in agro Byzãtino armis obtriuit, vt suo loco scripsimus. Sed cum nostri Principes mutuo se lacessant, quid aliud q̃ bellũ est ciuile putandum? Si modo nostra Christiana religio vna est Respublica, vnica ipsius Dei vrbs, cuius nos ciues sumus omnes, quid ergo intestino odio pacem quærimus? dum furta, rapinas, raptus mulierũ & puerorũ sine discrimine ætatis ac honoris cõmittimus? Quasi cõtra hostes fidei pugnaturi, neq; templis, neque aris parcimus: Imò sacrilegi ne mortuis quidem. Sic cacodæmones mentes nostras perstrin

gunt & oculos velis obducũt, vt relictis veris hostibus Turcis, atque Christiani nominis inimicis, in nos nostrorumque membra armatas & sanguinolentas cõuertamus manus. Si autem proposito veluti scopo, Deo immortali optimo Maximo, omnes actus nostros in illũ dirigeremus, nõ esset nobis mẽs tã hebes, tã obnubilata, tã cæca, quin ea videremus quæ eò nos ducerent, vnde salutẽ, non pœnitẽtiam sperare liceret. Nam, vt & Græcanico prouerbio dicitur: Factũ stultus etiam cognoscit: &, Euentus stultorũ dicitur magister atque misera prudentia. Expergiscimini igitur iam Principes, expergiscimini, ne oues Christi vobis cõcreditas, lupo deuorandas omneis condonetis, arreptis armis, abiicite somnũ. Tempus est. Somnũ Epimenidis ac Endimionis septuaginta circiter annos dormiuistis: Truculentam beluam prosternite, affligite, percutite, mactate, & acerbissimo supplicio mulctate: Ne ardẽs illa pestis ac funesta latius indies serpat, flammarumque vortices inextinguibiles exuscitet, néue annus vigesimus quartus, proxime venturus, supra mille quingentos afferat diluuium hominũ horrendũ ac stupendum, quẽ homines ob aquarum inundationem pertimescunt: Sed potius tranquillitatẽ, qui iam sæuitiam pestis crudelissimæ & bellorũ rabiem, satis superque experti sumus. Quod ipse solus potest Deus Optimus Maximus, qui Cæsarem cũ suis Principibus vniri faciat, vt & vni pastori, vnum reædificetur ac cõstituatur ouile. Exurge itaque ô Carole Cæsar, quum post tot regna hæreditaria, tibi Deus Optimus Maximus etiam Romanũ addidit Imperium. Æqua Constantinũ Magnum, qui signo crucis hostes vicit: Imitare Theodosium, qui ardore fidei inimicos Christi prostrauit. Pone ante oculos Heraclium,

qui crucis lignum vendicatum humeris detulit. Incede vestigiis Caroli Magni cognominis tui, qui tot annis pro fide Christi pugnãs, insignes reportauit victorias. Nõ tibi opus est, qui tot regnis impe ras, vt Godefridum de Bulliono imiteris, qui vendito patrio censu, cum immenso exercitu Asiam ex pugnauit, sepulchrumq; Christi Christianis restituit. Tot habes regna, tot prouincias, tot regiones, tot populos quibus imperas, vt nihil nisi vnione Principum Christianorum opus sit. Id quod sæpe auus tuus Maximilianus Cæsar, suspirãs à Deo pre catus est anxiè: & vt sibi liceret vindicare Christia nitatis perpessa incommoda, atq; post contritos & venenatos illius Othomanni dracones, pestiferámque eius prosapiam, Deo immortali suam reddere animam optauit. Id quum Deus illi abnegarit, eius supple vices. Pone ante oculos Athenarũ vrbem, omnium scientiarũ inuentricem ac domicilium, op pugnatam, Constantinopolitanũ imperium excisum, & ab hostibus Christi possessum, Chalcidis & Euboiæ direptionem, Ydrunti expugnationem. Cogita, & Deum supplex ora, vt olim taberlanus è Persia Scytharum Dux Baiazethen Turcũ super bissimum deuicit, inclusum cauea, & aureis vinctũ cathenis circumduxit, ita ope Dei Optimi Maximi IESV Christi, quem tanto ludibrio prosequuntur spurcissimi latrones isti, Solometum Turcorum tyrannum, quem nuper obstupuisse, & veluti in ectasi positum dicũt, quum Nandarallæ sanctę cuiusdã virginis corpus insolẽs victor post captam arcẽ attrectasset: veluti olim Mahometũ secundũ, cum imaginem Beatissimæ virginis cum S. Ioanne in cœlo aspexisset in obsidione Rhodi, cathenis ferreis, non aureis per Christianitatem circumducas,
osten

ostendasq́ te ideo in solium locatum Aquisgrani, vt Christi hostes subigas ac prosternas, ne virus su um latius dissAeminent. Vide ne cum Tartaris falla cissimi hostes Turci arma iungant, ac ruptis Chri stianitatis obicibus, Hungaria atq; Polonia, inun dationem in Imperium faciant (cum enim mihi dapsiles non sint diuitię, minutulos hos quadrantes, id est, hanc admonitionem offero) timens ne ple bem nostram improuidam miserasq́ & imbelles gentes trucident, vt olim sæuus Attila, qui cum su is Hunnis ex Hungaria Franciam & Italiam eua stauit insperato. Id fiet, si Christi nomine inuocato, bellis ciuilibus sedatis, fastu sacerdotali posito, Prin cipibus vnitis, aciem coges, & vexillum Christi circumduces, pastoribus istis fœdissimis ac bubul cis Asiaticis, quos multi formidolosi homi nes insuperabiles existimant, manus conferas in nomine eius, qui victoriam largitur se timentibus.

ANNOTATIO.

In fine & illud annotabimus, quòd terra, quam hodie Turciam vocamus, plures comprehendit prouincias. Est enim Iconia, in qua Iconium caput gentis. Capadocia, in qua Cæsarea. Isauria, in qua Seleucia. Ionia, vbi est Ephasus. Paphlagonia, in qua Germanopolis. Hoc quicquid est terræ, quæ hodie Turciæ habet nomen, nō vna gens inhabitat, sed Turcæ, Græci, Armeni, Sarraceni, Iacobitani, Nestoriani, Iudæi, Christiani. Atqui hi omnes Turcarum imperata ferre coguntur.

Typis Ioan. Graphei.

STEEL SIVS.
Concordia, res paruę crescunt.

